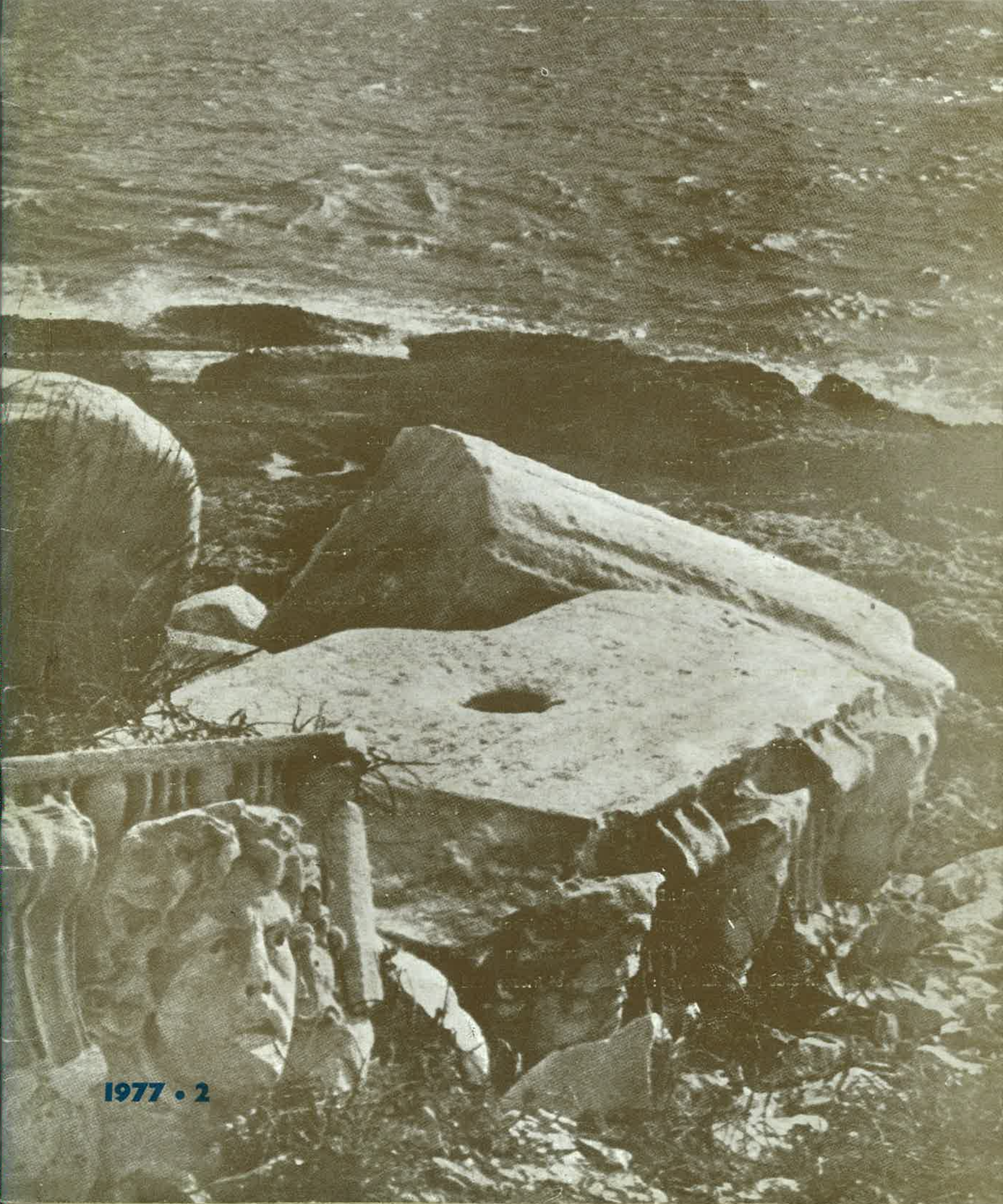

PEYZAJ MİMARLIĞI

1977 • 2

peyzaj mimarlığı

PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİ
YAYIN ORGANI

PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİ YÖNETİM KURULU

Başkan : Prof. Dr. Yüksel ÖZTAN
Sekreter : Dr. Metin BAŞAL
Üyeler : Dr. Nur SÖZEN
Dr. Yalçın MEMLÜK
Ziraat Y. Müh. Ekrem GÜRENLİ

PEYZAJ MİMARLIĞI DERGİSİ'nin

Sahibi : Dernek adına Prof. Dr. Yüksel ÖZTAN
Yayın İşleri Müdürü : Prof. Dr. Yüksel ÖZTAN
Yayın Kurulu : Dernek Yönetim Kurulu

Yılda iki kez yayınlanır.

Yazışma Adresi :

A.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarisi Bölümü
Ankara - TÜRKİYE Tel : 16 11 65 / 36-74

Kapak Resmi :

- Antik Side (Eski Antalya) : Deniz kıyısındaki kalıntılardan örnekler
- L'antique Side (Eski Antalya) : Fragments de frises et ruines au bord de la mer
- Het oude Side (Eski Antalya) : Fragmenten van friezen en puinen aan het strand
- Ancient Side (Eski Antalya) : Fragments of friezes and ruins by the sea.

Yayınlanan yazı ve resimler geri verilmez.
Yayınlanan yazı ve resimlerin sorumluluğu yazarlara aittir.

FIATI : 30 TL.

İlan Tarifesi : Kapak dışı 2.500 TL., kapak içi 2.000 TL., tam iç sahife 1.000 TL., yarım iç sahife 600 TL., dörttebir iç sahife 350 TL.

En küçük ilân birimi dörttebir sahifedir. İlanlardan sorumluluk kabul edilmez.

PTT Posta Çekleri Merkezi Hesap No : 64904
Akbank - Ulus Şb., Hesap No : 102286-18

Basıldığı Yer : TİSA Matbaacılık Sanayii
Tel : 17 54 38 - 18 95 62 - ANKARA

İÇİNDEKİLER

- KİYİ KENTLEŞMENİN YAPISAL BİÇİMLERİ ve İNSAN ÇEVRESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ 3
Prof. Piotr ZAREMBA
- JAPONYA'DA KİYİSAL ALANLARDA PEYZAJ DÜZENLEME ÇALIŞMALARI 13
Prof. Dr. A. HOMMA
- BİRLEŞİK KRALLIK'TA KİYİ PLANLAMASI ve KORUNMASI, ÖZELLİKLE İSKOÇYA'DAKİ DURUM ... 16
David N. SKINNER
Edinburg. U. K.
- KİYİLERİN KORUNMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ İÇİN TURİZM; BİR TÜRK YAKLAŞIMI ... 22
Seyhun ÖRS
- GÜNEY BALTİK DENİZİ KİYİ BÖLGESİNİN DİNLENME VE İKLİM KÜRÜ İÇİN AMENAJMANINDA PEYZAJ MİMARININ SORUNLARI 25
Dr. İng. Alexander Pietrzak
- VI. IFLA KONGRESİ (İstanbul) SENTEZ RAPORU 28
J. B. PERRİN
Profesör M. BRUUN
- BİTKİSEL ÖRTÜLEME 33
Dr. Hayran ÇELEM
- IFLA'DAN HABERLER
Rapor 1 : Mrs.A. SCHOLTZOWNA 44
Rapor 2 : Dr. H.F. WERKMEISTER 45
- BASINDAN HABERLER 46

«PEYZAJ MİMARLIĞI» Dergisinin 1976/2 ve 1977/1 sayılarında, IFLA — Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu — XV. DÜNYA KONGRESİ (İstanbul, 1976)'nde sunulan bildirilerden bir kısmı yayınlanmıştı.

Bu sayımızda da diğer bildirilere yer verilmiştir.

KIYI KENTLEŞMESİNİN YAPISAL BİÇİMLERİ ve İNSAN ÇEVRESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (*)

Prof. Piotr Zaremba
Polonya Bilim Akademisi
Öğretim Üyesi
Szczecin - Polonya

— I —

Kentleşme olgusu günümüz uygarlığının bir kuralıdır. Kentleşme yaşam çevresini etkileyerek doğa ve insan arasındaki ilişkiyi korkunç ölçüde değiştirmektedir.

Çevre üzerindeki kentleşme baskısını azaltmayacağı ve sadece bir karşı koyma davranışından öteye gitmeyeceği için, plânlamayı mevcut çevre düzenini korumak üzere kısıtlamak çok zordur. Etkili bir davranış biçiminin benimsenmesi gereklidir. Doğâ teknolojisi ve insan arasındaki ilişkinin sonucu olarak kentleşme olgusu ancak o zaman çevre zararına değil, islâhına yardımcı olabilecektir.

Bu ifadede bir çelişki yoktur. Mantıklı bir şekilde plânlandığı ve randımanlı bir biçimde

tanımlandığında, kentleşme olgusu olumlu çevre biçimleri yaratabilir.

Fiziki plâncılar, ekolojik gereksinmelere uyumlu, insan için olumlu ve güzel, peyzaj ve kent görünümüleri sergileyen, çevre yaratımı için nasıl bir yol izlemesi gerektiğini belirler. Fakat ekonomik hesaplar, şimdiye kadar ekonominin ve teknik kararların sosyal yönlerini dikkate almamaktadır. Hava ve su kirlenmesi çoğunlukla halâ yarı ekonomik görüşler çerçevesinde kârlı bulunduğu sanılan ve uygulamalarına olanak tanınan modası geçmiş teknolojilerin sonucudur.

Fakat modası geçmiş üretim teknolojisi tarafından insan ve çevresine yansıtılan ağır zararlar, tüm üretim kazançları kapsamına girmemektedir.

Sebepler olunan zararın parasal karşılığı çoğu kez üretimin kendisinden çok daha fazladır. Bir zamanlar hazırlanmış olan gerçek karşılaştırılmalı bir ekonomik hesap, ulusal ölçekte oluşabilecek çok daha büyük zararları önlemek amacıyla, bu zararların sebebi olan endüstriyi, teknolojisini modernize etmeye zorlamalıdır.

Halen genelde tamamlanmamış olmakla beraber bu tutum, çevre plânlaması için şimdi bir nüve oluşum olarak tanınmaktadır. Fakat gene de hava ve su kirlenmesinin ayrı kaynakları ile ilgilenen bir tutum olarak, sadece mikro ölçekte uygulanabilir. Aynı problemlerin daha geniş bir makro ölçekte incelenmesi çözümü daha da güçleştirir.

(*) IFLA XV. Dünya Kongresi (İstanbul)'nde sonulan bildiri.

Peyzajın deformasyonuna ve çevrenin zarar görmesine sebep sadece endüstriyel gelişme değil, tüm kentsel gelişmedir. İnsan çevresinin gereksinmelerine daha iyi bir şekilde adapte olmaya yöneltmek üzere hazırlanmış bir kentleşme olgusunu destekliyecek entegre bir plân ve toplu direniş acilen gereklidir.

Eğer kentleşmenin genel strüktürü açık alanlar ile yapı alanları arasında olumlu bir ilişki sağlamıyor ise, çevrenin ıslahı ve korunması için bir çok dağınık mahalli gelişme ve aktiviteler yeterli değildir.

Kentleşmenin kendi yapısı, çevreyi çok geniş bir biçimde etkilemektedir. Tek merkezli kentleşme formu, olumlu çevre değerleri yaratmaktadır. Kentlerin yayılması, açık alanları yutmaktadır. Banliyolar doğal çevreyi harab etmektedirler. İskân alanları ile açık yeşil alanlar arasındaki mesafe artmaktadır. Tüm tek merkezli kentleşme sistemi, insan direncinin limitlerinin ötesinde yoğunlaşmaktadır.

Kent büyümesini insan ölçeğinde oluşturabilmek için tek merkezli kent modelinin, çok merkezli kent üniteleri toplamı sistemine dönüştürülmesi gereklidir. Bu sistemde çekirdek, kentin kendisi olmak üzere, fonksiyon olarak sınırlanmış topluluklardan oluşan ek kent üniteleri ile tamamlanabilir. Topluluğun her ayrı kent ünitesinin büyüklüğü, insan ölçeği içerisinde oluşturulabilir ve açık yeşil alanların toplam yüzeyel alanı, yapı alanlarından geniş olmalıdır.

Dağınık kent yapısı, içinde yaşayanların açık alanlarda olan doğrudan doğruya ilişkilerini kolaylaştırmaktadır. Bu kent modelleri, insan yaşamına uygun yeni çevre biçimleri oluşturmak üzere daha iyi hazırlanmışlardır.

Kent büyümesinin kümeleşmesini önleyen bir çok kentleşme modeli oluşturulmuştur: Uydur sistemi, Lineer sistem, Kutuplaşma ve Koridor sistemleri v.b. Bir seri yöresel ıslah çabalarından çok daha fazla çevrenin, kentleşme yapısı tarafından etkilendiği izlenmelidir. Dünya üzerinde kentleşmenin ne şekilde ayarlanacağını belirleyen kurallar yoktur. Dağlık bir yörede, bir vadide veya bir kıyı bölgesinde ayrı ayrı kentleşme yapı ve modelleri benimsenecektir.

Kıyısız yöre, denizle kara arasındaki geçişi oluşturmaktadır. Deniz kıyı peyzajı dinamikdir, havaya göre görünümünü değiştirir ve el değmemiş doğayı izlenimiyle insanı etkiler. Aynı zamanda deniz kıyısı peyzajı iç bölgelerdeki gelişmeler nedeniyle değişime uğramaktadır. Eğer bütün kıyı hattı endüstrinin ve kentleşmenin kontrolsüz baskısı altında ise, sadece belirli kıyı parçacıklarının korunmasını sağlamak yeterli değildir.

Kıyı kesimlerine özgü özel bazı kentleşme biçimlerini incelemekte yarar vardır.

Kıyı bölgesinin fonksiyonel bölümü aşağıdaki gibi gösterilebilir :

- Yükleme amacı ile kullanılan limanlar
- Deniz ulaşımı için gerekli deniz endüstrileri (ör. tersaneler)
- İthalat ve ihracat yönünden deniz ulaştırması gerektiren endüstri merkezleri
- Liman kentleri içinde bulunan deniz ticaret merkezleri
- Balıkçılık merkezleri, limanlar ve fabrikalar
- Doğal deniz kaynaklarının araştırılmasına yönelik işletmeler

Yukarıda belirtilen fonksiyonlar birçok kıyı kent birikimlerinin sorunlarını ortaya çıkartan büyük liman kentlerinin oluşma ve gelişmesine yardımcı olmaktadır.

Denize ilişkin diğer fonksiyonlar ise şunlardır :

- Rekreasyon merkezleri
- Turistik alanlar ve sağlık tesisleri
- Yöresel balıkçı limanları

Bu fonksiyonlar yukarıda belirtilen kıyı yığılımları arasında kıyı çizgisi boyunca yer alırlar.

Görülmüştür ki, kıyı kentleşmesi, sahil boyunca eşit olmayan bir şekilde yer almaktadır. Kıyı çizgisi uzun biçiminden ötürü, kıyı boyunca dağınık lineer ve bazı yerlerde toplu gelişme veya kentleşme göstermektedir. Örneğin büyük nehir ağzlarında veya korunmuş yörelerde.

Liman kentlerinin konumu, gerçekte denizcilik tekniği ile etkilenmektedir. Bir liman yüklenme alanı olarak deniz ve kara taşımacılığının kesiştiği noktaya yerleştirilmektedir. Denizciliğin gereksinmelerinin aldattıcı ve tehlikeli olduğu izlenmelidir; bu gereksinmelerin yanısıra, liman kentine ulaşan iç yolların kara, ve demir yollarının güzergahlarına göre de liman konumu ayarlanmaktadır. Liman yerinin seçiminin en önemli etken olması nedeniyle, kent gelişmesi buna uyumlu bir oluşum göstermek zorundadır. Kent ve liman gelişmesini kurallara bağlayan geniş kapsamlı bir plânlamanın olmadığı bazı hallerde bu etken kent gelişmesini çok kötü bir biçimde etkilemektedir.

İç kesimlerden kıyı liman yerleşmelerine uzanan radyal kara ve deniz yolları, kent gelişiminin kıyı merkezlerindeki uğ-

raşı alanlarının yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Bu noktalar arasındaki uzaklık, ekonomik gereksinmelere ve coğrafi duruma bağlıdır. Şurası kabullenilmelidir ki, deniz kıyısı, alanların büyük bir kısmının kentleşmenin ağır baskısından kurtarılacak, daha çok rekreasyona yönelik başka kullanımlara ayrılması gereklidir. Kıyı hattı üzerindeki kıyı kullanımlarının akıllıca dağıtımı ve yerleştirilmesi, kıyı peyzajının ve çevrenin tahrip ve deformasyonunu önleyebilir.

Plânlama sadece neyin nerede inşa edileceğini veya yapılabileceğini değil çoğu kez plânlama, çevrenin korunması için hangi alanların gereksiz kentleşme ve sanayileşmeye karşı korunması gerektiğini göstermektedir.

Deniz kıyısı boyunca yer alacak aktivitelerin dağıtımında şu husus göz önünde tutulmalıdır. Kıyı gelişmesinin ana merkezleri, kentleşmenin önlendiği geniş kıyı parçaları ile bölünmelidir. Bu alanların gelişmesine yardımcı olacak faktörler şunlardır: rekreasyon, turizm, deniz sporları, balıkçılık, tarım. Bu alanlar içindeki kentlerin gelişmeleri, ulaşılmak istenen ilk hedef en avantajlı çevre düzenini yaratmak olduğundan, belirli kuralara bağlanmalı ve kısıtlanmalıdır. Kentleşmenin yapısı bu ana gereksinmeye göre yöneltilmelidir.

— 5 —

Çevrenin doğal değerlerinin korunmasında kıyı bölgelerinin uzunlamasına formu, yardımcı olmaktadır. Sadece seçilen yerlerde gelişmelerine olanak tanıdığı anda, kent yoğunlaşmaları, liman ve endüstri ektivitelerini kapsayan büyük kıyı yığılmaları oluşturulmaktadır. Eğer bu yığılmalar arasındaki uzaklık yeterince fazla kalırsa, bu yığılmaların önemli büyüklükleri bütün kıyı hattının geleceğini etkileyemez.

Aktivitelerin, büyük kıyı metropoliten yığılmalarda yoğunlaşması, kentsel aktiviteleri kıyı hattından uzaklaştırmaktadır. Kıyı bölgeleri için en uygun kentleşme sistemi, merkez ve koridor sistemi getirmektir. Büyük liman kentleri bu sistemin merkezlerini oluşturmakta, arada kalan uzunlamasına kıyı kesiminde ise büyük kıyı kentleri dizisi bulunmaktadır. Bu küçük veya büyüklükteki kentler, diğer küçük alt bölgeler için yöresel merkezleri oluşturmaktadırlar. Gelişmenin ana unsuru yoğunluğu arttırmak olmadığına göre, bu yolla kıyı peyzajı ve çevresi korunabilir ve ıslah edilebilir.

Bu sonuca ulaşabilmek için, mikro ölçekte olduğu gibi, makro ölçekte de çok kapsamlı bir çevre plânlama metodolojisi kullanılmalıdır. Bütün kıyı bölgesini kapsayan bölge plânının tek bir ünite halinde yöresel imar plâni ile birleştirilmesi gereklidir. Aynı zamanda gelişmenin olanak ve potansiyelini oluşturan, daha önce saptanmış ekonomik kararlara dayandırılabilen için fiziki mekân plânlamasının yanı sıra ekonomik plânlama ile de bağlantı kurulmalıdır. Ekonomik ve teknik kararların sosyal sonuçlarını dikkate alan ve az önce değinilen (bölüm 1) bu geniş kapsamlı ekonomik hesaplamalar uygulanmalıdır.

Bu entegre plânlama şekli, **çevre plânlaması** olarak adlandırılabilir. Bu plânlamanın amacı, doğa ve teknoloji arasındaki dengeyi koruyan ve insan gereksinmelerine oldukça iyi uyum sağlayan yeni çevre düzenleri oluşturmaktır. Bu dengeye teknik ve doğanın doğrudan doğruya ve kaba bir biçimde münasibette bulunduğu kıyı bölgelerinde acilen ihtiyaç vardır.

— 6 —

Daha önce değinildiği gibi, kıyı peyzajının ve çevresinin değerlerinin korunabilmesi için, aktivitelerin kıyı boyuna çok man-

tıklı bir biçimde dağıtılması şarttır. Bu dağıtım, geniş kapsamlı bir plânlama ve uygulama ile gerçekleştirilebilir. **Plân başlangıçta makro ölçekte, ulusal ve bölgesel ölçekleri, daha sonra ise mikro ölçekte her kent ve yerleşmeyi kapsamalıdır.**

Görölmüştür ki, büyük kıyı yığılmalarının çekirdeğini oluşturan liman kentleri ile aktivitelerin yoğunlaşması bağımlıdır. Bütün ulusun çıkarı için, peyzajın ve çevrenin, özellikle korunması gereken yerler olması nedeniyle, bu merkezler arasında uzanan kıyı bölgelerinin yoğun gelişme alanlarının, ağır endüstri ve kentleşme baskısı altında bulunmaması gerekmektedir.

Kıyı bölgelerinin halihazır durumlarının dikkatle incelenmesi, ana tehlikeyi belirlemektedir. Kentleşmenin kontrol altında bulunmayan baskısı kıyıları boyunca asıl merkezler dışında uzanmaktadır. Büyük liman kentleri hinterlandları ile radial bağlar oluşturan bir çekirdek durumunda olduklarından, kıyı kümelendirmelerinin doğal aksları iç kesimlere yönelmiştir. Kıyı hattındaki kentleşme baskısını azaltabilmek için kıyı yerleşmeleri sahil şeridinde dik olan yollar, demir yolları ve su kanalları boyunca geliştirilmelidirler. Özellikle deniz ulaştırmasına olanak veren nehir ağızları etrafında bulunan kıyı yerleşmelerinde bu durum geçerlidir.

Kaçınılması gereken bir başka tehlike daha vardır: Dinlenme amaçlarına yönelik güzel ve sessiz bir yer oluşturabilmek için çok geniş deniz kenarı kaynaklarının rekreasyon amaçlarıyla gelişmesi. Dinlenme ancak, belirli bir kentleşme ölçeği içerisinde geçerli olabilir: Bu ölçü aşıldığında, aşırı yoğunlaşmanın bütün dezavantajları insan çevresine davranışlarını kuvvetli bir şekilde etkilemektedir. Kentleşmenin kıyı boyunca kesiksiz bir kuşak gelişmesi göstermesinden de ka-

çinilmalıdır. Kıyı peyzajına ve çevresine dahil uyumlu, daha başka kentleşme yapıları kullanılmalıdır.

— 7 —

Açık deniz kıyısında bulunan büyük bir liman kentinin iç yapısı, gerek kıyı yığılması, gerekse kentin bizzat kendisini etkiler. Genişleme yönü, komşu kıyı çevresinin geleceği üzerinde rol oynar. Bir bütün olarak, deniz ekonomisine bağlı liman ve endüstri, kentin gelişmesine yardımcı olur. Liman uzantısının yönü, kent gelişmesinin ana yönlerini değiştiremez.

Yüzyıllar önce, liman ve kent, gelecek genişleme için yeri olmayan girift bir ünite oluşturmakta idi. Daha sonraları liman, açık denizden serbest ulaşım gereksinmesi ile kıyıya dik nehirler boyunca veya kıyı boyunca yayılma gösterdi. Kentte ise, değişik şekillerde yayılmalar oluşturdu :

- a. Liman uzantısına paralel
- b. İç kesimlere yönelmiş, radial ulaşım aksları boyunca
- c. Liman gelişmesinin aksi yönünde, kıyı boyunca

İmkânsız olmasa bile, kent gelişmesini yalın olarak durdurmak çok güçtür. Fakat ana kentin işlevlerini tamamlayan ve küçük üniteler dizisinden oluşan yerleşme gruplarının büyümelerini yönlendirmek ve kontrol etmek olanağı vardır. Böyle bir durumda, ana kentin büyüklüğü kısıtlanarak optimal bir ölçüde tutulabilir. Daha sonraki gelişme ise, makul bir ölçüde kısıtlanmış olan uydu kentlere ve komşu kentlere aktarılabilir. Sistem merkezşel veya lineer olabilir, ancak açık yeşil mekânların alanı yapı alanlarından fazla olmalıdır.

Yeşil alanlar, çevredeki açık alanlarla bağlantılı olarak kıyı kümeleri için de bir iç sistem o-

luşturmaktadırlar. Böylece kentsel çevrenin doğal biçimine daha yakınlaşmaktadır. Kıyı kentlerinin sahilde yeşil bir bant gerektiren kıyı cephelerine özellikle dikkat edilmelidir. **Microklima ve kıyı peyzajı ile yakın ilişki-den kenti nüfusunun sadece belirli bir kesiminin faydalanmasını sağlayacağından, denizle yapıların doğrudan doğruya ilişkisi arzu edilmeyen bir durumdur.**

Kentsel çevrenin ve deniz kıyısı plânının oluşmasında deniz kıyısı yeşil bant alanının yararları olabilir. Kıyı cephesi peyzajının kentsel görünümle bir bütün oluşturması gerekir.

Gerçek anlamda coğrafi konumlarından yararlanan açık deniz kenarında çok az liman kenti bulunmaktadır. Bir kıyı liman kenti ile çevresi arasındaki kentsel gelişme ilişkilerini kapsayan sonuçları ortaya çıkarmakta yarar vardır.

— 8 —

Bu sonuçlar aşağıdaki gibidir :

- a. Bir liman kentinin konumu, özellikle denizcilik gereksinmeleri ile ilişkilidir. Kent sistemi ve liman modern denizcilik ve yüklemecilik anlayışına uyum sağlamalıdır.
- b. Modern bir limanın deniz ekonomisi ile bağıntılı endüstri ile tamamlanmış-ihhtisaslaşması daha da fazlaşmaya tahrik etmektedir.
- c. Liman gelişmesinin ana yönleri, kent gelişmesini önleyemez; Liman kentindeki aşırı yoğunlaşma, kıyısız kümelenme içinde yoğunluğu azaltacak bir biçime dönüştürülmelidir.
- d. Kıyı kitlelerinin sahil kesimleri, bütün kent sakinlerine açık kamu alanları oluşturmalı ve endüstri tarafından işgal edilmemelidir.

e. İskân alanlarından kıyı kesimine geçişler sürat ve demir yolları ile kesilmemelidir. Transit ulaşım, kıyı boyunca devam etmemeli ve kıyı şeridinin dışından geçmelidir.

f. Kıyı kitleleri içerisindeki açık yeşil alanlar akılcı ve toplu bir sistem oluşturmalı ve yüzey alanları inşaat alanları toplamını aşmalıdır.

g. Kitlelerin kıyı boyunca uzantıları; kitlenin iç yeşil alanları ile bütünleşen yeşil tampon alanlarla kısıtlanmalıdır.

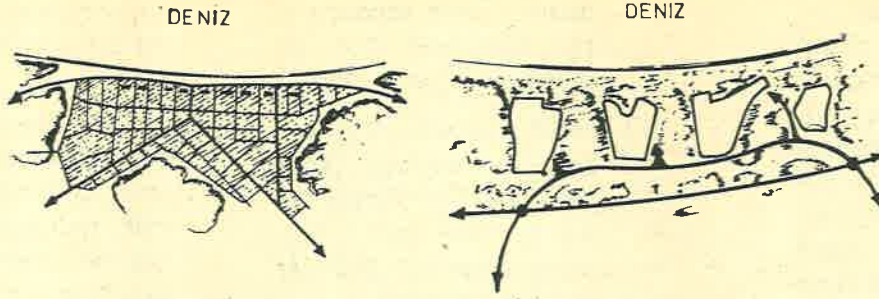
— 9 —

Kentsel kümelenmelerin ana merkezleri arasında yer alan kıyı bölgelerinin yapısı, kıyı çevresine uyum sağlamalıdır. Şuna dikkat edilmelidir ki, kıyı çevresinin özel karakteri ülkenin iç kesimlerine kıyısız doğal peyzaj biçimlerine daha yakındır. Deniz kıyısı rekreasyonu güç kentsel şartlar içerisinde yaşayan insanların sağlıklarını kazanmalarını sağlamaktadır. Gitgide kıyı peyzajı ve çevresi yarı ekonomik tecavüze karşı korunması gereken bir milli servet olarak nitelendirilmektedir.

Aktivite kenti gelişmesinin seçilen merkezleri içerisinde yoğunlaşması, geri kalan kıyı alanlarının gerekli doğal çevre şartları içerisinde kalmasına yardımcı olmaktadır.

Kıyı şeridinin ara kısımlarının gelişmesi için belirli bir sayıda küçük ve orta büyüklükte kente gerek vardır. Ancak gözümüzde büyütülen teknolojinin gerilimiyle sıkışmalarını önlemek amacıyla ölçü ve karakterleri kıyı çevresinin ölçeğini aşmamalıdır. İnsan, doğal kıyı çevresi ve kentleşme arasındaki denge korunmalıdır.

Aşağıdaki şu görüşler pratik plânlama sonuçlarına yardımcı olmaktadır :

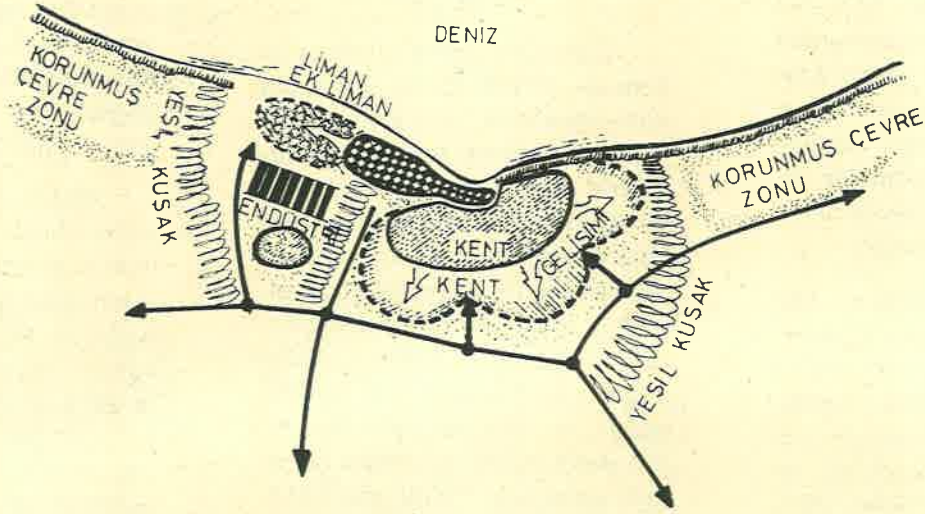
KIYISAL DİNLENME YERLEŞMELERİNİN YAPISI

ÖNERİLMEMESİ GEREKEN KULLANIS

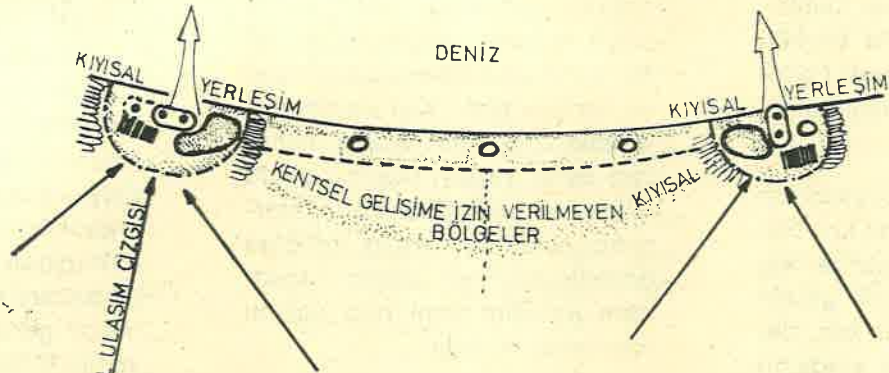
Trafiğin deniz kıyısı boyunca aktığı
geometrik eski kent deseni
(gizlilik ve dinlenme olanağı yok)

İŞLEVSEL VE UYGUN ÇÖZÜM

Yerleşim birimleri çevre ile uyum içinde.
Trafik yerleşim birimleri dışında. Yeşil
alanlar akılcı bir sistem oluşturmakta

KIYISAL BİR KÜMELENMENİN
İŞLEVSEL YAPISI

BİR KIYI BÖLGESİNİN İŞLEVSEL AYRIMI

KIYISAL KÜMELENME

○ LİMAN

■ ENDÜSTRİNİN YOĞUNLAŞMASI

● KENT

KIYISAL BÖLGE

○ KIYISAL KENTLER

■ KORUNMUŞ ÇEVRE ZONU

--- YEREL KIYISAL TRAFİK AKS

- a. Kıyı şeridi herkeze serbestçe geçit imkânı veren kamu alanı olarak kabul edilmelidir. Yapı alanları kıyıyla temas ettirilmemeli ve önlerinde yeşil bir kuşak plânlanmalı ve uygulanmalıdır. Kayalık alanlarda, kayalar korunmuş, peyzajın bir parçası olarak kalmalıdır.
- b. Transit trafik yolları denizle iskân alanları arasındaki direkt ilişkiyi kesmemek için, yerleşmelerle deniz kıyısı arasından geçirilmemelidir.
- c. Kıyı şeridinde kuşak şeklinde gelişme gösteren yerleşme ve tesislerden kaçınılmalıdır. Doğal çevredeki değişimlere karşı korunmuş yeşil tampon alanlarla yerleşmeler bölünmeli ve büyüklükleri sınırlandırılmalıdır.
- d. Kıyı gelişmesinin ana merkezleri arasında yer alangereksiz kentleşme ve yoğun endüstrileşmeye, kıyı bölgelerinde izin verilmelidir. Endüstri, eğer izin verilmişse, yöresel kaynaklara dayandırılmalıdır. Balıkçılık tesisleri, tersaneler, gıda endüstrisi, inşaat ve hafif endüstri, belirli bazı ufak ve orta büyüklükteki kıyı kentlerinde yer alabilir. Ancak üretimin bu bölge için en önemli faktör olmadığı gözönünde tutulmalıdır.
- e. Deniz altı petrol yatakları yanında yer alan kıyı bölgelerinde özel problemlerin halledilmesi gerekmektedir. Çoğu kez, deniz altı petrol yatakları kıyıya çok yakın olduklarından, iç bölge gelişmesini etkilemektedirler. Arzu edilmeyen gerçekleri önlemek amacıyla

geniş kapsamlı ve ileriye dönük üretim kapasitelerini belirleyen fiziki bir plânlamaya gerek vardır.

- f. Deniz kirlenmesi, kıyı peyzajını ve çevresini kötü şekilde etkiler. Şayet deniz iyi özelliklerini yitirmişse, karasal değerler pek işe yaramaz

İç denizlerin kirlenmesini önlemek için, Baltık denizinin etrafındaki ülkeler, (Finlandiya-Helsinki'de) 1973 yılında özel bir uluslararası anlaşma imzaladı. Böyle bir gelişim, diğer alanlar, örneğin Akdeniz için de önemle tavsiye edilmektedir.

— 10 —

Kıyısız turizm ve rekreasyon konusu, giderek daha çok önem kazanmaktadır. Eski kıyısız sağlık ve dinlenme tesisleri günümüzde aşırı kalabalıklaşmaktadır. Günümüz koşullarına uygun yaşam standardı ve ulaşım gereksinimlerini karşılayacak biçimde yeniden düzenlenmişlerdir. Yeni anlayış doğrultusunda sağlık ve dinlenme tesislerinin yapımı ve tüm yerleşim deseninin yeniden oluşturulması öncelikle gereklidir. Fakat eski hataların ve klâsik kıyısız kentlerin iç yapısının tekrarından kaçınılmalıdır.

Kıyısız sağlık ve dinlenme tesislerinin ölçeği, insan ölçüsüne uydurulmalıdır. Dinlenme olanacağı arayan insan, trafik gürültüleri ve aşırı yoğunluk içinde bu gereksinimlerini karşılamaya zorlanamaz. Kıyı ya da yerleşimin iç kompozisyonu, insanlara deniz ve kıyı peyzajı içinde sükun ve huzur bulmalarına yardımcı olmalıdır. Yaya trafiğine öncelik verilmeli, motorlu taşıtların yerleşim alanlarına ulaşımı sınırlandırılmalıdır.

Kıyı şeridi boyunca (kordonu vb.) yoğun araç trafiğine olanak veren ve yerleşim alanlarını denizden ayıran klâsik, paralel yol sistemi, çevre değerleri

ni ve dinlenmenin gerçek karakterini dikkate alan fonksiyonel bir sisteme dönüştürülmelidir.

Bu alanda tüm dünyada ilginç çözümler vardır. İnsan ve deniz arasındaki doğrudan bağlantı, ana trafiği kıyıdan uzaklaştıran dikey sistemlerle güvence altına alınmıştır.

Yeşil alanlar, birbirinden geniş kırsal alanlarla (iskân dışı) ayrılan sağlık ve dinlenme tesislerinin farklı birimleri arasında oluşturulmalıdır. Bölgesel ölçekteki kıyı şeridi, çevreye zararlı olabilecek tüm zararlanmalardan korunmalıdır.

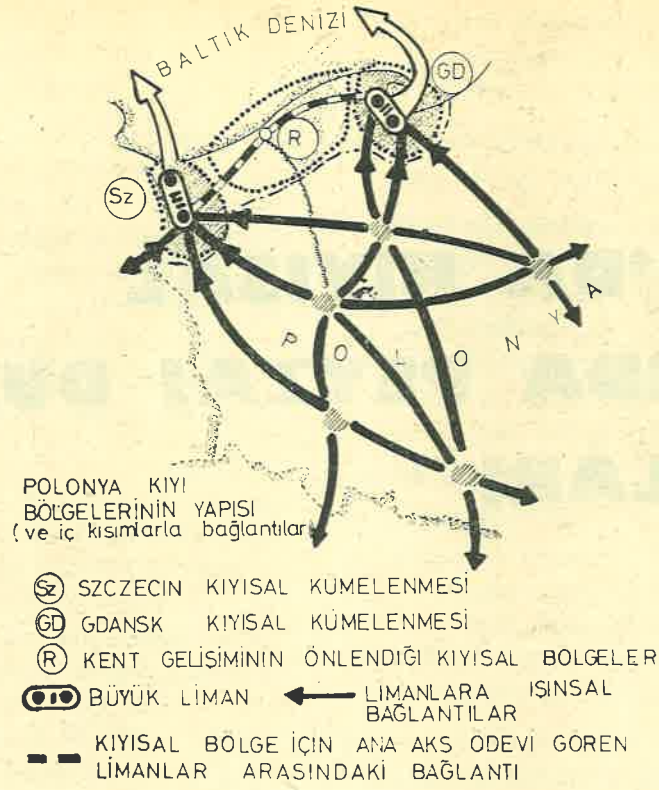
Daha önce belirtildiği gibi, çevrenin değeri ekonomik hesaplamanın bir elementi olarak düşünülmemelidir. Kıyısız çevrenin değeri, öteki amaçlı kullanımlar için de dikkate alınmalıdır.

Makro plânlama işlemi sonucu alınan kararlar, aynı zamanda mikro ölçekte kıyısız çevrenin geleceğini de belirler. Bu nedenle, eğer kıyısız çevrenin sosyal değerleri şimdilik ve gelecek kuşakların kullanımı için korunacaksa yukarıda belirtilen kapsamlı plânlama ve kararlara gerek vardır.

— 11 —

Kıyısız bölgelerin mekânsal yapısının iyi organize edilmesi için kapsamlı ve bilinçli plânlama öncelikle gereklidir.

Polonya, 694 km uzunluğundaki kıyı şeridi, iki büyük metropoliten kıyı kümelenmesi, ağır liman trafiği ve özel kıyı endüstrisiyle son 15 yılda gelecekteki kıyısız bölgelere de yararlı olacak uygun, kapsamlı plânlama metodolojisi ile olumlu uygulamalar gerçekleştirmiştir. Polonyanın 1975 e kadar 3, şimdi ise 5 bölgeye ayrılan toplam kıyısız alanı; bir Makrokıyısız Bölge plânlama amacıyla bütüleştirilmiştir. Aynı zamanda Makro Bölgesel kıyı plânının detaylandırılması

rılması ile, Szczecin ve Gdansk büyük liman kümeleri gelişimi master plânları yanısıra bir çok bölgesel plânların detaylandırılması sağlanmıştır.

Plânlamanın ilk aşamasında bu metropol bölgeler (kümelenmeler, kentsel gelişimlerin ana ucu arasında yer alan kıyısall bölgeler) için çeşitli uzun vadeli gelişim stratejileri önerilmiştir.

Optimalizasyon ve değerlendirmeye metodları kullanılarak bölgesel ölçekte olduğu gibi mahalli kent ölçeğinde de gelişme stratejileri karşılaştırılmakta ve değerlendirilmektedir. Kıyı bölgeleri ve metropoliten kıyı kümelenmelerinin birlikte ele alındığı ve uygun büyüme modelleri boş olarak seçilmektedir.

Aynı zamanda kıyı bölgelerindeki bütün kentler için imar plânları yapılmaktadır. Değişik kademedeki ve ölçekteki plânlardaki fikir ve çözüm değiş-tokuşu entegre karasal plânlama içerisinde birlikte koordine olmalarına yardım etmektedir. Bununla beraber, karasal ve sektörel öneriler arasında da koordinasyon sağlanmaktadır.

Bu plânlama sistemi şu maddeler altında toplanmaktadır :

a. Mekân : Kent plânlaması ve bölge plânlaması birleştirilmiştir

b. Süre : 5 yıllık etaplamalar içeren ve 15 yıllık bir süreyi kapsayan plânlama sistemi ile süre kısıtlaması olmayan uzun vadeli bir plânlama sistemi birleştirilmiştir.

c. İşlev : Fiziksel ve mekânsal plânlama, sosyal ve ekonomik plânlamaları ile bir bütün oluşturmaktadır.

Yeni çıkan bütünleme sistemiyle birleştirilen bu plânlama yönteminin benimsenmesi, Polonya'ya kentleşme ve endüstrileşme olgusunun ekolojik gereksinimler çerçevesinde yönetim ve kontrolü imkânını getirmiştir. Polonya'da resmen kabul edilen, yukarıda açıklanan bu metod, çok verimli ve esnektir; gerçekçi plânlama verimli bir şekilde tamamlandığından, kıyı çevresini ve peyzajının geleceği emniyet altındadır.

Çeviri : Can Kumbaracıbaşı
Y. Mimar

JAPONYA'DA KIYISAL ALANLARDA PEYZAJ DÜZENLEME ÇALIŞMALARI (*)

Prof. Dr. A. HOMMA
Tokyo, Japonya

Bu çalışma, denizden kazanılan alanlar üzerinde bitki yetiştirilmesi ve bakımı konusundaki çeşitli sorunlara çözüm bulma yönünde bir girişimdir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci Bölüm, denizden kazanılan Keiyo kıyı alanının çevresel özelliklerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmaları içermektedir. Uçan kumların ve denizden esen rüzgârların zararlı etkilerini saptayabilmek amacıyla, özellikle rüzgârlar, esiş yönleri, hızları; yağışlara ilişkin bölgesel iklim verileri araştırılmış ve analizleri yapılmıştır. Bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir :

1) Uçan kum ve deniz rüzgârlarının etkileri ile ilişkili olarak 5m/sec hızındaki rüzgârlar bitkiler için gelişme periodu olan Nisan-Eylül arasında güney güney batı yönünde hakimdir. Ekim-Mart periodunda ise kuzeybatı rüzgârları görülür. Bu nedenle, Tokyo Körfezinde saat ibresi dönüş yönünde yer alan denizden kazanılmış kıyısız alanlar, bitkilerin büyüme periodu olan ilkbahar ve Yaz aylarında deniz rüzgârlarına çok duyarlıdır. Bu alanda yapılacak olan plantasyon planla-

rında, bitkisel meteryalin tuzlu deniz rüzgârlarına olan duyarlılığına (yada dayanıklılığına) özel dikkat göstermek gerekir. Aynı zamanda bitkilerin dikim zamanı, denizden gelen tuzlu rüzgârları engelleme önlemleri ile bitkilerin dağılımları ve dikim yerlerinin de dikkate alınması gerekir.

2) 10 mm den fazla yağışların incelenmesi, rüzgârların fazla miktardaki yağışlar ile ender olarak birlikte estiklerini, fakat kumların daha fazla uçmasına neden olduklarını ortaya koymuştur. Bu nedenle yayılıcı türden olan bitkiler dikmek gibi koruyucu önlemler alınması gereği önem kazanmaktadır.

Kum pompalama gibi çok duyarlı bir yöntem kullanılarak denizden kazanılan kıyı şeridinin özelliklerini saptayabilmek amacıyla yer tabakalarının kompozisyonu, toprakların fiziksel ve kimyasal özellikleri, yer altı su varlığı konularında çeşitli kesimlerde topraklar araştırılmış ve analiz edilmiştir.

Bu çalışmalardan aşağıdaki sonuçlara varılmıştır :
1) Tabakaların kompozisyonu şöyle bir değişim göstermektedir: Salt kum tabakaları, ince çamur taba-

(*) IFLA XV. Dünya Kongresi (İstanbul)'nde sunulan bildiridir.

kaları ile karışık, fakat kumun hakim olduğu tabakalar, kum tabakaları ile karışık, fakat çamurun hakim olduğu tabakalar, salt çamur tabakaları.

2) Arazinin fiziksel kompozisyonu oldukça önemli değişiklikler göstermektedir: Kumlu kısımlarda iri kumun oranı % 40-80, ince kumun ise % 20-60'dır; çamurlu kısımlarda % 45 oranındaki kil, yüzde 20-25 oranında da çok ince kum bulunmaktadır. Oysa ka Prefecture ve Ohita Kentinin Tsurusaki yöreleri ile karşılaştırıldığında bu belirli alanda genellikle kumlu alanlarda yüksek oranda ince ve çok ince kum, çamurlu alanlarda ise yüksek oranda çok ince kum ve kil bulunmaktadır.

3) Topraklarda bulunan klor miktarı (100 g kuru toprakta % olarak) denizi doldurma işlemi tamamlandıktan 2-3 ay sonra kumlu kısımlarda % 0.07-0.03 oranında, yani oldukça düşük idi. Derinlere inildikçe klor miktarı artmakla birlikte deklorizasyon işlemi kolaydır. Öte yandan, doldurma işleminin tamamlanmasından 3-4 yıl sonra masif çamurlarda klor oranının oldukça yüksek düzeyde, yaklaşık % 0.4-1.0 oranında olduğu saptanmıştır. Yüzeyle yaklaştıkça klor miktarı artmakta ve deklorizasyon işlemi zorlaşmaktadır. Bu çamurlar işlenecekleri zaman çok iyi drene edilmelidir. Yağmur suları da yarım yıllık bir period içinde klor miktarını % 0.9 dan 0.6-0.03 oranına indirebilir.

4) Toprağın pH sı ise, kumlu alanlarda doldurma işleminin tamamlandığı zamanda 9,3-8,7 ile oldukça yüksek alkali değer göstermekle birlikte doldurma işleminden üç yıl sonra 8,1-7,0 ile orta derecede alkali ve nötr değer göstermiş, fakat hiç bir zaman kuvvetli asite dönüşmemiştir. Masif çamur için ise, doldurmanın tamamlandığı zamanda 8,1-7,8 ile kuvvetli ile zayıf alkali arasında bir değer göstermiştir. Eğer çamur orijinal durumda bırakılırsa yıllar boyunca alkali olarak kalmaktadır. Çamuru işlemek amacıyla çeşitli işlemler uygulandığında yarım ila bir yıllık bir period içinde 5,2-4,0 ile kuvvetli asit reaksiyon göstermektedir.

5) Doldurularak denizden kazanılan alanda yer altı su düzeyi orijinal kıyı şeridinde oranla 500 m daha ötede ve 2,5-3,0 m derinliktedir. Küçük tuzlu su kitleleri ise doldurulan alanda yer alan çamurların içindeki kum tabakaları arasında sıkışmıştır.

Çalışmaların ikinci bölümünde, denizden kazanılan alan üzerinde bitki yetiştirilebilmesi için gerekli toprak hazırlama işlemlerine ilişkin çeşitli yöntemler denenmiş ve belirli bitki materyalinin özellikleri ile toprak hazırlama işlerinin uygulanması konusunda çeşitli deneyler yapılmıştır. Bu çalışmaların sonuçları aşağıda özetlenmiştir:

1. Bitki materyalinin, doldurulan alandaki kum ve kırmızı kil koşullarına uygunluğu

(1) Kırmızı kile göre kumda daha iyi gelişen bitkiler (kum için en uygun olan bitkiler)

Tamarix chinensis, *Yucca gloriosa*, *Medicago sativa*, *Phragmites communis*, *Polygonum cuspidatum*, *Zoisina matrella*

(2) Kırmızı kilde ve kumda aynı derecede iyi gelişebilen bitkiler (kum için uygun)

Albizia julibrissin, *Cassia corymbosa*, *Eleagnus pungens*, *Juniperus chinensis* var. *calzuke*, *Ligustrum ovalifolium*, *Nerium indicum*, *Platanus orientalis*, *Podocarpus macrophyllus*, *Pittosporum Tobira*, *Salix babylonica*, *Crinum asiaticum* var. *japonicum*, *Eragrostis curvula*, *Festuca arundinaceae*, *Pennisetum japonicum*, *Poa pratensis*

(3) Kırmızı kilde iyi, fakat kumda zor gelişebilen bitkiler (Kum içine dikime adapte edilebilir)

Camellia japonica, *Euonymus japonicus*, *Ligustrum japonicum*, *Osmanthus fortunei*, *Osmanthus ilicifolium*, *Pasania edulis*, *Pinus thunbergii*, *Raphiolepis umbellata* var. *Mertensii*, *Quercus phillyraeoides*, *Festuca rubra*

(4) Kırmızı kil içinde iyi, fakat kum içinde çok zor gelişebilen bitkiler (kum içinde yetiştirilmeye uygun değil)

Forsythia viridissima, *Artemisia vulgaris*, *Dichondra micrantha*, *Lolium multifolium*.

2. Denizden kazanılan kıyı üzerinde bitkilerin tuz ihtiva eden çamurlu koşullara duyarlılığı (yada dayanıklılığı)

(1) Tuza en az duyarlı (ya da en dayanıklı) olan bitkiler

Cassia corymbosa, *Ligustrum japonicum*, *Ligustrum ovalifolium*, *Tamarix chinensis*, *Yucca gloriosa*, *Zoisia matrella*

(2) Tuza daha az duyarlı olan bitkiler

Nerium indicum, *Platanus orientalis*, *Quercus phillyraeoides*, *Salix babylonica*, *Festuca arundinaceae*, *Festuca rubra*, *Lolium multifolium*, *Pennisetum japonicum*, *Phragmites communis*, *Poa annua*

(3) Tuza az duyarlı olan bitkiler

Eleagnus multiflora, *Podocarpus macrophyllus*, *Taxodium disticum*, *Viburnum Awabuki*, *Poa pratensis*, *Medicago sativa*, *Dichondra micrantha*.

3. Denizden kazanılmış kıyıda alanda kum ve çamurda uygulanan bitkilendirme çalışmalarında toprak hazırlığı özel yöntemlerinin uygulanması

(1) Kum alanlara uygulanabilen yöntemler

i) Kum alanlarda kırmızı toprak doldurma yöntemi

Bu yöntem kırmızı toprakta iyi gelişen, fakat kumda yeterince gelişmeyen bitkiler için etkilidir. Burada en önemli noktalardan biri, bitki materyalinin, kırmızı top-

rak yada kuma uygunluğunun gereğince araştırılmasıdır. Sürünücü tipteki bitki materyali için 7-15 cm, fideler için ise 30 cm toprak dolgu yeterlidir.

(ii) Kırmızı toprak kitlelerini kum içine yerleştirme yöntemi

Kırmızı toprak kitlesinin boyutları 40×40×30 cm ise saçak kök yapan fideler için etkilidir, fakat yan kökleri yayılan bitkiler için olumlu sonuç vermez,

(iii) Toprak özelliklerini geliştirmek için kullanılan maddeleri kuma karıştırma yöntemi

Toprak koşullarını düzeltici ve nem sağlayıcı maddelerin etkili oldukları kanıtlanmış, fakat toprağın fiziksel koşullarını düzeltmek için kullanılan bazı maddeler perlit 1/3, perlit 1/6; çok ince polyurethane 1/3, 1/6) işe yaramamıştır.

(2) Masif çamurlara uygulanabilen yöntemler

(i) Masif çamurlu alanlarda kırmızı toprak doldurma yöntemi

7-15 cm lik toprak dolgunun yayılıcı bitkiler ve 30 cm lik bir toprak dolgunun ise ağaçların fideleri için olumlu sonuçlar verdiği görülmüştür.

(ii) Kırmızı toprak kitlelerini çamurlu alanlara yerleştirme yöntemi

Yerleştirilecek kırmızı toprak kitlesinin boyutları 40×30×30 cm ise saçak kök yapan fideler için etkilidir, fakat yan kökleri geniş bir alana yayılan bitkiler için olumlu sonuç vermez.

(iii) Masif çamurlar için kum sütunlar kullanma yöntemi

30 cm çaplı kum sütunlarının kullanılması ile saçak köklü ve toprak içindeki tuza en az duyarlı bitkilerde orta derecede sonuç alınmakla birlikte genel anlamda sonuç olumlu olmamıştır. Fakat bu yöntemin gerçek mühendislik açısından uygulanmasında kum sütunları daha büyük çaplı ve 3-4 tanesi bir birine yakın olarak yerleştirilebilir. Bunlar dikey drenaj ödevi görerek, dikilen bitkilerin gelişmesinde yardımcı olur.

(3) İşlenen çamurlara uygulanabilen yöntemler

(1) Çamur işleme ve bitkilendirmeden, önce, sulama yoluyla tuzdan arıtma yöntemi,

Çamuru yağmur suyu ile işletmeye oranla, bu yöntemin bütün bitki türleri için çok daha etkili olduğu kanıtlanmıştır. Bu yöntem için iyi çalışan bir drenaj sisteminin varlığı kesinlikle gereklidir.

(ii) Çamuru 1/2-1/3 kum ile karıştırarak işleme yöntemi,

Çamuru yağmur suyu ile işleme yöntemi ile karşılaştırıldığında, kumla karıştırmak ve aynı zamanda yağmur suyundan da yararlanmak yönteminin daha etkili olduğu görülmüştür. İşlenen çamurlar için sulama ala-

nında 1/2 kum karışımının 1/3 kum karışımından daha etkili olduğu anlaşılmıştır.

(iii) Çamuru Dolomite (besin maddesi düzeyinde) ile karıştırarak işleme yöntemi

Dolomite'in, 9 kg/m, 3 kg/m, 0.3 kg/m gibi farklı miktarlarda verilmesi sonuçlarda pek önemli bir fark ortaya koymamıştır (yani etkinliğinde önemli bir fark ortaya koymamıştır)

(iv) Çamuru, polyacril türünden toprak granüle edici maddeleri «Takachigen» kullanarak işleme yöntemi

Çalışma alanına 150 gx200 solüsyon/m² ve 75 gx200 solüsyon/m² püskürtülmüştür. Sulama alanında her iki durumda da çamurda granülasyon saptanmışsa da bitki gelişimi üzerinde herhangi bir önemli farklılık ortaya çıkmamıştır

(v) Çamuru Pearlite, ince öğütülmüş Polyurethane, 1/3-1/6 Polystrol ile karıştırarak işleme yöntemi Bu fiziksel toprak düzenleyicilerin herbirini 1/3-1/6 oranında karıştırmanın oldukça önemli etki yaptığı kanıtlanmıştır.

(vi) Çamuru «Kinox», «Humizol» gibi nemlendirilmiş toprak düzenleyiciler ile karıştırarak işleme yöntemi.

Kumdaki durumun aksine ne 7,5 kg/m² Kinox ne de 200 g/m² Humizolun herhangi bir etkisi saptanmıştır.

(vii) Bu iki tür karışım materyalini birlikte kullanarak çamuru islâh etme yöntemi

75 g/m² Takachingen karıştırılan maddelerin kombinasyonu şöyledir: Dolomite 3 kg/m², 1 küçük küre Polystrol Dolomite 1 kg/m², küçük küre Polystrol, Kinox 7.5 kg/m², Polystrol 1/6, Polyurethan 1/6, Pearlite 1/6 Bu karışımların hepsi, bu maddelerin tek tek kullanılmasına oranla daha fazla etkili olmuşlardır.

(viii) Eski okside çamurdan yararlanma yöntemi Oksitlenmek üzere yığılan çamuru işleme yöntemi de eski çamuru 1/2-1/3 oranında kumla karıştırma yöntemi gibi çok etkili olmuştur.

4. Denizden kazanılan kıyasal alanda kum ve çamurlar için toprak hazırlığı konusunda önerilen yöntemler

(1) Kumlu alanlara uygulanabilen yöntemler

(i) Kırmızı toprak kitlelerini kum içine yerleştirme ve kırmızı toprak ile doldurma yöntemleri

Kırmızı toprakta iyi gelişmekle birlikte kumda zayıf gelişme gösteren bitkisel materyal için, genellikle kırmızı toprakla doldurma önerilmektedir. Bitkilendirilecek alanda kumu kaldırarak yerine kırmızı toprak koymak uygun olduğu taktirde önemli derecede olumlu etki yapmaktadır.

Uygun toprak dolgu derinliği fideler için 30 cm, orta boylu ağaçlar için 50 cm, büyük ağaçlar için ise 100 cm dir. Kırmızı toprak dolgu özellikle bu tür toprakta iyi gelişen saçak köklü bitkiler için iyi sonuç vermektedir. Bu tür bitkiler için uygun dolgu hacmi fideler için 30 cm³, orta boylu ağaçlar için 50 cm³ dür.

(ii) Nemlendirici materyalden oluşan toprak koşullarını düzeltici maddeleri karıştırma yöntemi

Humizol ve Kinox gibi toprak koşullarını düzeltici maddelerin kuma karıştırılmasının etkili olduğu saptanmıştır.

Kuma çeşitli besin maddelerinin karıştırılması da dikate değer etki göstermiştir.

(iii) Uçan kumlara karşı kum setleri tesisi

Kırmızı topraklara göre kumda daha iyi gelişebilen bitki materyali için toprak dolgu gereksizdir. Bununla birlikte bitkileri uçan kumlardan koruyabilmek için, 3-5 cm yüksekliğinde toprak setlerin yapımı önerilebilir.

(2) Çamurlu alanlara uygulanabilen yöntemler

(i) Drenaj kanalları (kum hendekleri); çamurun işlenmesi

0.5-1.0 m derinlikte ve 1.0-1.5 m genişlikteki drenaj kanalları, kuru ve sıkışmış çamurların en alt kısmından bu çamurları çevreleyen kumlu alanlara doğru açılır ve içleri kumla doldurulur. Bu tür alanlarda fazla boylanmayan ağaçlar dikilebilir.

Masif çamur alanlarda işe kültivasyon 30 cm derinliğine kadar yapılır. Bu durumda ya kum, Pearlite, Polystrol, ince öğütülmüş Polyurethane ile karıştırılır, ya da Polyacril, Polyvinyl gibi alkolik toprak granüle edici maddelerle islâh edilir. Bu işlemlerden sonra bitkilendirmeye geçmeden önce sulama ile tuzluluk giderilir. Bu tür alanlarda yer örtücü bitkilerle alçak boylu ağaçların yetiştirilmesi daha uygun olur.

(ii) Kum sütun yöntemi; çamurun işlenmesi

Kum sütunları yönteminin uygulanmasında, çamurlu alanda birbirinden 2-3 m uzaklıkta olmak üzere çok sayıda dikey çukurlar açılır ve içleri kum ile doldurularak bitki dikiminden önce drene edilmesi sağlanmış olur.

(iii) Kırmızı toprak tepelerin oluşturulması

Kırmızı toprakla yapılan 30 cm lik bir dolgu, masif çamur alanını yayılcı türdeki bitkiler ve alçak boylu ağaçlar için uygun duruma getirir. Oluşturulan tepeliklerin yüksekliği 100-150 cm olursa orta ve büyük boylu ağaçlar için uygun olur.

(iv) Kum hendekleri, kum sütunları, doldurma ve tepeliklerin oluşturulması işlemlerinin kombinasyonu

Bu yöntemlerin uygun olanları birbiriyle kombine edilebilir, bu şekilde belirli bir alanın çok çeşitli bitkile-

rin gelişimi için uygun hale gelmesi sağlanır. Bu en etkili yaklaşımdır.

Üçüncü bölümde tuzlu deniz rüzgârlarına karşı korumada etkinliğini saptamak amacıyla, deneme alanında vinyl chloride ağı (Environ-net) kullanılmış ayrıca bitkisel materyalin deniz rüzgârlarına karşı dayanma gücünün de saptanmasına çalışılmıştır. Rüzgâr hızı ile hızdaki değişiklikler, denizden kazanılan kıydan 70 m içeride yer alan, 1.8 m boyunda ve % 60 örtme değerindeki environ-net'in her iki tarafında toprak düzeyinden 95 cm yüksekliğe ve 10 yere konan otomatik Robinson anemometre ile ölçülmüştür. Aynı zamanda, 20X20 cm lik el yapısı kum tuzağı toprak düzeyinden 95 cm, 190 cm ve 285 cm yüksekliklere konarak hava içinde bulunan tuz miktarının ölçülmesine çalışılmıştır. Bu çalışmaların sonuçları aşağıda özetlenmiştir :

- (1) Toprak düzeyinde 1 m yükseklikte rüzgâr hızı, 1.8 m boyundaki Environ-net'e yaklaştıkça yavaş yavaş azalmakta ve 1-2 H (1 H ağın yüksekliğini ifade eder) yükseklikteki rüzgâr hızı ağın diğer tarafında 12 H lik hızda % 23-13 oranında bir azalma ortaya koymaktadır.
- (2) Rüzgâr hızının yarıya düştüğü yer olarak tahmin edilen alan ağın rüzgâra göre diğer tarafında ve 12 H konumundadır.
- (3) Toprak düzeyinde 1 m yükseklikte rüzgâra göre ağın diğer tarafında 1-2 H deki tuz, rüzgâr hızında olduğu gibi % 13-14 olmak üzere oldukça önemli oranda düşmektedir (ağın rüzgâr tarafında 12 H).
- (4) Dikey dağılımda tuz miktarı, ağın her iki tarafında toprak yüzeyinden olan 3 m yükseklikte orantılı olarak artmaktadır.

Tuzlu deniz rüzgârlarının etkileri ve ağın her iki tarafına dikilen çeşitli bitkilerin (çoğunlukla yapraklıların) ilkbahar-Sonbahar periodundaki artan ağırlık oranları üzerinde, bu bitkilerin deniz rüzgârlarına olan dayanma gücünü saptamak amacıyla araştırmalar yapılmıştır.

Bu araştırmaların sonuçları aşağıda özetlenmiştir :

- (1) Tuzlu rüzgârlara en dayanıklı bitki materyali
Juniperus chinensis var. kauzika, Daphne odora, Euonymus japonicus, Cassia corymbosa, Tamarix chinensis
- (2) Tuzlu rüzgârlara dayanıklı bitki materyali
Pinus thunbergii, Aucuba japonica, Buxus microphylla var. japonica, Ligustrum ovalifolium, Prunus lannesiana var. speciosa
- (3) Tuzlu rüzgârlara orta derecede dayanıklı bitki materyali
Cedrus deodora, Ginkgo biloba, Ligustrum obtusifolium, Plantanus acerifolia, Sophora japonica

- (4) Tuzlu rüzgârlara orta derecede duyarlı bitki materyali
Salix babylonica, Zercova serrata
- (5) Tuzlu rüzgârlara duyarlı bitki materyali
Alnus japonica, Euonymus alatus, Populus nigra var. italica, Prunus yedoensis
- (6) Tuzlu rüzgârlara çok duyarlı bitki materyali
Acer buergerianum, Cercidiphyllum japonicum, Forsythia koreana

Dördüncü bölümde vegetasyon üzerinde, uçan kumlara karşı koruma önlemleri ve bunlarla ilgili sorunların çözümü amacıyla araştırmalar yapılmış, ayrıca bitkilerin denizlerden kazanılan kıyı üzerindeki dağılımları ve planlamalarına ilişkin konular incelenmiştir. Araştırma denizden kazanılan kıyıda Funabashi War' da doğal bitki örtüsü üzerinde kum pompalama yoluyla doğal olarak gelişen bitki türlerini ve uçan kumlara karşı alınan koruyucu önlemlerin etkilerini saptayabilmek amacıyla yürütülmüştür. Bu çalışmalardan sağlanan sonuçlar aşağıda özetlenmiştir :

- (1) Doldurma işleminin tamamlanmasından iki yıl kadar sonra, tek yıllık otların oldukça fazla miktarlarda ortaya çıktığı görülmüş, fakat bunlar araziye pek fazla örtmemiştir. Üç yıl sonra ise kemiş tipi vegetasyonun yaygın olarak geliştiği görülmüştür. Saz kümelerinin gelişmesine paralel olarak kumların hareketinde bir azalma ortaya çıkmıştır. Dört yıllık süre içinde ise, otsu bitkilerde çeşit sayısı hızla artarak 50 ;eşide ulaşmıştır.
- (2) Doldurma işleminin tamamlanmasından 3-4 yıl sonra nisbeten yüksek kesimlerde en çok gelişen bitkiler Phragmites communis, Artemisia vulgaris, Digitaria adscendens, Eleusine indica, daha alt kısımlarda ise saz, Phragmites communis, Chenopodium glaucum, Panicum crus-galli var. pratocola dir. Bu iki alandaki başat bitki türleri birbirinden önemli farklılıklar göstermiştir.
- (3) 1-2 yıllık çayır bitkilerinden hiçbiri kışın uçan kumlara karşı koruma amacıyla kullanılmaya uygun değildir. Çok yıllık olanlar arasında ise sazlar kumu durağanlaştırmak için etkili olmaktadır, fakat bunlar da yerde yayılıcı tipteki vegetasyon kadar uygun olmamaktadır. Kumu durağanlaştırmada en etkili olabilen çok yıllık otsu bitkiler, doldurma işleminin tamamlanmasından sonraki dört yıllık period içinde ender olarak gelişebilmişlerdir.
- (4) Plantasyon çalışmalarından başarılı sonuçlar sağlamak ve kumu kısa sürede duranlaştırmak için yer örtücü bitkilerin tohumlarını yapay yollarla ekmek, fide dikmek ve çok iyi bir bakım uygulamaktan başka alınabilecek hiçbir önlem yoktur.

Bundan sonraki araştırma, denizden doldurularak kazanılan Ichihara kıyı alanında, tohum yada fide yoluyla

la yetiştirilen bitkilerin (kumu durağanlaştırmak amacıyla), yaşamını ve doğal koşullara olan uyumunu anlamak amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmanın sonuçları aşağıda özetlenmiştir :

- (1) Denizden doldurulan kıyıda, tohumlama ya da dikimden 3-4 yıl sonra Festuca arundinacea, Cynodon dactylon gibi yer örtücü bitkiler hakim duruma geçmektedir. Başka bitkilerle değiştirilmemesi gereken bu gibi türler kumu durağanlaştırmada çok etkili olmakta ve çamurlu kesimlerin dışında kalan alanda yeşil bir görünüm ortaya koymaktadır.
- (2) Kum tepeliklerinin yüksek kesimlerinde Cynodon dactylon, Bermuda çimi, Festuca arundinacea iyi gelişmektedir.
- (3) Uçan kumların durağanlaştığı ve belli bir yükseltiye kadar biriktiği çamurlu kesimlerde Cynodon dactylon ve Bermuda çimi iyi gelişebilmektedir.
- (4) Daha alçak olan çamurlu alanlarda, bu tür yer örtücü bitkilerin bile yetişmesi olanaksızdır, Bu nedenle drenaj sistemi geliştirerek tuzlu sudan korunma, tuzluluğun giderilmesi, kırmızı toprak ya da kum ile dolgu yapmak gibi uygun önlemler alınabilir.

Mevcut kıyı vegetasyonu üzerinde, tuzlu deniz rüzgârlarının etkisini ve çeşitli yerlere göre bitki örtüsünün kompozisyonunu saptamak amacıyla araştırmalar yapılmış ve yapılacak plantasyon çalışmalarında yararlanmak amacıyla kıyı vegetasyonunun sınıflandırılmasına çalışılmıştır. Bu çalışmanın sonuçları aşağıda özetlenmiştir :

1. Deniz rüzgârları kuvvetlerine göre A, B, C olmak üzere sınıflandırılmış, I, II, III, kuşak üzerinde yer alan bitki materyali aşağıdaki gibi saptanmıştır :

(1) I. Kuşak üzerinde görülen ve A rüzgârlarına maruz olan bitkiler Pinus thunbergii, Pittosporum Tobira, Euonymus japonicus var. obovatus, Eleagnus macrophylla, Raphiolepis umbellata var Mertensii, R. umbellata, Eurya emarginata, Quercus phillyraeoides, Eleagnus pungens, Vitex rotundifolia, Ligustrum ovalifolium, Lycium chinense

II. Kuşak üzerinde bulunan ve A rüzgârlarına maruz kalan başlıca bitkiler Cephalotaxus harringtonia, Camellia japonica, Cinnanomum japonicum, Eurya japonica, Daphniphyllum Teijsmanni, Celtis chinensis var. japonica, Aphanathe aspera, Prunus lannesiana var. speciosa dir.

III. Kuşak üzerinde yer alan ve A rüzgârlarına maruz kalan başlıca bitkiler Podocarpus macrophylla, Machilus thunbergii, Neolitsea sericea, Cinnanomum cap-hora, ilex rotunda, ilex integra, Ligustrum japonicum, Myrica rubra, Distylium racemosum dur.

(2) A rüzgârına maruz olan I, II, ve III, kuşaklarındaki bitkisel materyal çeşitleri arasında aşağıdaki ilişki kurulabilir; Kuşak I ve II, B sınıf rüzgâra; Kuşak I, C sınıf rüzgâra maruzdur.

A Sınıfı	Kuşak 1	Kuşak II	Kuşak III
B Sınıfı	Kuşak 1	Kuşak II	Kuşak III
C Sınıfı	Kuşak 1		

(3) A Sınıfı üzerinde Kuşak I-III de Vegetasyonun çizgisi paraboliktir. Düz arazideki bitkilerin durumunda I. kuşaktaki vegetasyonun yüksekliği 0.5-1.0 m, genişliği 20-40 m ve III. kuşaktaki vegetasyonun maksimum yüksekliği ise 5-8 m'ye ulaşır. Önde Japon kara çamları sılara ya da gruplar halindedir. Bunların arkasındaki yapraklı ağaçlar daha uzun boylu olma eğilimi göstererek vegetasyon kesit çizgisinde çift parabol oluşturur.

(4) A sınıfında I. Kuşaktaki bitkiler yükseklik ve dallarının yayılımı bakımından küçük olmakla birlikte II. ve III. Kuşaklara doğru daha büyük yapıya sahip olma eğilimindedirler. Aynı zamanda m² ye düşen bitki miktarında da artış görülür. Vegetasyonun horizon çizgisinin yoğunluğu (sayı/1 m) Kuşak 1 de en fazla ve Kuşak II ile Kuşak III'e doğru azalma eğilimindedir.

(5) A Sınıfı alanlarda plantasyon planlanmasında A Sınıfında I. Kuşaktaki gelişebilen bitki türlerinin öne ve II. ile III. Kuşaktaki hakim türlerin bunların arkasına dikilmesi gerekmektedir.

Uygun yoğunlukta bir bitki topluluğu sağlamak için şu yol izlenebilir :

	A Sınıfı Kuşak I	Kuşak II	Kuşak III
Horizon çizgisi oluşturan bitkiler (boylu bitkiler)	2-3/m ²	0.5-1/m ²	0.2-0.3/m ²
Alt bitkiler	—	uygun miktarda	0.2-0.3/m ²
Yerde yayılıcı bitkiler	uygun miktarda	uygun miktarda	uygun miktarda

(6) A Sınıfı I-III. kuşaklarda plantasyon planlamasında deniz rüzgarlarına karşı koruma önlemleri (%50-60 koruyabilen bir ağ, kurutulmuş sazlardan örülmüş duvarlar, toprak setler vb.) çok etkili olabilmektedir.

2. Braun-Blangeut (1964) tarafından yapılan, bitki yaşamına sosyolojik yaklaşımlar konulu araştırmaya dayalı olarak, kıyısız vegetasyon hakkında toplanan verilere göre seçilen 55 yerde kıyısız vegetasyonu, deniz rüzgarlarına tepkileri, deniz rüzgarlarının ve bitkilerin konumlarının etkileri bakımından sekiz sınıfa ayırma girişiminde bulunulmuştur.

(1) *Phellopterus littoralis* - *Vitex rotundifolia* topluluğu

Bu, A sınıfı Kuşak I, ve B sınıfı Kuşak II deki kumlar ve kumulları kapsayan basit bir kategoridir.

(2) *Euonymus japonica* var. *obovatus* - *Pittosporum Tobira* topluluğu

Düz kumlu alanlarda ve çakıllı plajlarda hakimdir.

(3) *Cinnanomum japonicum* - *Daphniphyllum Teijsmanni* topluluğu

B Sınıfı Kuşak I - II de hakimdir.

(4) *Fatsia japonica* - *Machilus thumbergii* topluluğu
Kum, sedimenter kayalar, Kanto toprakları vb. gibi çok çeşitli toprak türleri üzerinde görülürler.

(5) *Juniperus chinensis* - *Podocarpus macrophylla* topluluğu

B sınıfı Kuşak I - II ve C sınıfı Kuşak I deki düz kumsal ve çakıllı plajlarda hakimdir.

(6) *Aucuba japonica* - *Castanopsis cuspidata* topluluğu

B sınıfı Kuşak II - III deki Kanto topraklarında hakimdir.

(7) *Chrysanthemum pacificum* - *Peucedanum japonicum* topluluğu

A sınıfı Kuşak I ve B sınıfı Kuşak I de sedimanter kayaya yamaçlarında, Kanto toprakları ile kaplı eğimlerde vb. yerlerde hakimdir.

(8) *Eurya emarginata* (*Eleagnus pungens*) - *Quercus Phillyraeoides* topluluğu

A sınıfı Kuşak I - II ve nadiren kumlarda plutonik kayalarla kaplı yamaçlarda hakimdir.

Kıyısız vegetasyonun çevre koşullarına olan tepkileri yönünden kalitatif özelliklerini saptama konusunda yapılan çalışmaların sonuçları, plantasyon planlarının yapımında ve kıyısız alanların estetik kaynaklarının korunmasında sistemik yaklaşımlar için çok büyük yararlar sağlamıştır.

Yukarıdaki araştırmanın sonuçları plantasyon planlarının hazırlanmasında ve bunların uygulanmasında son derece yararlı veriler ortaya koymaktadır. Ayrıca denizden kazanılan bu kıyıda bitkilendirme çalışmalarında karşılaşılan belirli yerlere ilişkin özel sorunlara teorik çözümler getirme konusunda da yardımcı olmaktadır.

Çeviri : Dr. Nur SÖZEN

BİRLEŞİK KRALLIK'TA KIYI PLANLAMASI VE KORUNMASI, ÖZELLİKLE İSKOÇYA'DAKİ DURUM (*)

David N. SKINNER
Edinburg. U.K.

Giriş

Birleşik Krallık'ta kıyı korunmasının ele alınış biçimine ilişkin bir açıklamayla, Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu üyelerinin ilgileneceklerini ummaktayım. Çünkü peyzaj mimarının bu işe katkısını ve izlediği amaçların neler olduğunu, en uygun bulunduğu tekniklerin hangileri olduğunu, karşılaşılan zorlukların nasıl üstesinden geldiğini ve ne ölçüde bir başarı sağlandığını bilmek isteyeceklerdir.

Bununla birlikte, yukarıda saydığım bu konuları yazmaya otururken, önce çalışmalarımı içinde yürüttüğümüz politik ve sosyal ortamla ilgili kimi açıklamalar yapmaksızın bu işi gerçekleştirmek olanağının bulunmadığını anladım. Peyzaj mimarının çalışmalarına en yakından yön veren etken, kendisine iş veren hükümet organlarının yapısıdır; ve hele bu çalışma büyük bir hızla gelişen petrol ve gaz arama ve üretme programına karşı yürütülüyorsa, peyzaj planlaması çalışmalarının sürekli olarak yeniden değerlendirilmesi ve söz konusu programın gerektireceği değişikliklere uyandırılması zorunlu olmaktadır.

Kıyı korunması şu yollarla yürütülebilir :

- (a) Doğrudan doğruya toprak sahiplerince (Kamu kesimi ya da özel kişiler olabilir.)
- (b) Dolaylı olarak, planlama yasalarının hükümlerine göre uygulanacak kalkınmanın denetimi yoluyla.

Planlama Merkezî Hükümetin sorumluluğu olmakla birlikte, uygulamada, onaylanmış bir plana uygun olarak kalkınmanın planlanması ve denetimi yetkileri Yerel Yönetim organlarına verilmiş bulunmaktadır. Merkezî Hükümet bir çok yarı bağımsız organlar kurmuştur ve başkaları yanında, özel konularda danışma ve araştırma görevlerini bu organlara vermiştir. Bunlardan birisi de doğanın korunmasıyla görevli Doğayı Koruma Konseyidir. Bu konseye doğa rezervleri kurar ve doğanın korunması konusunda genel nitelikte yetkileri vardır. Ayrıca çok sayıda özel ve hükümetle ilişkisi olmayan dernekler de bulunmaktadır. Bunların ya-

nında vakıflar ve komiteler de doğanın korunmasıyla ilgilenmekte ve aralarında kimisi rezervler yönetmektedir. Başka bir danışma organı Kırsal Komisyondur; bu komisyon kırsal alanlar ve özellikle eğlence ve peyzaj korunması konularında danışma hizmetleri sağlamaktadır. Kıyı planlamasıyla bir ölçüde daha az ilgili birçok başka kuruluşlar da vardır. Örneğin, National Trust (Ulusal Vakıf) bir hükümet organı değil, özel bir kuruluş olmakla birlikte, kamu adına toprak ve mülk edinmekte ve bunların korunmasını sağlamaktadır. Bu kuruluş özellikle tarihsel yapılarla ilgilenmekteyse de, oldukça geniş toprakları da vardır ve bunlardan kimisi geliştirmecilerin özellikle önem verdikleri yerlerde bulunan kıyılardır.

Bu sistem temelde bir Merkezî Hükümet örgütüdür ve planlamanın denetiminden sorumlu olmakla birlikte, birçok organları aracılığıyla çeşitli uzmanlık konularında danışma hizmetleri sağlar, Yerel Yönetim organlarına Ulusal politika konusunda direktifler verir ve önerilerde bulunur, bu politikayla birlikte yerel sorunları da dikkate alarak, kalkınma planlarını yapar ve kalkınmanın yerinde denetimi görevini yürütür.

Anlatım :

Birbirine zıt ve çok değişik görünüşleriyle Britanya Adalarının kıyıları son derece ilginçtir. Bölgenin çok değişken jeolojisi dik kayalık kıyılar meydana getirmiştir ve bunların kimisi granit, konglomera, kum taşı, kimisiyse kireç taşı, kireç ve kil yapısıdır ve en yükseği 400 metreyi aşmaktadır. Kıyının kimi yerlerinde deniz bu kayalıkları aşındırarak, uzun kemerler, mağaralar ve su yüzüne değin yükselen yığıntılar meydana getirmiştir. Bunlardan başka, çok çeşitli birikinti biçimleri arasında, kum tepelikleriyle kaplı geniş alanlar, tuzlu bataklıklar, iri çakıllı kıyılar ve kumsallar bulunmaktadır. Kıyılar ve özellikle İskoçya'nın batı kıyıları çok girintili çıkıntılıdır ve buralarda karalara doğru uzayan halicilere, kıyıların açığında çok sayıda adalara rastlanmaktadır. Bunların çoğunluğu dağlıktır ve yüzyirmibeşinde oturulmaktadır. Kendine özgü bu yapısı yüzünden yalnız İskoçya'nın kıyılarının uzunluğu 10.000 kilometreyi aşmakta ve bunun 6.000

(*) IFLA XV. Dünya Kongresi (İstanbul)'nde sunulan bildiridir.

kilometresinden çoğu adalarda bulunmakta, oysa İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda'nın kıyılarının toplam uzunluğu ancak 5.000 kilometreye yaklaşabilmektedir.

İskoçya'nın nüfusu beş milyon kadardır ve büyük ölçüde ülkenin Güney kesiminde yoğunlaşmıştır, buna karşılık İngiltere ve Gallerin toplam nüfusu yaklaşık elli milyondur. Kolaylıkla anlaşılacağı gibi, gerek kıyıların uzunluğunun daha az olması, gerekse nüfusun daha yoğun oluşu yüzünden, İskoçya'ya oranla İngiltere ve Galler'de halkın ve gelişmenin kıyıları yönündeki baskısı her zaman daha büyük olmuştur. Geçmişte olduğu gibi gelecekte de bu ülkelerin sorunları hep biri birinden farklı olacağına göre, kıyıları korumak amacıyla alınan önlemleri her ülke için ayrı ayrı anlatmak gerekecektir. Ama ben belli başlı olarak daha uzun süre İskoçya'da çalıştığım için, bu yazıda daha çok İskoçya deneyi üzerinde durulmuş, İngiltere ve Galler'deki koruma çalışmalarının başlıca özelliklerinin ancak bir kaçına yer verilebilmiştir.

İngiltere ve Galler'de 1964 yılında yapılan bir kıyı incelemesi sonucunda, kıyıların toplam uzunluğunun üçte birinin, güzel peyzaj ve doğa koruması bakımından ele alınması gerekli hiç bir değeri geriye bırakmayacak ölçüde gelişmiş olduğu; öteki üçte birinin ise henüz bozulmamış olmakla birlikte, hiçbir özel güzelliği ya da bir açık hava eğlence potansiyeli bulunmadığı, son üçte birinin ya da yaklaşık 1.600 kilometresinin olağanüstü doğal güzellikte ve sürekli olarak korunmaya değer nitelikte olduğu görülmüştür. İskoçya'daysa bunun tam tersine, gelişmiş bölgeler ülke kıyılarının yalnızca 448 kilometresini, ya da % 12,5'ini kaplamaktadır.

Britanya Adaları'nın çepeçevre bütün kıyılarında yerleşme bölgeleri vardır. İskoçya'da nüfusun en yoğun olduğu bölge güney kesimindeki büyük akarsu yatakları boyunca uzanmaktadır ve önemli kentler buralarda kurulmuştur. Ülkenin geriye kalan bütün kesimlerindeyse, yerleşme bölgeleri çoğunlukla küçük köyler biçimindedir. Buralarda yaşayan halk eskiden balıkçılıkla geçinirken, çoğunluk bu işi bırakıp başka geçim kaynaklarına yönelmişse de, genellikle pek varlıklı değildir.

İngiltere ve Galler'deyse kıyı kesimlerinde yaşayan nüfus daha yoğundur ve açık hava eğlencelerine daha büyük bir eğilim göstermektedir. Tatilini deniz kıyısında geçirmek halk arasında en yaygın dinlenme biçimidir ve her yıl çok sayıda insanlar kıyı bölgelerine geziye gelmektedirler. Yer yer kıyının oldukça uzun kesimlerinde küçük evler yapılmıştır ve kentlerden gelen yaşlı emekli kişiler buralarda yaşamaktadır. Ayrıca karavanlar için çok geniş park yerleri bulunduğu gibi, kıyıların birçok yerlerinde açık hava eğlence ve gezi olanakları vardır; en yakın ve kolaylıkla ulaşılabilen yerlerse, kentlerde yaşayan nüfus için önemli tatil ve günlük gezi yerleri olarak çekiciliğini sürdürmektedir. Oysa İskoçya'nın pek çok yerlerinde kıyıla-

rın çok azından eğlence ve dinlenme için yararlanılmaktadır ve eğlence bakımından kıyılara doğru baskı genellikle bir kaç bölgede yoğunlaşmış olup, gezicilerin çoğunu yine kıyıları çekmektedir. Bu durumun bir ölçüde nedenleri ulaşım zorlukları ve kötü iklim koşullarıdır; ama sonuç olarak İskoçya kıyılarının büyük çoğunluğunun görünümü bozulmadığı gibi, belli türlerde pek çok sayıda yaban hayvanları için barınak sağlamaktadır.

İngiltere ve Galler kıyılarına böyle çok büyük sayılarda görgülü ve bilgili gezicilerin gelmesi sonucu, kıyıların niteliği ve değeri konusunda kamuoyu geniş bilgi edinmiş ve kıyıların korunması yönünde sesini duyan demokratik bir baskı oluşmuştur. Bu baskı yıllarca sürmüş ve sonunda kimi yerlerde Planlama Yasalarının uygulanması yoluyla kalkınmanın denetim altına alınmasına olanak sağlayan bir ortam hazırlamıştır. Bu yasalar yerel planlama organlarına, önceden Merkezî Hükümetçe onaylanması gereken bir kalkınma planı uyarınca gelişmeyi denetleme yetkisini vermektedir.

Kıyının doğal durumunun korunması bakımından bu tür denetimin de yeterince etkili olmadığı görülmüştür. Üzerine Kırsal Komisyon yeni girişimlerde bulunmak zorunda kalmıştır. Kırsal alanları ilgilendiren konularda hükümete danışma hizmeti sağlamakla görevli bu organ, bir çok kesimleri «Kalıt kıyıları» (Miras kıyıları) olarak saptamıştır. Ayrıca kurulan özel bir Vakıf, oldukça önemli uzunlukta kıyı şeridini satın almaya girişmiştir. Kalıt kıyı düşüncesinin temeli, üstün güzellikte görünümü olan bir bölgeyi yerel organların Planlama Yasalarına göre yaptıklarından daha güçlü ve etkin bir biçimde belirlemek ve buralarda bir yerel görevlinin gözetimi altında yönetim planları kurmak ve uygulamaktır. Yerel görevli, planların denenmesinden ve geliştirilmesinden, bu bölgelerde açık hava dinlenme ve eğlence yerlerinin korunması için uygun tekniklerin bulunmasından sorumludur. Bu alanda getirilen öneriler, görüş engellerinin kaldırılması, çöp ve süprüntülerin kontrolü, çevre kirlenmesi, erozyon, ve uygun dinlenme ve eğlence kolaylıklarının sağlanması gibi konuları kapsamaktadır. Şimdiye değin 33 kıyı şeridi bu amaçla saptanmış olup, ayrıca on yeni şeridin saptanması düşünülmektedir. Üç yerel yönetim görevlisi atanmış olup, yönetim ve işletme planlarını geliştirmektedirler.

Ulusal Vakfın kıyı kesimlerini satın alma projesi 1965 yılında gerçekleşmeye başlamıştır; ve Vakfın hedefi, koruma amacıyla en azından 1.600 kilometre uzunluğunda kıyıyı satın almak, ve mantıklı yasaklamalara uyararak, halkın gezebileceği biçimde bu toprakları yönetmektir. Halktan toplanan üyelik ödentileriyle (Aidat) bugüne dek 650 kilometre kıyı şeridi satın alınmış ve bozulmasını önleyecek biçimde yönetilmeye başlanmıştır. Bu satın alma, doğal tarihin korunmasından çok, peyzaj korunması bakımından, başka bir deyimle, kıyıyı gelişmenin etkilerinden kurtarmak ama-

cıyla ve kıyının bozulmamış bölgelerine halkın ulaşabilmesini sağlamak için gerçekleştirilmiştir. Daha önce anlatılan nedenlerle İskoçya'da kıyıları korumak için buna benzer bir girişimde bulunulmamıştır ve burada koruma, belli başlı olarak Planlama Yasalarının hükümleri uyarınca sağlanmaktadır. Yazının bundan sonrasında yalnızca İskoçya'daki durum incelenecektir.

Doğanın Korunması

İskoçya'nın kıyıları jeolojik bakımdan çok zengindir ve jeoloji tarihi bakımından önemli bir çok kesimleri kapsamaktadır. Sözü geçen yerlerde yapılan incelemeler, Jeolojinin kimi temel teorilerinin ilk kez burada işlediğini ortaya koymuştur. Koruma konularında Hükümete danışma hizmeti sağlamaktan sorumlu organ olan Doğa Koruma Konseyi sözü geçen bölgelerin listelerini tutmaktadır ve kıyıları boyunca yapılacak gelişme çalışmalarında bu listeler göz önünde tutulmaktadır. Jeolojik özellikler ve yapılar çok zaman zararlı etkilere karşı dayanıklıdır ve gelişme olgusu bu bakımdan çok az bir tehlike yarattığından, koruma bakımından etkin önlemler alınması için de çok az gerek duyulmaktadır. Bunun gibi, İskoçya kıyıları kayalıklarda yuva yapan kuşların bir çok türleri bakımından da çok zengindir ve bunlardan çok büyük koloniler kıyıların açığındaki adalarda yaşamaktadır ve kimi türlerin yer yüzündeki varlığının büyük bir oranı buralarda bulunmaktadır. En kalabalık ve önemli koloniler özellikle Shetland ve Orkney'de toplanmıştır. Bu bölgeler gittikçe artan petrol arama çalışmalarına sahne oluyorsa da bu gelişme sözü geçen kuşların üreme bölgelerini pek etkilememektedir. Çünkü yuvalarını dik kayalık kıyılarıda yapmaktadırlar ve buraları aslında endüstri veya konut yerleşme bölgeleri olmaya elverişli değildir. Ama petrol çalışmalarının gelişmesi ilerde Kuzey kıyılarının açığındaki zengin deniz yaşamı için bir tehlike yaratacaksa, varlıklarını sürdürürebilmek için deniz hayvanlarıyla beslenen bu kuşlar bakımından durum değişecektir. Açık okyanus bölgelerinin kirlenmesi bakımından petrol üretiminin ne gibi etkileri olacağını görmek gerekmektedir, bu tehlike ciddi olarak göz önünde tutulmaktadır. Ama bugüne değin elde edilen kanıtlar, etkinin tehlikeli boyutlara ulaşmayacağını göstermektedir.

İskoçya'da balıkçılık önemli bir endüstridir ve doğrudan doğruya bu iş kolunda çalışanların sayısı 30.000'i aşmaktadır. Yakın zamanlarda balık soylarının tükendiği yolunda kaygılar artmışsa da, bunun gelişmenin ya da çevre kirlenmesinin yarattığı tehlikelerden çok, doğrudan doğruya balık avcılığının sonucu olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte, kıyılardan uzakta petrol ve gaz endüstrisinin gelişmesi, bölge planlamasının deniz alanlarına da uygulanması gerektiği yolunda bir anlayışın doğmasına yol açmış ve bu anlayış yavaş yavaş kendini uygulama alanında da duyurmaya başlamıştır.

İskoç kıyılarının bir özelliği de, büyük ayıbalığı sürülerinin varlığıdır. Gerçekten, dünyadaki ayıbalığı varlığının büyük bir yüzde oranı İskoç sularında bulunmaktadır. Ayıbalıkları sık sık kıyılara gelmekte ve belli yerlere alışmaktadırlar. Oysa bu yerlerden kimisi gelişmenin yarattığı tehlikelerin etkisiyle karşı karşıyadır. Her ne denli ayıbalıkları kayalık kıyılara ya da kumsallara gelmekte ve yalnızca belli türde bir alanı seçmemekteyseler de, kıyıların her yerine ayıbalıkları gelmemektedir. Eğer ayıbalıkları geleneksel alanlarından ayrılmak zorunda kalırlarsa, bugün için en çok alıştıkları yerlerin ilerde ayıbalığı bölgeleri olarak kalıp kalmayacakları belli değildir. Ama böylesine uzun bir kıyı şeridi var oldukça, gelişmenin ayıbalığı sürülerinin boyutlarını önemli ölçüde etkilemesi beklenmemektedir.

Denize açık kıyılardan ayrı olarak, gelgitlerin meydana geldiği ırmak ağızlarında karşılaşılan doğa koruması sorunları bakımından konu ele alındığında, değişik bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu gibi yerlerde deniz hayvanlarının beslenmesine yarayacak maddeleri denizin geniş gelgit bölgelerine sürüklemesi ve tatlı su ırmaklarının getirdikleri maddeler, canlı organizmaların varlıklarını sürdürmelerine çok elverişli ve zengin bir ortamın oluşmasını sağlamaktadır. İskoçya'da bugün için insanların yerleşmesine elverişli birçok odaklar meydana getiren ve gelgitlerin yer aldığı bu gibi çok sayıda geniş ırmak ağızları vardır ve böyle yerler yeni endüstriyel isteklerin sürekli baskısı altında bulunmaktadır. Dik kayalık kıyılarda olduğu gibi, ırmak ağızlarında da doğa koruması bakımından başlıca sorun büyük kuş sürüleridir; çünkü ırmak ağızlarındaki beslenme alanları, göç uçuş yolları üzerinde önemli durak yerlerini oluşturmaktadır. Kalkınmanın planlanması sırasında doğa koruması sorunu göz önünde tutulmakla birlikte, gerek kalkınmanın gerekse korumanın uyumlu biçimde yan yana yürütülebilmesine olanak sağlayacak çözümlerin bağdaştırılması biçimindeki kaçınılmaz sorunun; küçük petrol sızmaları, hava kirliliği gibi etkenlerin toplu etkilerine açık olmaları dolayısıyla, doğa koruması için ayrılan bölgelerde doğal olarak yaşayan hayvanların ve bitkilerin giderek yok olmasına dönüşeceği anlaşılmaktadır. Olumlu yönde yapılan işler arasında, ırmak ağızlarındaki kentlerden denize akan yabancı maddelerin temizlenmesi için büyük çaba harcanmaktadır. Oysa geçmişte, denizlerdeki güçlü doğal akıntılar bu gibi yabancı maddeleri açıklara sürükleyip dağıttıklarından, bu konu üzerinde pek durulmamıştı. Ama son yıllarda kentlerden denize akan yabancı maddelerin, denizde yaşayan organizmaları ve hatta balık endüstrisini etkileyecek ölçüde artmış olması sorun yaratmaya başlamıştır.

Geniş ırmak ağızlarındaki genel kıyı gelişmesi bir tehlike olmakla birlikte, ırmak ağızlarında endüstriyel barajların yapımı projeleri, doğa koruması bakımından daha da büyük ve belirgin bir saldırı niteliğindedir. Bu gibi barajlar yapılarak büyük tatlı su rezervu-

arlarına dönüştürülmeleri bakımından uygunluklarını saptamak amacıyla Birleşik Krallığın birçok ırmak ağzlarında etüdü yapılmıştır. Çok pahalıya çıkmaları dolayısıyla bugün için söz konusu projeler yalnızca birer tasarı olmaktan öteye gitmemişlerse de, ilerde su gereksiminin daha ivedi bir sorun olması durumunda yeniden ortaya atılmaları olasılığı vardır. Oysa, doğa korunması bakımından böyle projelerin meydana getirecekleri zararlar çok büyük olacaktır.

İskoçya kıyılarının birçok yerlerinde bitki örtüsü çok ilginçtir ve deniz yüzeyine yakın yerlerde bile arktik/alp türleri gibi görülmemiş özellikleri kapsar. Genellikle kıyılar, iç bölgelerdeki bir çok yerlere oranla, daha az bozulmuş bir bitki örtüsüne sahiptir ve bu niteliğiyle, doğal toplulukların gelişmesi için daha elverişli bir ortam sağlar. Yalnız, önemli bir koruma sorunu, yaban hayvanlar için uygun beslenme alanlarının korunmasıdır ve bu da yine ırmak ağzları üzerinde dikkatlerin toplanmasını gerektirmektedir.

Doğa Koruma Konseyi, her biri çeşitli türlerde konuları kapsayan bir çok kıyı doğa rezervleri seçmiştir ve bunların yönetimini üzerine almıştır. Örneğin Porvie Ness rezervlerinde başlıca ilgi konuları, bir fundalık bitki örtüsü, deniz kırlangıçları için kumsalda geniş bir yuva yapma alanı, ve gerek yaban gerek evcil ördekler için bir toplanma yeridir. Tentsmuir rezervinde ise başlıca ilgi konuları doğal güçlerin etkisi ile toprak genişlemesinin Jeomorfolojisi, böyle genişleyen topraklarda meydana gelen kum tepelikleri gerisinde bataklık ve ormanlık bitki örtülerinin geliştirilmesi, ve ayıbalıkları sürüleridir. St. Kilda rezervinde, deniz kuşları ve yaban koyunları için çok geniş üreme kolonileri bulunmaktadır. Son bir örnek olarak da, Rhum Adasında geyik yetiştirilmesinin bitki örtüsü üzerindeki etkisi ve bölgenin jeomorfolojisi gösterilebilir. Aslında bu ilgi konuları, adı geçen rezervin kuruluşunun temel amacını oluşturmaktadır.

Yukarıda sayılan rezervler tüm kıyı şeridi uzunluğunun ancak küçük bir kesimini oluşturmaktadır; ama Doğa Koruma Konseyi genellikle koruma konularında Hükümetin danışmanı durumunda olduğundan, kıyı gelişmesinin belli başlı bütün sorunlarıyla ilgilenmektedir.

Planlama Yasalarına Göre Koruma

Gelişmenin İskoçya kıyıları üzerindeki baskısı 1970 yılına değin yaygın bir sorun değildi. Bir çok Yerel Planlama Organları, kendi kalkınma planlarında, konut yapımı ya da karavan park yerleri yüzünden kıyı şeridinin doğal bölgelerinin bozulabileceğini öngördükleri yerler için özel koruma önlemleri getirmişlerdir. Ama ülkenin birçok yerlerinde bu tür gelişme baskısına karşı yeterince direnilmişse de, beklenmedik zorluklarla karşılaşmaksızın işlerin daha uzun süre böylesine sürüp gideceğini varsaymak pek doğru olmayacaktır.

Gerçekten, İskoçya kıyıları açıklarında 1969 yılında Moltrose petrol alanı, ertesi yıl da, ondan daha da

büyük Forties alanı bulunmuştur. İşte bu petrol alanlarının bulunması durumu alt üst etmiş ve kalkınmayla birlikte kıyı korumasını da, planlama politikası kararlarının en başına getirmiştir. Bunları yeni yeni petrol alanlarının bulunması izlemiş ve bugün on üç petrol alanının ticaret bakımından işletilmeye elverişli olduğu açıklandıktan başka, bulunan daha yirmi üç alanın ticaret bakımından işletilmeye değer olup olmadıklarının saptanması için gerekli incelemeler sürdürülmektedir.

Kıyıların açıklarında kurulacak bir petrol endüstrisiyle ilgili gelişme, limanların, açıklardaki tesislerin bakım ve ikmal işleri için bu limanlarda atölyelerin ve depoların; petrol araması için gerekli donatımın ve bulunan alanlarda üretime geçildiğinde, üretim platformlarının yapım yerlerinin; petrolün karaya ulaşım noktalarının, ve belki de ayrıca gaz boru hatlarının; boruların yapımı için fabrikaların; tanker terminallerinin; petrol depolama tanklarının; belki de petrolu arıtmak, gazı sıvı duruma getirmek ve öteki petrokimya ürünlerini üretmek için rafinelerin geliştirilmesini de kapsamaktadır. Yukarıda sayılan bütün bu tür gelişmeler için kıyı üzerinde ya da yakınında yerler bulunması gereklidir.

Kalkınma planları yalnızca koruma bölgelerini belirlemekle kalmayıp, aynı zamanda endüstriyel gelişmenin özendirileceği ve hızlandırılacağı bölgeleri de belirlemektedir. Petrol endüstrisinin getirdiği yeni istekler ve gereksinimler, çoğu kez, petrolün bulunmasından önce yapılan kalkınma planlarında geliştirilmesi öngörülen bölgelerde bulunmayan türlerdeki yerler ve özel gereksinimlerle ilgilidir. Bu nedenle, kalkınma planlarındaki hükümlerin hemen yeniden değerlendirilmesi zorunluğu doğmuştur. Bununla birlikte, kalkınma planı sistemi yapılacak çalışmalar için bir temel sağlamış, ve bu planlarda daha önce geliştirilmek üzere bölgelere ayrılmış bulunan topraklarda kalkınma uygulamaları yeterli bir biçimde yürütülmüştür. Öte yandan, önceden planda önerildiği halde uygulanmasına geçilmeyen gelişmeler kamu oyununda büyük ölçüde kaygılar yaratmıştır. Çünkü, kendi özel projelerine en uygun yerleri bulmak isteyen girişimci firmaların acentaları kıyılarda yoğun inceleme ve araştırma çabalarına girişmişler böylelikle kıyıların her yeri ve hatta gözenekleriyle ün yapmış yerler için bile tehlike çanlarının çalmaya başladığı sanılmıştır.

Endüstrinin isteklerinin durmadan değişmesi ve değerli yerler üzerinde yapılan isteklerin birçoğunun gerçekten gelişme için gerekli olmayıp, yalnızca spekülasyon amaçlarla yapılmış olmaları yüzünden, durum giderek daha da zorlaşmıştır. Bununla birlikte, kalkınma planında bölgelerin yeniden saptanması toprağın planlama statüsünü değiştirecek ve belki de petrol endüstrisi kadar önemli ve ivedi olmayan kimi gelişmelere de, gelecekte olanak sağlayabilecekti. Ama genel olarak bütün bu çalışmaların planlama açısından dayandıkları temel görüş, petrol elde edilmesinin

temel olduğu ve en kısa süre içinde çıkarılmasına olanak sağlanması, ama bunun çevreye en az zarar getirecek biçimde yapılması yönündeydi.

Kendilerine verilen çok geniş çapta ve karmaşık nitelikte geliştirme görevleriyle ilgili kararlar vermek bakımından Yerel Planlama Organları gerçekten büyük zorluklarla karşılaştıklarından, Merkezî hükümet bu konuda bir incelemeye girişmek zorunda kalmış ve sonunda «Kıyı Planlaması Rehberi» adı altında, bu konuda birçok direktifleri ve önerileri kapsayan bir kitap yayınlamıştır. Bu rehber, İskoçya kıyılarının tümünü kapsamına almakta ve öncelikle koruma için ayrılacak bölgelerle, yine öncelikle geliştirme için ayrılacak bölgeleri önermekte, bu konuda ulusal görüşü temel almakla birlikte, yerel sorunların ışığında bu görüşte gerekli değişiklikleri yapmak yetkisini Yerel Planlama Organlarına bırakmaktaydı.

Söz konusu yayın, bir kıyı incelemesi yapıldıktan sonra çıkarılmıştı. İncelemenin amacı, kıyıyla ilgili olarak elden geldiğince çok bilgi derlemek ve öngörülen bölge ayırımının gerçekleştirilmesine yarayacak biçimde bu bilgileri koordine etmektir. Söz konusu incelemenin büyük kesiminin yürütülmesi için bir peyzaj mimarı görevlendirilmişti; bu da Merkezî Hükümetin peyzaj ve doğa koruması sorunlarına ne denli önem verdiğini göstermektedir. İncelemenin yapılması birkaç yıl sürmüştü (1972-1974), ama işe başlandığından bir yıl sonra, danışma niteliğinde geçici bir dokümanın hazırlanarak yayınlanmasına yetecek ölçüde ilerlemiş, ve yaklaşık bir yıl sonra bunu daha dolgun ve geniş kapsamlı bir dokümanın yayınlanması izlemiştir.

Bu inceleme, kıyı gelişmesiyle ilgili kararları etkileyebilecek her türlü bilgilerin derlenmesini amaç edinmiştir. Örneğin, dalyanlar, eğlence ve dinlenme yerleri, toprak mülkiyeti, doğa korunması, ulaşım, görünüm, geliştirme için gerekli olabilecek hizmetler, gelişmeye elverişli topoğrafya dağılımı, gerekli iş gücü ve yerleşim özellikleri, var olan endüstrinin dağılımı ve gelişme olanakları, gemilerin yanaşması bakımından kıyılara yakın suların derinlikleri, liman tesislerinin genişletilmesi gibi konular ve daha birçokları incelemenin kapsamına giren konular arasındadır. İşte bütün bu öğeler ve burada anlatılmasına olanak bulunmayan daha birçoklarının ışığında, öncelik verilecek koruma ve geliştirme bölgeleri saptanmıştır.

İnceleme sırasında derlenen bilgilerin büyük bir kısmı genellikle kamuoyunun ilgisini çekecek nitelikte sayılmış ve aralarından seçilen bir kısmı da haritalar üzerine işlenerek bir atlas biçiminde yayınlanmıştır. Yayınlanan bu atlasla dokuz harita bulunmaktadır ve her haritayla ilgili bir yorum ve açıklama, inceleme sırasında harçlanan çabaların kapsamını belirttiği gibi, yukarıda sözü geçen Rehberin yazarları için gerekli temel bilgilerin kaynağı olmuştur.

1 No.lu Harita. Kıyı Üzerinde Merkezî Hükümetin Mülkiyeti

Ölçek : :30 Mil - 1 inç.

Bu haritada Merkezî Hükümetin mülkiyetinde bulunan kıyı kesimleri gösterilmiştir ve Nisan 1974 tarihine göre Merkezî Hükümetin bütün toprak mülkiyetiyle ilgili dairelerinden derlenen bilgilere göre hazırlanmıştır.

2 No.lu Harita. İlçelerin Yasa Gücündeki Kalkınma Planlarında Açıklanan Kıyı Planması Politikası

Ölçek :10 Mil - 1 inç.

Bu harita, 30 Eylül 1973 tarihine göre ilçe kalkınma planlarında bulunan bilgiler özetlenmiştir.

3 No.lu Harita. Kıyılarda Doğa Korunması Bakımından İlgi Bölgelerinin Ara Değerlendirmesi

Ölçek : 30 Mil - 1 inç.

Doğa Koruma Konseyinin İskoçya bürosundan Mart 1974'te alınan bilgilere göre bu harita hazırlanmıştır. Harita, doğrudan doğruya kıyının kendisi ve kuşların yaşamı bakımından önemli deniz alanlarıyla ilgilenmektedir.

4 No.lu Harita. Kıyı İçi Bölgelerde Balıkçılık

Ölçek : :30 Mil - 1 inç.

Tarım ve Balıkçılık Dairesinden Eylül 1974 tarihinde alınan ve ırmakların, ırmak ağzlarının ve kıyı içi bölgelerle, kıyıların açıklarındaki balıkçılık alanlarının önemini belirten bilgilere göre bu harita hazırlanmıştır.

5 No.lu Harita. Yeraltı Petrol Depolama Kapasitesi

Ölçek : 30 Mil - 1 inç.

Jeolojik Bilimler Enstitüsünden Temmuz 1974 tarihinde alınan bilgilere göre bu harita hazırlanmıştır ve Doğu kıyısında yeraltı petrol depolama alanları olarak kullanılacak yerleri göstermektedir.

6 No.lu Harita. Kıyı Topoğrafyası

Ölçek : 10 Mil - 1 inç.

Kıyı şeridinin endüstriyel gelişme için fizik uygunluğu konusunda peyzaj danışmanının yaptığı bir analize göre bu harita hazırlanmıştır. Kullanılan ölçütler (Kriterler). Ekim 1972 tarihinde en uygun görülenlerdir.

7 No.lu Harita. İskoçya'nın Kıyı Etüdü İçin Kırsal Komisyon

Ölçek : 30 Mil - 1 inç.

Kıyının otomobile ulaşılabilen 300 noktasında görünümün çekiciliği bakımından 1973 yılının ilk bahar ve yaz mevsimlerinde Komisyonca yapılan bir değerlendirmeye göre bu harita hazırlanmıştır.

8 No.lu Harita. Hava Fotoğrafı Programı

Ölçek : 30 Mil - 1 inç.

İskoçya Kalkınma Dairesinden Temmuz 1974 tarihinde alınan bilgilere göre bu harita hazırlanmıştır.

9 No.lu Harita. Kıyının Coğrafya Sözlüğü

Ölçek : 10 Mil - 1 inç.

Peyzaj danışmanının hazırladığı, kıyıyı anlatan yazıya ek olarak bu harita hazırlanmıştır ve bu harita olmaksızın yazının kendi başına bir anlamı kalmamaktadır. Yapılan açıklamalar, birkaç yıl boyunca zaman zaman uygulanan denetimlerle ilgilidir.

Yukarıda sayılan haritaların tümü çok ilginç yeni bilgiler vermekle birlikte, içlerinden bir veya ikisi bu konferansın konularıyla doğrudan doğruya ilgili noktaları belirtmektedir.

3 No.lu harita doğa korumasını ele almaktadır. Bu harita yayınlanıncaya değin doğa koruması, geniş anlamda, doğa rezervleri biçiminde düşünülmüşse de, burada ilk kez Doğa Koruma Konseyi kıyının tümüyle ilgilendiğini açıklamış ve kıyıyı buna göre değerlendirmiştir.

Yine bugüne değin planlama amaçlarıyla bölgeleme her zaman toprakların bölgelenmesi biçiminde anlaşılmış ve uygulanmıştır. Ama bu harita, deniz alanlarının da bölgelenmesinin önemini belirtmeye başlamıştır. Daha önceleri hiç bir haritada gösterilmemiş olan önemli dalyanları gösteren 4 No.lu haritayla birlikte incelendiğinde, deniz alanlarının da korunmasının gerekliliği çok belirgin bir biçimde ortaya çıkmakta ve petrol endüstrisinin kıyıların açığındaki çalışmaları bakımından bu gerçeğin bilinmesi önem kazanmaktadır.

İncelemenin bir bölümü, peyzaj danışmanının, kıyının en büyük sorunların ortaya çıktığı kesimlerinde yaptığı bir denetimle ilgilidir. Bu denetim, doğa kıyısının tümünü ve ülkenin Güney-Batısının yine nerdeyse tümünün yaya olarak gezilmesini gerektirmiştir. Kıyının bu denitime dayanılarak yapılan bir anlatımı haritayla birlikte yayınlanmıştır ve 9 No.lu harita anlatılan bütün yerleri göstermektedir. Değişik yerlere göre gerekli ölçüde ayrıntılara inilmiş ve görünümün yüzeysel bir değerlendirmesinin yeterli olmadığı yerlerde, kıyı boyunca yürümek gerekmiştir. Böylelikle, peyzajın içinde olmakla kazanılan deneyin değeri kanıtlanmış ve bunun bir yeri yalnızca resimlerden, haritalardan ve hatta hava fotoğraflarından tanımaktan çok farklı bir şey olduğu anlaşılmıştır.

Yaya olarak yapılan bu inceleme İskoçya'da nerdeyse bütün kıyıların koruma kapsamına alınmasını gerektirecek değerde olduğunu ortaya koymuş ve böyle bir inceleme yapılmadan önce peyzaj değerlendirilmesinin yeterince önem verilmeyen birçok yönlerini planlamacıların gözleri önüne sermiştir.

Gerek «Rehberin» gerekse inceleme haritaları atlasının birer kopyası konferansa katılan delegelerin görüşüne sunulduğu gibi, isteyenlerin satın almaları için de yeterince kopya sağlanmıştır.

Peyzaj Mimarlarının Katkısı

Şimdiye değin anlatılanlar Merkezî Hükümet planlamasının peyzaj bölümüyle ilgilidir. Ama petrol endüstrisinin kalkınmaya kazandırdığı hız, doğal olarak, yalnızca ulusal düzeyde değil, aynı zamanda bölgesel, yerel ve alansal düzeylerde de çalışmaların yapılmasını gerektirmiştir. Bütün bu düzeylerde yapılan ça-

lışmalara peyzaj mimarları katkıda bulunmuşlardır, ve sorumluluk aldıkları projelerden birkaçı aşağıda kısaca anlatılacaktır.

1. Yalnızca petrol endüstrisi bakımından değil, aynı zamanda gelişme ve koruma önceliklerinin saptanması gereken alanlar bakımından büyük bir baskının yer aldığı Clyde Irmağı ağzında bir peyzaj incelemesi yapılmıştır.
2. Bundan sonra, donatım fabrikalarının yapımı için geliştirilecek yerlerin uygunluğu yeniden incelenmiştir.
3. Cromarty Halicinde güçlü bir peyzaj ögesini de kapsayan bir planlama incelemesi yapılmış ve bunun sonunda, sözü geçen yerde büyük bir gelişme projesinin uygulanmasına geçilmiştir.
4. İlerde gerçekleşecek endüstriyel gelişmeler için uygun peyzaj ortamını sağlamaya yardımcı olmak üzere, Cromarty Halici için bir ağaçlandırma planı önerilmiştir.
5. Cromarty Halicinde kurulması önerilen petrol rafinerisi için bir peyzaj projesi hazırlanmıştır. Bu proje, var olan ağaçlık alanların yenilenmesini, geniş çapta yeniden ağaçlandırmayı ve proje gerçekleştirildiğinde üretilen petrol, bu amaçla yapılacak yeraltı mağaralarında depolanacağından, çok geniş çapta toprak kazı işlerini kapsamaktadır.
6. Kıyı açığındaki alanlarda petrol araştırma ve geliştirme aşamalarının bitiminden sonra boş bırakılacakları düşünüülerek, kimi donatım fabrika alanlarında peyzajın restorasyonu için öneriler hazırlanmıştır.
7. Birçok yerlerde, petrol tesislerinin çevre üzerindeki etkilerinin analizi yapılmıştır. Bu etkilerle ilgili etüdlere nasıl hazırlanması gerektiği konusunda Merkezî Hükümet önerilerinin hazırlıkları sürmekteyse de, şimdilik her hangi bir standart yöntem onaylanmış değildir.
8. Zarar görmüş kum tepelikleri sistemleri gibi kıyı özelliklerinin iyileştirilmesi ve onarımı konusunda, petrol endüstrisiyle ilgili olmayan çalışmalar da sürdürülmektedir..

Yukarıda sayılan işler, peyzaj mimarlarının gittikçe artan ölçüde katkıda bulunmak zorunda kaldıkları ve değişen duruma göre amaçların ve uygun yöntemlerin sürekli olarak yeniden değerlendirilmesini gerektiren çalışmaların türleriyle ilgili örnekler vermektedir.

Kıyı sorunlarımızla ilgili olarak yukarıda yapılan bu anlatım her nedenle yetersiz kalmaktaysa da, kıyıların korunması ve endüstrinin gerektirdiği gelişmenin en az zarar vereceği kıyı kesimlerine doğru kaydırılması bakımından bugün Britanya'da girişilen yoğun çalışmaları sizlere bir ölçüde açıklamaya yaracağını ummaktayım.

**Çeviri : Özdoğan AKTAR
Ziraat Y. Mühendisi
Peyzaj Mimarı, AILA**

KIYILARIN KORUNMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ İÇİN TURİZM: BİR TÜRK YAKLAŞIMI (*)

Seyhun ÖRS
Turizm ve Tanıtma Bakanlığı

Deniz göl ve nehir suları tarihinin ilk devirlerinden beri insanların ulaşım bakımından ve besin kaynağı olarak yararlandığı bir ortamdır.

İnsanoğlunun faaliyetleri çeşitlilik kazandıkça ekonomik refah seviyesi ve hayat standardı yükseldikçe sulardan yararlanma biçimleri de artmıştır.

Bugün deniz, göl ve nehir suları ve yatakları petrol ve çeşitli madenlerin istihsali, zengin besin kaynağı, en verimli taşıma olanağı sağlayan bir ortam görsel zevk kaynağı, eğlence ve spor ortamı, tedavi olanağı (talasoterapi) ve hatta maalesef çeşitli artık ve atıkların deposu olarak çok sayıda isteğe hedef olmaktadır.

Suların öneminin artmasının yanı sıra sulardan yararlanmak için zorunlu bulunan kıyıların da önemi artmıştır. Gittikçe çoğalan dünya nüfusu, çeşitliliği gittikçe artan gereksinmelerine karşılık çoğaltılma imkanı bulunmayan kıyıların ortaya çıkan isteklerin kar-

şılmasına tahsisinde, giderek daha duyarlı ve dikkatli davranma zorunluğu da açıktır.

Bu zorunluk sonucu, birçok ülkede kıyıların kullanılmasını bir yandan fizik planlara bağlamak bir yandan da bu konuda hukuki dayanakların geliştirilmesi biçiminde önlemler getirilmiş ve getirilmektedir.

Esasen Roma Hukuku dahi deniz ve göl kıyılarının herkesin ortak malı (Res Communes Omnium) niteliğinde olduğunu belirlemiş bu kural genelleşerek zaman içinde bir çok Devletin kanunlarında da yer almıştır.

Ülkemizde de kıyıların kullanımını düzenlemek amacıyla yasal önlemler alınması ve bu önlemlerin arazi kullanımını düzenleyen planlarla bütünleştirilmesi yoluna gidilmiştir.

Medeni Kanunumuzun 641. maddesi «Hilafı sabit olmayan dıkça menfaati umuma ait sular ile ziraate elverişli olmayan yerler, kayalar, tepeler,, dağlar ve

(*) IFLA XV. Dünya Kongresi (İstanbul)'nde sunulan bildiridir.

onlardan çıkan kaynaklar kimsenin mülkü değildir» hükmünü getirmektedir. Aynı maddenin 3. cümlesinde «Sahipsiz şeylerin ihraz ve işgali yollar ve meydanlar, akarsular ile yatakları gibi menfaati umuma ait malların işletilmesi ve kullanılması hakkında ahkâmı mahsusa vaaz olunur» denilerek sahipsiz şeylerin, Medeni Kanununun iktisap yolları dışında ayrıca özel hükümler getirilmek kaydıyla ihraz ve işgal edilebileceği belirtilmektedir.

Böyle özel bir hüküm, Medeni Kanundan sonra yürürlüğe giren 1934 Tarihli Tapu Kanununun 6. maddesinde vardır. Sözkonusu madde bu nevi arazi üzerinde özel mülkiyetin ihya yoluyla kazanılabileceğini öngörüyordu. Fakat sonradan bu madde, 1954 tarihli ve 4753 sayılı, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun 64. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Görülüyor ki Türk Hukukunda Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra tarıma elverişli olmayan arazi üzerinde özel mülkiyet tesisi mümkün değildir, Ancak Medeni Kanunun yürürlüğe girmesinden önce bu gibi yerlerde bazı aynı hakların tanınmış olması, Medeni Kanunun yürürlüğe girişi ile Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun yürürlüğe giriş tarihli arasında böyle bir arazide ihya yoluyla mülkiyet kazanılmış olması, tarıma elverişli bir arazinin sonradan tarıma elverişsiz hale gelmekle birlikte üzerinde mülkiyetin devam etmiş olması gibi haller bu durumun istisnasını teşkil edebilir.

Kumsal, taşlık, sazlık ve kayalık üzerinde özel mülkiyet kural olarak mümkün değildir ve bu yerler Devletin hüküm ve tasarrufundadır.

Yargıtay'ın konuya ilişkin davalarla ilgili içtihatları aynı doğrultudadır. Yargıtay İctihadi Birleştirme Hukuk Daireleri Genel Kurulunun 1972/4 no.lu Kararında «Kıyı, denizin temadisi, ondan hususunda zaruri bir unsur, bir kelime ile denizin mütemmin cüzüdür. Kumluk ve kayalık sahaların derinliği dalgaların en fazla eriştiği nokta, med ve cezirlerde denizin en son varabildiği yerlerdir» hükmü getirilmiş ve böylece kıyının doğal tanımı da bir hukuki dayanağı kavuşturulmuştur.

11.7.1972 tarihli 1605 sayılı Kanun, İmar Kanununa ek getirdiği 7. maddesiyle Deniz, göl ve nehir kenarlarında İmar ve İskân Bakanlığınca tesbit edilecek mesafe dahilinde özel kişilerce toplumun yararlanmasına ayrılmayan yapı yapılmayacağı hükmünü getirmekte ve bu saha içerisinde uygulanacak hususların İmar ve İskân Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikte belirtileceğini ifade etmektedir.

Yönetmelik ise yeni tanımlar ve kavramlar getirmiştir. Yönetmelik kıyıyı, kıyının korunmasına ya da kamu yararına kullanımın kolaylaştırılmasına yönelik olmayan hiç bir yapının yapılmayacağı ve suyun kara yönünde zaman içinde uzandığı tüm kara şeridini kaplayan, özel mülkiyete konu olmayacak alan olarak ta-

nımlarken bunun gerisinde de planı yapılmış yerlerde plan kararıyla 10 m. ye kadar inebilmek kıyı içeren köy ve kasabaların toplu yerleşme yerleri içinde ise 30 m. olmak kaydıyla asgari 100 m. içinde toplumun yararlanmasına açık olmayan yapıların yapılmayacağı bir şerit tanımlamıştır.

Toplumun yararlanmasına açık yapı ise «Yetkililerce saptanmış ya da onanmış kural ve ücret tarifelerine uygun biçimde, Kamu görevlilerinin denetimi altında, getirdiği kullanımdan belirli kişi ya da topluluklara ayrıcalıklı kullanım tekeli tanımaksızın yararlanmak isteyen herkese eşit ve serbest olarak açık bulundurulmuş ve konut dokunulmazlığı olmayan yapıdır» şeklinde tamamlanmaktadır.

Böylelikle, Yönetmelik kıyıyı Medeni Kanuna dayalı olarak, doğal yapısıyla belli olan, mülkiyete konu olamayacak ve yapılanma açısından kesin yasaklamalara maruz bir alan olarak belirlemekte, şeridi ise mülkiyet hakkını kabul ederek genel bir İmar koşuluna bağlamaktadır.

Kullanım açısından ise «kıyının herkesin ücret ödemeksizin mutlak olarak eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık alan» olduğu belirtilirken, şeritteki yapıların, sunduğu kullanımdan yetkililerce saptanmış ya da onanmış kural ve ücret tarifelerine uygun olarak herkesin yararlanabileceği belirtilmiştir.

Kıyılarımızın esasen doğal yapıları ve bitki örtüsü itibariyle dik ya da yatık, kumluk, çakıllık ya da kayalık, sazlık, bataklık, ormanlık ya da özellikle suyu tatlı göl kıyılarında tarım arazisi gibi çeşitli niteliklere sahip olmalarının yanısıra bugüne kadar oluşmuş yapıların kullanımından farklılıklar taşımaktadır. Gelişmekte olan sanayiimiz, ulaşım ve artıkların dışarıya kolaylığı nedeniyle kıyıyı istemiş ve almıştır. Bunun sonucunda kirliliği önleyecek tekniklerin ve önlemlerin kullanılmaması nedeniyle en belirgin örneğini İzmit Körfezi ile Haliç'te göreceğimiz gibi katledilmiş kıyı ve deniz parçaları ortaya çıkmıştır.

Bazı karayolu inşaatları ucuz maletme ve teknik kolaylık endişesiyle kıyı kullanımını imkansız kılabilecek güzergahlar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Büyük kentlerimiz önce kendi içerdikleri kıyıları geniş halk kitlelerine kapatacak gelişmelere terketmiş ikinci kademede de daha ufak kıyı yerleşmelerine ya da tamamen kırsal alanlara sığıncaya yazlık ev kooperatifçiliği ile, yararlanan nüfus miktarı, kıyı peyzajı, sağlık koşulları açısından son derece olumsuz gelişmelere sebep olmuşlardır. Doğu Karadeniz kıyılarında olduğu gibi kıyı gerisindeki topoğrafyanın elverişsizliği yer yer kıyılarımızın yoğun konutlanmaya konu olmasına yol açmıştır.

Bütün bu durumlar üç tarafı denizli çevrili bir ülkede yakın bir gelecekte kıyıda ve denizden yoksun kalma korkusunu doğurmakta ve bu korku devamlı olarak yeni hukuki önlemler getirme eğilimi yaratmak-

tadır. Ancak yeniden belirtmek gerekir ki Yasa, Tüzük, Yönetmelik ya da Kararname düzeyinde olabilecek tüm mevzuat hükümleri kıyıların çeşitli noktalarının sahip olduğu farklılıkların herbirine göre ayrı hüküm getirme imkanından yoksun olduklarından eksiksiz bir uygulamaya için yeterli olmayacaktır.

Ülkemiz hızla gelişen bir ülkedir, tarım alanından süratle sanayi ve hizmet sektörlerine geçen nüfus kitleleri kırsal alandan kentlere göçetmekte, kentler nüfus patlamalarıyla birlikte fizik yapıları itibarıyla da büyüyerek gelişmekte, taşmaktadırlar.

Bu hızlı büyüme sonucu sunduğu topoğrafyanın yapılaşmaya elverişliliği, görsel güzelliği, yarattığı olumlu mikro-klima, ulaşım kolaylığı, kıyı, artık, sürekli iskan ve hatta hizmet sektörüne ait yapılaşmalar için de çekici bir ortam haline getirmiştir.

Bu denli yoğun ve çeşitli taleplere eldeki kaynağın en uygun dağılımla tahsisi, bu taleplerin analizini, gelecekteki nitelik ve niceliğini, ülkesel sosyo-ekonomik hedefler açısından ağırlığını, gerçek mekan gereksinmesini araştırıp saptayan, tahsis edilebilecek alternatif mekan parçalarını belirleyecek karşılaştırmalı olarak muhtemel sonuçları tarttıktan sonra kesin tahsis kararını getiren planlarla mümkün olabilir. Sosyo-ekonomik hedeflerle tutarlı fizik planlar ölçek ve ayrıntıl açısından genelden ayrıntıya gerekli kademelerden geçerek inecektir.

Esasen ülkemizde gerçekleştirilmeye çalışılan yaklaşım budur. Ne var ki planlama çalışmaları gerekli veri temininde, hazırlanma süresinde, inceleme ve onanma safhasında ve uygulamada ihtiyaç duyulan hızlı çalışmanın gerçekleşmesini engelleyen birsürü darboğazla karşılamakta ve gecikmeler zaman zaman plan kavramının gelişmeyi engelleyici bir unsur olarak suçlanmasına neden olmaktadır. Oysa plansız gelişmelerin maliyeti, ne denli yüksek yanlış kaynak kullanımına yol açtığı ülkemizde de sayısı giderek artan örnekleriyle tartışma götürmez biçimde ortadadır.

Yapılması gereken şey, muhakkak ki planlama için veri temininde, hazırlanmada ve uygulamada ilgili organizasyon ve işbirliğinin etkinliğini ve hızlı yürümesini sağlayacak önlemlere öncelik vermektir. Öte yandan planlama çalışmalarının büyük kentlerimizin yanısıra tüm kıyılarımızı öncelikle konu edinmesinin sağlanması da kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Son olarak, kıyıya yönelik çeşitli kullanım talepleri arasında turizm sektörünün yerine değinmekte yarar görüyoruz.

Beş Yıllık Kalkınma planlarını incelediğimiz vakit, birinci planın Turizm sektörüne dış ödemeler dengesindeki açığı azaltacak bir imkan olarak baktığını, ikinci planın turizm'in ekonomik yönünün yanısıra sosyal yönünden de yararlanılmasını istediğini, üçüncü planın ise açıkça iç turizmin ve sosyal turizmin geliştirilmesi gereğine işaret ettiğini görüyoruz.

Gerçekten amaç nedir, ne olmalıdır.?

Muhakkak ki turizm ekonomik kalkınma için tek başına yeterli değildir. Kalkınmamızın ana çizgileri sanayileşme ve tarımda modernleşme olarak çizilirken turizmden bir yandan bu gelişme için gerekli üretim araçlarının ithalini sağlayacak döviz gelinine katkıda bulunması bir yandan da tarımda modernleşmenin doğuracağı işgücü fazlasının sanayi ya da hizmet sektörlerine düzensiz bir biçimde aşırı yığılmasını önleyecek bir istihdam alanı yaratması beklenmektedir. Peki, sanayileşme ve tarımda modernleşme ve dolayısıyla yüksek gelir düzeyi nihai amaç mıdır? Nihai amaç kanımızca halkımızın en iyi yaşama koşullarına ulaşmasıdır. Gelir düzeyi yükseldikçe artacak iyi yaşama arzusunu karşılamak bakımından deniz ve göl kıyıları en önemli imkan olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanayileşme ve kentleşmenin, yaşam çevremizde kurduğu, havası kirlenen, gürültülü ortam, çağdaş toplumları fizyolojik ve psikolojik açıdan yıpratmaktadır. Bu durum ise hem nihai amaca ters düşmekte hem de çalışan işgücünün sağlığını ve dolayısıyla verimini olumsuz yönde etkilediği için kendi içinde çelişki yaratmaktadır. Turizm ve rekreasyon olanaklarının sanayideki ve tarımdaki gelişmeye paralel olarak getirilmesi kesinlikle zorunludur. Ve buna bağlı olarak özellikle deniz, göl, nehir kıyıları olmak üzere turistik ve rekreatif potansiyeli olan tüm kaynaklara ilişkin tahsis taleplerinde de turizm ve rekreasyona öncelik verilmesi zorunludur. Ancak, ülkesel sosyo-ekonomik hayatın parçaları olan diğer sektörlerin gelişmesinde kıyıya vazgeçilmez bir şekilde ihtiyaç duyan kullanımlara da turistik ve rekreatif potansiyeli görel olarak zayıf bulunan kıyı kesimlerinde yer verilebilir.

Özetlersek, kıyılarla ilgili mevcut hukuki mevzuatın inemediği ayrıntıyı sağlamak üzere kıyıların fizik planlarının 1. ya da 2. yıl olarak sınırlanabilecek bir sürede tamamlanması için hiçbir fedakarlıktan kaçınılmaksızın bütün önlemler alınmalıdır.

Kıyıların planlanmasında ana hedef bu kaynağın ülkemiz halkının engeniş şekilde yararlanmasına sunulması olarak belirlenmeli, dış turizmin ihtiyaçları iç turizmin gerekleriyle yarıştırmaksızın karşılanmalıdır.

Bu hedefe uygun olarak hazırlanan planların uygulanması açısından da mâli kaynakların harekete geçirilmesinde, gerekli örgütsel ve hukuki tedbirlerin alınmasında fedakarlıktan kaçınılmamalıdır.

Tamamlayıcı olarak, kıyılara yönelen hertürlü kullanım talebinin doğurduğu baskıyı hafifletmek bakımından iç mekanlardaki alternatif kaynaklar geliştirilmelidir.

Ankara Eylül 1976

GÜNEY BALTİK DENİZİ KIYI BÖLGESİNİN DİNLENME VE İKLİM KÜRÜ İÇİN AMENAJMANINDA PEYZAJ MİMARININ SORUNLARI (*)

Dr. İng. Alexander Pietrzak
«Miastoprojekt-Bydgoszcz»
Genel Konstrüksiyon Araştırma
ve Etüd Bürosu

Prof. Dr. İng. Alphonse Zielonko
Varşova Tarım Akademisi Yeşil
Saha Oluşturma Enstitüsü Mü-
dürü POLONYA

Dinlenme ve kür istasyonları, tarihsel yönden, sürekli olarak doğal koşullara bağlı kalmak inancı içerisinde gerçekleştirilmektedir. Ötedenberi insanlar kendilerini tedirgin eden hastalıklara karşı en etkin çarenin gine doğada bulunduğunu fark etmişlerdir. Önceleri bitkisel tedavinin, daha sonrada su tedavilerinin (termal) uygulaması bunun kanıtlarıdır.

Bugün, doğal ortamın insan organizması üzerindeki etkilerini tedavi yönünden belirli bir şekilde açıklayabiliriz. Doğal elementlerin toplumsal yapı üzerindeki etkilerinin araştırılması sürekli olarak geliştirilmektedir. Şimdiden, toplu olarak tasarlanmış bir ortam içerisinde, hastalık veya yorgunluktan sonra, bi-

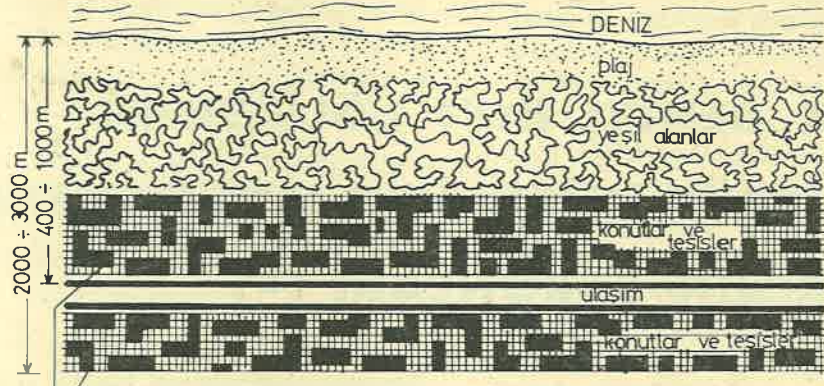
reylere yeniden sağlıklı durumlarını kazanmaları koşullarını sağlayacağımızı kesin bir şekilde doğrulayabiliriz. Bu gibi koşullar doğal alanların mülkiyet durumu da dikkate alınarak, iklim istasyonlarında oluşturulmalıdır. Yapılacak çalışmaların temeli; bu tür uygun alanların saptanması, korunması, tanımlarının eksiksiz bir şekilde yapılması ve yararlanma biçimlerinin ortaya çıkarılmasıdır. Bugüne kadar tamamlanmış olan rekreasyon alanlarında ve kür istasyonlarında bu koşullar yerine getirilmemiştir.

Kür istasyonlarının çağdaş işlevi, özel tedavi biçimlerinden sağlığın korunmasına kadar ileri bir düzeye ulaşmıştır. Böylece kür istasyonları bölgesel ge-

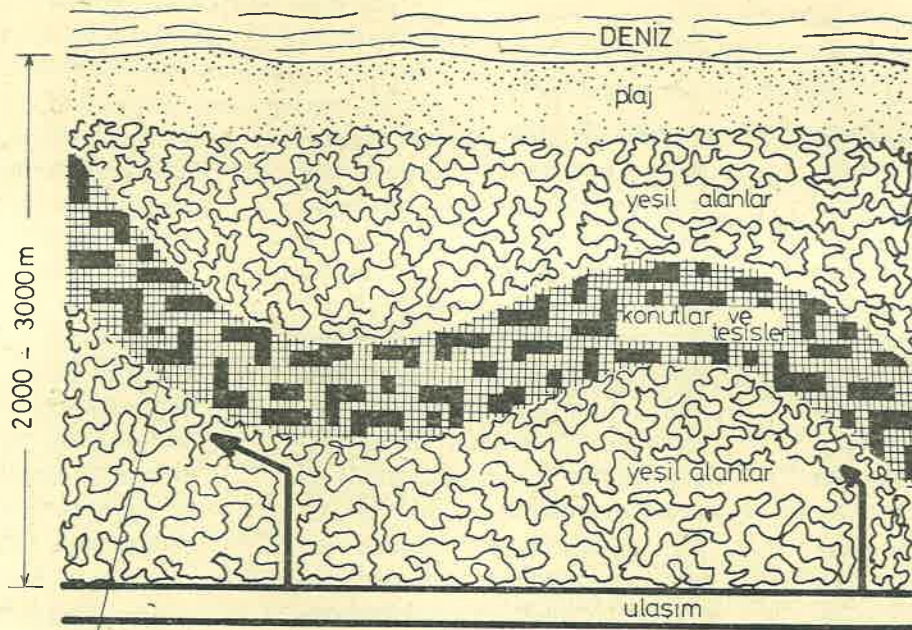
lişme ölçekleri içerisinde uygun gelişme sınırlarını aşmış bulunmaktadır. Bunlardan bazıları bölge amenajmanı ve tatil köyü yeni yöntemlerini içermek ikosulu ile bu alandaki sosyal gereksinimleri ve istemleri karşılayabilir. Böyle olmakla birlikte, bugüne kadarki gelişmelerde kür istasyonları, kullanılmakta olan modelleri örnek olarak oluşmuşlar veya deniz kentleri planlaması içerisinde adapte olmuşlardır.

Polonya'da yapılan incelemeler, Güney Baltık Denizi Kıyısı Bölümünün; sosyal gereksinimleri, kür ve dinleme istemlerini sağlık yönünden karşılayacak durumda olmadığını göstermiştir. Düşünce olarak, kıyı bölümünde 1000 m genişliğinde bir band tedavi, kür ve rekreasyon

* IFLA XV. Dünya Kongresi (İstanbul)'nde sunulan bildiridir.

Kuruluşların bulunduğu zon ve turistik istasyon biçiminde tedavi yerleşmeleri

Kuruluşların lokalize olduğu zon ve turistik istasyonlar biçiminde tedavi yerleşmeleri

yönünden en yüksek değere sahip yayılma zonedir.

Bu zon özenli bir biçimde planlanmalı ve bilinçli olarak işletilmelidir.

Kıyı zonunun bugünkü amenajman yöntemi; kıyı çizgisi boyunca denize paralel bandlar biçiminde, çoğu küb şeklinde iri yapıların belirli bir yerde toplanmasını içermektedir ve yukarıda değinilen koşullar yerine getirilmemiştir (Şekil 1).

Şekil 1 — Güney Baltık Denizi Kıyı Bölgesi eski amenajman modeli.

Bugünkü amenajman yönetiminin başlıca noksanları şunlardır :

a) Sosyal gereksinimler sonucunda yapılan çıkarıcı programların ortaya koyduğu sağlık turizmi küçük boyutta bir çekicilik yaratmıştır. Bundan, özet olarak, kıyı boyunun duyarlı bölümünde hızlı kentleşmenin zararları görünümü ortaya çıkmaktadır.

Plajın veya kıyı bölümünün çekiciliği sonucunda ortaya çıkan gelişmeler doğal öğeleri azaltmıştır. Uygun mevsim ve günlerde plaja gelenlerin sayısal çokluğu, geçici olarak konaklama alanlarında kalanlara oranla artmaktadır. Bu artış, deniz ve iklim tedavisi için gelenlerin yaklaşımını olumsuz yönde etkileyecektir.

b) İklim tedavisine alıştırmaya çalışmalarının amaca uygun bir şekilde gelişimi engellenmekte, böylece deniz ve iklimin tedavi yönünden seçimi olasılığı bölgesel olarak ortadan kalkmaktadır.

Bu koşullarda kür etkisinin azalması sorunu ortaya çıkmaktadır. S. Tyczko (1963) nun incelemelerine göre, Güney Park in bitki örtüsü nedeniyle, arka bölümlerde hava sıcaklığı, plaja oranla % 40-60 daha azdır. Burada bitki örtüsünün ortaya koy-

duğu izolasyonun derece ve boyutu dinlenme ve tedavi gelişimi içerisinde iklimin uyarıcı etkisini azaltmıştır.

c) Ortaya çıkmış denize bağlantısı olan büyük bölge kuruluşlarının; iklim özellikleri, peyzaj düzenlemesi aynı şekilde tedavi gereksinimleri yönünden yeniden amenajmanı çok zordur, hatta olanaksızdır.

Kür yapmak isteyenler denize bitişik alanlarda kalmak isterler. İlke olarak sıcaklık nedenleri ile onlara, denize zıt yönde farklı bir izolasyon basamağı sağlamak gerekir.

d) Kıyı bölgesinde, peyzaj yapısı yönünden ve işlevsel olarak yeterli bir bağlantı yoktur. Komşu alanlardaki bilinçsiz yararlanmaların varlığı kıyı bölümünde tıkanıklıklar ortaya çıkarmıştır. Özellikle orman alanının, içerisine kadar girdiği kompozisyonlarda bu tıkanıklık daha etkin bir durum almaktadır. Örneğin, denizden gelen kuvvetli kış rüzgarlarının olduğu periyotlarda, dinlenen ve hasta bireylerin aktivitelerinin büyümesini uyararak ve bunun için uygun koşulları sağlayan ormanlık, çayır alanlar gibi doğal peyzaj değerleri ile uygun bir bağlantı kurulması gerekir.

Bugün için geçerli olan yeterli olmayan yöntemler, aynı biçimde doğal ortamın ortaya koyduğu özellikler ve iklim koşulları bizleri daha uygun ilkeleri araştırmaya zorladı. Böylece yapılan incelemeler sonucunda yeni bir model oluşturuldu (Şekil 2)

Şekil 2 — Güney Baltık Denizi

Kıyı Bölgesi için önerilen amenajman modeli..

Bu yeni modele göre kıyı bölgesinin yeniden amenajmanı; denizin, çevre peyzajının dinlenme ve kür gereksinimlerini da-

ha iyi bir şekilde karşılamasını sağlayacaktır.

Ortaya çıkarılan yeni model aşağıdaki gelişmeleri içermektedir :

1 — Denizle olan peyzaj ve iklim bağlantı sınırı % 40-60 oranında genişletilmiştir.

2 — Hastayı en uygun iklim zonu içerisine yerleştirmek olanağı vardır. Örneğin, aynı görünümdeki sanatoryumlar denizden ve birbirlerinden farklı uzaklıklarda yerleştirilip izole edilebilir.

3 — İklim tedavisi için ve peyzaj düzenlemesi yönünden 3-5 kat daha büyük yeşil alanı, ana girişli geniş bir alanı plânlama olanağı sağlanmaktadır.

4 — Lokal kür bahçelerinin amenajmanı sağlanarak özel kür olanakları sağlanır.

5 — İklim alışma, tedaviye giriş ve özel tedavi, antrenman alanlarında optimal koşulları sağlayacak ve zaman kaybını önleyecek bağlantılar oluşturulur.

6 — Bölgesel ve lokal ölçekteki düzenlemelerin, kıyı peyzajının doğal elemanları ile harmonik bir şekilde birleşmesi sağlanır.

Ortaya çıkarılan yeni model böylece dinlenme, rekreasyon ve kür eylemleri için Baltık Denizi kıyı bölgesinde bağlantılı, disiplinli yeni etüdlerin yürütülmesine ve çalışmaların olgunlaşmasına olanak sağlayarak yeni ilkelerin ortaya çıkışında bir temel oluşturacaktır.

Elde edilen sonuçlar sosyal gereksinimlerin karşılanmasına olduğu kadar, doğanın korunması ve uygun bir biçimde değerlendirilmesi yönünden de bir kıyı boyu amenajmanına olanak yaratacaktır.

Çeviri :

Doç. Dr. İsmet V. ALPTEKİN

XV. IFLA KONGRESİ (İstanbul)

SENTEZ RAPORU

J. B. PERRİN (Fransa) ve
Profesör M. BRUUN (Norveç)

GİRİŞ

Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu'nun İstanbul'da yapılan XV. Dünya Kongresi'nin kapanış oturumunda, meslekdaşlarımız tarafından sunulan raporları dinledikten sonra, bu raporların yetenek, deney ve düşünceler bakımından ne kadar zengin oldukları dikkate alınır, bir sentez vermek ve tavsiyelere yönelik kararlar önermek varsayımsal görülebilir.

Başkanlık onuru bana verilen Komisyon, birbirine zıt duygular arasında bölünmüş olarak tüm gayretlerini bu göreve hasretti: Bir yandan bize olan güveni ve verdiği çok ilginç görev için Mr. Breman'a şükran duygusu, öte yandan sürekli olarak bazan son derece kesin bazan gölgeli olan raporlardan, esas çıkarıma kaygısı ve bu görev için verilen zaman içinde başarılı olamamak korkusu.

Kesin raporumuz, birbirine eşit olmayan önemde iki kısma bölünmüştür:

— Birinci kısım, sunulan raporlardan ve bunları izleyen tartışmalardan aklımızda kalan yansımalara hasredilmiştir.

— İkinci kısım, İstanbul'daki XV. Kongre çalışmalarının bir sonucu olarak Komisyonumuzun Kongre iştirakçilerinin onayına sunmayı arzuladığı kararlar ve tavsiyelere hasredilmiştir.

Jean-Bernard PERRİN (Fransa)

KIYISAL YOZLAŞMA UNİVERSAL BİR OLAYDIR

Bu dört günlük çalışmadan sonra insanın formüle edebileceği ilk genel ifadenin, temel önemi vardır: Bütün dünyada, yoğunluk ve yayılımı değişik olmakla beraber, kıyasal alanlar artan bir hızla derin bir yıpranmaya maruz bulunmaktadır ve her yerde benzer şekiller izlediği görülmektedir.

İster sanayileşmiş ister sanayileşme yolunda olsun, ister yoğun nüfuslu ister kısmen boş olsun bütün

ülkeler bu özellikle hassas karakterli doğal şeritlerin, yani kıyasal alanlarının ekolojik dengelerini ve peyzaj güzelliklerini kaybettiklerini görmektedirler. Kıyasal yapının dünya çevresindeki çeşitliliği dikkate alınır, insan, yıpranma şeklinin böylesine yaygın benzerliğine çok hayret etmektedir. Fakat tüm ekolojik, demografik, ekonomik ve estetik kaygılarıyla kendini peyzajların önemli yörelerin (sitelerin) korunmasına ve geliştirilmesine vermiş peyzaj mimarları, aynı yozlaşma öyküsünü anlatan ve değişik durumları aynı terimlerle analiz eden ve Almanya, Bulgaristan, Mısır, Yugoslavya, Japonya, Polonya, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Türkiye, Senegal, Venezuela ve Avusturya gibi çok değişik ülkelere gelen meslekdaşlarını dinleyince büyük bir kaygı duymaktadır.

Hepsi de aynı süreci tanımlamaktadırlar: Kıyasal bölgelere empoze edilen ve gittikçe artan değişikliklerin bir sonucu olarak, doğal peyzaj veya tarıma dayalı ekonominin şekillendirdiği peyzaj, umulandan daha kolay bozulan ekosistemlerin narin dengesi parçalanırken, yokolmaktadır.

Bazı ülkelerde, böylesine bir olayın son safhasına, ya doğal peyzaj denize açılan birkaç pencereye veya halkın ulaşamadığı bazı uzak kumullara indirgenerek ulaşılmıştır. Buralarda süreç geriye döndürülemez bunun henüz aynı şiddette etkilenmemiş diğer ülkelere tehlikeyi haber vermediği görülmektedir.

KIYISAL YOZLAŞMANIN ORİJİNİ

Meslekdaşlarımız oybirliği ile, eğer çok ivedi önlemler alınmazsa, kentleşmenin, endüstriyel gelişimin ve turizmin teşvik edilmesinin, ya ayrı ayrı veya birarada, değişik yoğunlukta ve değişik kalıpları izleyerek, yakında kıyıları boyunca kesintisiz bir beton duvar şeklinde sonuçlanacak genel bir eğilimin orijini olduklarını söylemişlerdir.

Mamafi, kentleşme, sanayileşme ve turizm gelişimi birer gerçektir, fakat bunların etkilerinin neden-

lerini analiz etmek, bunlarla çıkış noktalarında eyleme geçme olasılığı bakımından yararlı olabilir. Böylece bu üçlü olayın devamı elemine edilmese bile azaltılmış olur.

1 : Sanayileşme ve Kentleşme

Başka yerlerde uzmanlar tarafından tanımlanan kapsamlı analizlerin ayrıntılarına girmeden, olumlu bir müdahalenin kabataslak çizilmesine katkıda bulunacak bazı öz ve doğru gözlemler formüle etmek olanağı vardır : Taşındığı açık uygunsuzluklara rağmen çağdaş dünyamızın işareti olan endüstriyel uygarlık, ciddi olarak sorguya çekilemez. Dolayısıyla gerçekçi tutum, ikincil etkilerini kontrpart olarak kabul edip, bunları sayısal ve önem olarak azaltmak için amansızca savaşarak, sanayinin içerdiği ilerlemenin sağladığı avantajları dikkate almak olurdu.

Dünya ekonomisi, şimdiki durumunda, kentsel gelişmeyi ve belirli endüstriyel yoğunlaşmayı teşvik etmektedir. Peyzaj mimarları bu kalıba karışamazlar. Fakat böylesine kentsel ve endüstriyel gelişmeye rağmen, çevresel olarak doyurucu yaşam koşulları yaratılabılır.

2 : Nüfus hareketleri ve ulaşım araçları

Bundan başka, dünya nüfusunun evrimi, daha yüksek yaşam koşulları, daha iyi ulaşım araçları ve artan boş zaman, kıyasal alanların önde giden çekim kutuplarını oluşturduğu kitle turizmini teşvik etmektedir. Burada tekrar kabul etmek gerekir ki, etkileri yerilse bile, bu eğilimin mekanizmasını, hiç değilse yakın bir gelecek içinde, etkilemek olanak içinde görülmemektedir. Ne gariptir ki, bu eğilim büyük bir halk kesiminin isteklerini karşılamaktadır.

GEÇİCİ KUSUR ÖRTÜCÜLER

Mamafi, tipik bir çağdaş insan aktivitesi şeklini yansıtan böylesine büyük mevsimsel göçlerin, düzeltilmesi görece olarak kolay koşullar altında olduğunu söylemek doğru olur.

1: Planlama

Arazi spekülasyonu, plansızlık veya tam tersine fazlasıyla katı bir sistem ve maalesef sınırlı mesleklerden oluşan grupların yaptığı planlamalar, örneğin sistematik olarak peyzaj mimarını kapsamayan gruplar akla gelmektedir.

İlave edelim ki, her ülke halkının haklarına ve istemlerine uydurulmuş geniş kapsamlı ve köklü yasalar uygulanmadıkça, hukuki dayanaksız bir dilek olmaktan öteye gitmeyecek önlemler önermek mükemmel bir sihirbazlık gibi görünmektedir. Bu bakımdan, hakkında çok doğru bilgilerin esas olduğu bu meseleye bazı konuşmacıların değinmemesi bizi hayal kırıklığına uğratmıştır - arazi mülkiyeti gibi çok önemli bir sorunun onların herbiri için ayrı ve çeşitli kazandığı görülmesine rağmen.

Kıyasal alanların bugünkü durumu ne olursa olsun, tam sorumlu peyzaj mimarı ne geçmişe üzülmüş bugüne sızlanabilir ne de şeytanın orijininin derin ve geniş kapsamlı analizine girebilir.

3 : Bir insan çevresinin yaratılması

Profesör P. Zarembo'nun bahse değer raporunun girişinde pek haklı olarak söylediği gibi, insana zevkli ve doyurucu kentsel ya da kırsal bir peyzaj sağlayan ekolojik gereksinmelere uydurulmuş bir çevre yaratılması olanağı vardır.

Tıbbi terimleri kullanırsak, hastalığı teşhis ettikten sonra, şimdi tedavi ajanlarını saptamamız gerektiğini söyleyebiliriz. Kuşkusuz, çareler pek çoktur, ve çeşitli düzeylerde etkileşimleri düşünülmüştür. Bunları sıralamadan önce bunların hiçbirinin, halkın bilgi sahibi edilmesi ve eğitilmesi sorunları öncelikle çözümlenmeden, etkinliğini ispatlamıyacağını belirtelim.

4 : Kamuoyunun etkisi

Hepimiz biliriz ki, hiçbir eylem, kamuoyunca desteklenmeden ne amacına erişebilir, ne de meyvesini verecek kadar uzun süre izlenir. Tesadüfen tam şimdi, tüm yeryüzünde, kamuoyunun, insan aktivitelerine karşı çıkan çatışmadan ve doğal mirasımızın korunmasından haberi olmuştur, oysa yerel ve ulusal yönetim yetkilileri bu alandaki sorumluluklarının gittikçe artan bilincine ermişlerdir. Sadece 10 yıl önce böyle bir şey hissedilmemiştir.

Bay Lovelace ve Osmundson, Amerika Birleşik Devletlerinde kamuoyunun, komisyonlar ve baskı grupları açısından ne kadar kuvvetle dile getirildiğini, Bay Stailov, Bulgaristan'da mesleki derneklerin ve danışma kurullarının, bu sorunların ne kadar bilincinde olduklarını anlatmaktadır. Aynı durum, eminiz ki, dünyada diğer birçok ülkede de geçerlidir, fakat hâlâ genel bir tutum değildir, ve bazı yerlerde de kamuoyu, maalesef, pasif ya da ilgilenmiyor görünmektedir. Aslında, bu ikili tutum, yani bazıların pasifliği, diğerlerinin ilgisi birbirinin tamamlayıcısıdır ve biz, Profesör Dr. G. AKDOĞAN'a, değişik olmayan bir kamuoyunun etkin olmayan bir yasa ile her zaman ele gittiğini, göstererek aydınca dürüstlüğünü sergilediği için teşekkür etmeliyiz.

5 : Yasal araçlar

Burada, mevcut yasaların olumlu ve olumsuz yönlerinin karşılaştırılmasının ne kadar ilginç olabileceğini söylemiştik ve yeterli yasa sorunu çözümlendikten sonra, yasa ve kuralların uygulanması, yönetsel eylemlerin koordinasyonu, yerel sorumluluklar ve eylem araçları sorunlarını eklemek isterdik - Bay J. P. Ribaut ustalıkla hazırladığı çalışmasında değindiği gibi, Bay AKTAR, Bay STOİLOV ve BAY LOVELACE ve OSMUNDSON da tebliğlerinde bu sorunlar üzerinde durmuşlardır.

PEYZAJ MİMARININ ROLÜ : EYLEM ARAÇLARI

Kıyıların yozlaşması süreci iyi bilinip, yasal araçların yeterli oldukları varsayıldığında, peyzaj mimarının görevinin ana hatlarının daha iyi belirlendiği söylenebilir. Şimdi o, tüm dünyada var olduğunu gördüğümüz fenomenin yıkıcı etkilerinin önlenmesini amaç edinen çeşitli düzeylerdeki temel eylemleri geliştirerek ve insan aktiviteleriyle ekoloji arasında kabul edilebilir bir denge kurarak, kendi spesifik görevini yapmaya hazırdır.

1. PLANLAMA

Böyle çok yönlü bir eylem, doğal olarak koruma ve geliştirme planlarının hazırlanmasıyla gerçekleşir.

25 yıl önce Fransa'da, ulusal arazi kullanma planı çerçevesinde, ilk peyzaj koruma ve amenajman planlarının hazırlanması gibi zor bir görevin verildiği bana göre, bu Komisyonun Başkanı olarak, meslektaşlarımızın şevkini, kanaatını ve görüş düzeylerinin yükseldiğini görmek gerçekten derin bir memnuniyet vericidir. Meslektaşlarımızın, nihai ve ideal yapının yükseltilmesinde dikkate alınması gerekli elemanlara ışık tutan bir rapor vermeyi kabul etmesi de ayrıca memnuniyet vericidir.

Bütün konuşmacılar, kıyıların güvenle korunması için alınacak tüm önlemler, eğer kıyı bölgelerinde birleşen ve müdahale eden birden fazla yönler dayalı, ulusal veya en azından bölgesel düzeyde büyük ölçekli peyzaj planlaması ile entegre edilmezse, istenen etkileri üretmeyeceği gerçeği üzerinde haklı olarak ısrar etmişlerdir.

2. EKOLOJİ VE EKONOMİ

Bu, global bir yaklaşımı gerektiren doktrinel bir soruna bizi götürür : sınırlı bir mekânda yapılan karmaşık insan aktiviteleri ile, böyle alanların doğal mekân korunması gereksinmelerini karşılayan master planlar içine entegrasyonu arasındaki çatışmadır bu sorun.

Böyle doğal peyzajların, ulusal miras ve servetimiz olarak, önemi ve değeri uzun vadede kabul edilmedikçe, bu alanlara herkese empoze edilmiş özel bir koruma statüsünün verilmesi kaçınılmaz olacaktır : özel arazi sahipleri, yerel toplumlar, ve merkezi yönetim için, en mükemmel ve kapsamlı incelemeler dahi bir anlam taşımayacaktır.

Bu demektir ki, bundan sonra, bir projenin ekolojik yönlerinin, o projenin içerdiği teknik ve ekonomik düşünceler kadar yüksek düzeyde ele alınması tüm karar mercileri tarafından bir uzlaşma koşulu ilkesi olarak benimsenmelidir.

Peyzaj mimarının görevi, ister tek başına çalışsın isterse, örneğin ekonomist, kent plancısı, mimar, ekolog, coğrafyacı gibi uzmanlardan oluşan bir ekip ile veya daha iyisi böyle bir ekibin başı olarak çalışsın, iki misli önem kazanıyor. Onun sorumluluğu, böy

le alanların şimdiki durumlarında korunması için, esas olarak yasal araçlara dayalı bir seri statik önlemleri uygulamaktadır, oysa diğer yandan, böyle sahaları insan aktivitelerine en iyi uyabilecek şekilde geliştirmek için dinamik önlemleri uygulamak zorunda kalacaktır.

3. İNSANIN DİKKATE ALINMASI

Peyzaj mimarının iki yüzlü görevine kılavuzluk eden ruh açıkça tanımlanmalıdır. Gerçeğin anahtarını ve hemşehrilerinin emel ve arzularını ellerinde tuttukları iddiasında bulunan küçük sayıdaki teknokratlar tarafından, insanlara yapılmış olan hayat çerçevesine uyması için insanın, sınırsız bir kapasitesi olduğuna ilişkin yaygın anlayış üzerinde önemle durduğundan dolayı, şahsen Bay Sougarev'e teşekkür ederim.

Ne insancıl ne de doğal olan bir ölçekte bir araya getirilen katı öğelerin, insanlarda hiçbir gerilim veya direnme yaratmadan kabul edileceğini söylemek, en basitinden insan ekolojisini yadsımak olur.

1940 ve 1960 yılları arasında maalesef uygulanmış yapı ve kent planlama projelerinin örnekleri, bunu bol bol kanıtlamaktadır. Bunun kitlelere duyurulması ve tasarımı yaptığı tüm işlerde dikkate alınması, peyzaj mimarının görevidir.

4. BİR YÖNETİM

Ulusal veya coğrafi kısıtlamalarıyla, bu kongre, üzerinde soruşturma gereken fenomenlerin analizi, önerilecek önlemler, ve bu önlemlerin uygulama araçları için bir yöntem geliştirmiştir.

Bu sentezin ilk kısmını bitirirken, bu klasik üç kanatlı tabloyu oluşturan değişik bileşenlerin ilham ettiği bazı yansımalar : peyzaj gelişim ve amenajman planlarının ekolojisi, ekonomisi, teknolojisini.

5. ANALİZ

Kıyasal alanların peyzaj planlamasına yön veren pek çok düşüncenin tanımlanması ve analizi, önerilen çözümün formüle edilmesinden önceki ilk ve temel adım olmalıdır.

6. ENTEGRE EDİLECEK ÖGELER

Bay Bödeker, Ghabbour, Homma, Koç, Robles, Riguer ve Skinner, oybirliği ile, tarih, mimarlık, jeoloji, tarım, bitki ekolojisi, sistematik, kirlenmeler, sanayileşme, kentleşme, doğal kaynaklar, yol trafiği kadar değişik öğelerin, sorun bir bütün olarak ele alınmadan önce üzerinde ustaca bilgi edinilmesi gerekli pek çok değişkenler olduğunu göstermişlerdir.

7. ÖNERİLER

Uzman, ya da plânlardan sorumlu uzmanlar ekibi tarafından önerilen çözümlere gelince : hepsi de oybirliği ile, kıyıları boyunca uzayan her türlü insan aktivitelerini kınıyor ve bu aktivitelerin mutlaka gerek-

li olduğu kabul edildiğinde, kıyıya dik olarak yerleştirilmeleri ve bunlar arasında geniş alanların korunması üzerinde birleşiyorlar.

8. PLANLAMA ÖLÇEKLERİ

Bizim fikrimize göre peyzaj planlarının sürekli olarak iki ölçekte tutulmasına özen gösterilerek hazırlanmalıdır: biri büyük ölçekli bir peyzajın global görünüşe uyan, diğeri yürüyen bir insanın görüş alanına giren ve yürürken keşfettiği birbirini izleyen küçük peyzajlar. Kentlerin plan görünümünün ve yapı bloklarının ancak helikopterde uçan bir insan tarafından algılanabildiği bir zamanda, insan ölçeğine saygı, öncül bir önem kazanmaktadır. Helikopter ise, açıkçası, yeryüzünde oturanların çoğunun taşıt aracı da değildir.

9 : ETKİ RAPORU

Çevreki etkileyen tüm önlemlerin etkisinin incelenmesini gerektiren ve yakın bir geçmişte Fransız yasalarına girmiş olan Amerikan «Çevresel Etki Raporu» kavramı, ümit verici olmakla beraber, uygulanması kolay değildir. Vatandaşların düşüncelerini söylemelerine olanak sağlayan ve en sonunda çevre bilinciyle önerilmiş çözümlere öncelik veren, halkın, katıldığı danışma komisyonlarının kurulması da keza fevkalâde bir uygulamadır.

10. MALİ SORUNLAR

Mamafi, kararların, ekonomik ve teknik yönleri kadar ağırlık verilen ekolojik düşünceler temeline oturtulması, çeşitli alternatiflerle ilgili maliyetlerin değerlendirilmesinden doğan mali sorunların çözümüne yaramamaktadır: ormanların satın alınması, yeşil alanların bakımı - yönetimi, planlanan ekipman ve döşemelerin (tesisatın) gerektirdiği arazinin satın alınması gibi.

Yerel yönetim kadar merkezi hükümetlerin de, turizm gelişiminin, umulandan daha önemli mali kaynaklar sağladığını görebilme olasılığına rağmen, kısa görüşlü politikanın tehlikesini de bilmelidirler. Yerli ve uluslararası turizmin baskısı altında, en sevilen çekim kutupları olan kıyısız alanlar, hızla kalabalık tatil yerleri şeklinde gelişirler. Eğer kentsel ve rekreasyonel gelişimlerin denetimsiz büyümesine izin verilirse, veya planlar arazinin doğal özelliklerini, yaban hayatını ve bitki örtüsünü dikkate almazsa, peyzaj yozlaşacak ve güzelliği kaybolacaktır. Ziyaretçileri kıyıya çeken tüm öğeler harabolacak ve pek yakın bir gelecekte, turizm endüstrisi kendi temel kaynaklarını kaybedecektir.

**

Profesör M. Bruun ve ben, çeşitli konuşmacılar tarafından derinlemesine analiz edilen böyle önemli bir sorunun bu özet incelemesinin, onların düşüncelerini gerçek biçimde yansıttığını umuyoruz. XV. Kongre çalışmalarının, bu açıkçası eksik muhasebesi, aşağıdaki kararlara yol açan ve çeşitli tebliğlerden edinilen izlenimlerin bir özeti olarak anlaşılmalıdır.

6-9 Eylül 1976 tarihleri arasında İstanbul'da, «insan aktivitelerinin, kıyısız alanların değer ve kaynakları üzerine ekolojik etkileri: kıyıların amenajman ve gelişmesinde peyzaj mimarının rolü» konusunu incelemek için toplanan Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu'nun XV. Dünya Kongresi, uzmanlar tarafından sunulan 18 tebliği tartışmış, ve

ŞUNLARI DİKKATE ALARAK :

— Tüm dünyada, kıyı bölgeleri büyük yoğunlukta çeşitli insan aktivitelerini çekmektedir. Bunların hızla artan gelişimi, yeterli denetim zamanında kurulmadıkça, kıyıların doğal çevrelerinin yıkımına ve yok olmasına neden olacaktır.

— Deniz ve kara habitatları arasında geçiş bölgesi olarak kıyıların duyarlı ekosistemleri, yalnız biyolojik üretim için değil, aynı zamanda, insanın mutlu varoluşu için esas olan görsel ve rekreasyonel değerlere sahip peyzajı bakımından da yaşamsal önemdedir.

Bundan başka, çağların başından beri insan aktivitelerine sahne olan kıyı bölgeleri, insanın kültürel evriminin büyük devrelerini sergileyen tarihsel anıt ve sitlerde yansıyan pekçok uygarlıklara tanıklık etmiştir. Böylesine paha biçilmez doğal ve kültürel miras, artık herhangi tek bir ulusun ayrıcalıklı mülkü olarak düşünülemez, bu varlık tüm insanlığa aittir.

Kıyısız alanların gelişmesi ekolojik ilkelere saygı gösterilerek planlanmadıkça, modern teknoloji, kıyı bölgelerini gittikçe artan boyutlarda tehdit edecektir.

— Denetlenmeyen kentsel, endüstriyel ve turizm gelişmesinin büyümesi, yerine yenisi konamayacak peyzajların yıkımına kadar varan kıyı ve deniz ekosistemlerini bozacaktır. Bunun üzücü sonuçlarını tüm dünyada, yalnız endüstri devriminin sarp bir geçiş olarak geldiği ülkelerde değil, aynı zamanda dengeli planlama ile etkili denetimi garanti edecek yeterli kapasitenin bulunması beklenen endüstrileşmiş ülkelerde de, gözlemlemek olanağı vardır.

Bu durum, insanın doğal kaynakları sorumsuzca sömürmesinin, doğa yasalarının dengesine karşı çıkışına ilişkin anlaşmazlığın tipik bir örneğidir.

— Kıyısız alanların endüstriyel gelişimi, çoğunlukla tarımın çıkarlarıyla çatışır. Bu aynı zamanda peyzajın yozlaşmasına, suların kirlenmesine, deniz faunasının ve tüm sahanın duyarlı ekolojik dengesinin yıkımına yol açar.

Mamafi, tek başına endüstri değil, tüm kentleşme süreci, dünyanın kıyıları boyunca doğal çevrenin yaygın bir şekilde yıkımından sorumludur. Özellikle, kıyı çizgisinin temsil ettiği geçiş sonundaki, doğanın kara ile deniz arasında kurduğu hormonili birlik tehlike altındadır.

— Kıyı boyunca yapılan trafik yolları, kıyısız peyzajların yıkımında önemli bir rol oynamışlardır.

Bu gün pek çok ülkelerde, kıyı boyunca şerit gibi uzayan denetimsiz kentsel gelişme, belli başlı tehlikeyi temsil etmektedir.

Kıyisal sorunların doğuşundan sorumlu en önemli faktörlerin, biri turizm endüstrisidir. Ilıman iklimli yerlerde, uluslararası turizmin baskısı, dinlenme-tatil isteği arttıkça kıyı boyunca şerit gibi uzanan, ve büyük kısmıyla doğal peyzajın, tarihsel anıt ve sitleerin yozlaşmasına yarayan, kentleşmiş tatil yerlerinin çok hızlı yayılmasını teşvik etmiştir.

Uluslararası turizmin bu kadar baskın olmadığı bölgelerde, yerel baskının, örneğin kabin yerleri, kampingler ve karavan parklarının, o kadar dramatik olmasa bile, doğal peyzaj üzerinde benzeri etkileri vardır.

Denetlenmeyen kentsel gelişim, narin bir ekosistemi yıktıktan sonra, ekseriya biyolojik çevrenin toptan yıkımına neden olan, dönüşmez değişiklikler doğurur. Buna iyi bir örnek, tropik «mangrove» Rizofora - ormanlarında med-cezir alanlarının tahribedilmesinin, dolaylı olarak denizaltı yaşamının yıkımına yol açmasıdır.

*
**

Kıyisal alanların gelişim ve koruma planlaması için yol gösterici olarak ÖNERİLER :

1 — Tüm dünyada, kıyı bölgeleri, insanın refah ve mutluluğu için vazgeçilmez belli biyolojik elementlerin üretimi için tek ve yeri doldurulamaz bir kaynağı oluştururlar. Bu nedenle, kıyı bölgelerinin gelişme ve amenajman planlarının, ekolojik, estetik ve kültürel faktörlere önem veren geniş kapsamlı incelemelere dayandırılması zorunludur.

2 — Tropikal mangrove - Rizofora - ormanları yüksek biyolojik verimli kıyisal sulak sahalar, denizaltı habitatları, kumullar v.b. gibi benzersiz peyzaj güzelliği ve narin veya ender ekosistemlerin envanter, değerlendirme ve korunmalarına en yüksek öncelik verilmelidir.

3 — Kıyisal alanları kirlenmelere karşı korumak için her türlü gayret gösterilmelidir. Bu nedenle, denizlere dökülen pis suların denetlenmesi ve yeterince arıtılması ve okyanusların, petrol ve petrol türevleri dahil her türlü tortu, artık ve döküntülerle kirlenmesine karşı korunması vazgeçilmez derecede gereklidir.

4 — Kıyı bölgelerinin, dünyanın neresinde olursa olsun, planlanması ve korunması, yeterli yasal temele oturtulmadıkça tam ve etkili olamaz. Kıyisal alanlara ait her proje ve planın ilk ve öncül amacı, kıyıların dengeli gelişmesi olmalıdır.

Kentsel gelişmeler, endüstriyel bölge ve ulaşım, proje uygulamasının doğal çevreye en az zarar vereceği ve kültürel ve doğal değerlerin korunmasının güvence altına alınacağı yerlere yerleştirilmelidir.

5 — Dikkatle seçilmiş kıyisal yörelerde yapılacak kentsel gelişim, yapılaşma alanı ile açık alanlar arasında yeterli bir denge kurulacak şekilde, özenle planlanmalıdır.

6 — Sadece kıyı ekonomisi ile ilişkili ve kıyıya bağımlı endüstriyel ve ticari gelişim projelerine öncelik verilmeli ve bunlar alt yapı donanımı bulunan yerlere yerleştirilmelidir.

Peyzaj güzelliği veya çevresel kaynakların korunacağı kıyı bölgelerinde madencilik mümkün olduğu kadar yasaklanmalıdır.

Kıyıda ve denizde geliştirilecek petrol endüstrisi, en az zarar vereceği yöreler içinde sınırlandırılmaktadır.

7 — İnsan aktivitelerinin etkisi ile deniz ve kıyı peyzajlarının korunmasını dengeleyebilmek için, tüm kıyisal planlarda, ne konut ne de endüstri gelişimine izin verilmeyecek özgül alanların sınırları kesin olarak belirlenmelidir.

8 — Halkın kıyılara serbestçe ulaşabilmesi, tüm kıyisal planlamalara yön veren temel bir ilke olarak kabul edilmelidir : hiçbir döşem (tesisat) veya gelişim halkın plajlara ulaşmasını önlememelidir.

Özellikle yollar, otoparklarıyla, kıyıda çok sayıda yapılmalı ve perk yerleri kıyıya patika veya kamu taşıt araçlarıyla bağlanmalıdır.

9 — Deniz kıyısındaki tatil kentlerinin, kıyı boyunca denetimsiz inşaatı durdurulmalıdır.

Kıyı ziyaretçilerine ve turizme hizmet eden gelişimlere, ancak insan ölçeğine uydurulabilirse, ve çevresel değerlere olduğu kadar yerel kültür ve tarihe saygı ile peyzaja entegre edilebilirse, izin verilmelidir. Kıyı boyunca kesiksiz bir beton duvar şeklinde yapılaşmadan, her ne pahasına olursa olsun kaçınılmalıdır.

10 — Ekolojik olarak duyarlı alanlar, aşırı rekreasyonel kullanıma ve diğer tüm zararlı aktiviteler kadar rekreasyonel donanımın istilasına karşı etkili bir şekilde korunmalıdır.

11 — Sahipsiz ve harabe kıyisal alanların, yeniden kullanılabilir duruma getirilmesine (landscape reclamation), ve zarar görmüş yerlerin ağaçlandırılması ve restorasyonuna öncelik verilmelidir.

Bu öncelik, peyzaj güzelliği ve rekreasyonel potansiyeli yüksek kıyisal alanlarda özel önem kazanır.

12 — Çevresel etki analizleri, kıyisal alanların gelişme projelerini ilgilendiren her karar için temel olmalıdır. Böyle etki etüdüleri, çevreyi etkileyen tüm süreç ve eylemlerin başlangıcına entegre edilmelidir.

13 — Son olarak, mümkün olduğuna ve temelde insanın varlığının devamı için vazgeçilmezliğine inanarak şunu belirtmek isteriz ki : kıyisal alanlardaki insan aktiviteleri, doğa, insan ve teknoloji arasında bir dengeye varabilmek için, peyzajı ve ekolojik , tarihi ve kültürel değerleri güvence altına alan çevre korunmasının gereksinimleri ile teknik ilerlemeyi bağdaştıran bir kalıba göre gelişir.

Çeviri : Özdoğan AKTAR
Ziraat Y. Mühendisi
Peyzaj Mimarı AILA

BİTKİSEL ÖRTÜLEME

Derleme : Dr. Hayran ÇELEM
A.Ü. Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarisi Bölümü

1. GİRİŞ

Yerleşim, tarım, endüstri ve dinlenme alanlarını plânlayarak onları koruyarak, bakarak ve geliştirerek insanlara doğaya yakın ve insancıl bir yaşantıya uygun çevre hazırlayan peyzaj mimarı, bugünün peyzajında yapılan kara ve demiryolları, enerji kazanma tesisleri, maden ocakları ve endüstriyel kuruluşlar gibi tamamen teknik karakter taşıyan çalışmaların, peyzajın ekolojik dengesini bozmasını önleyici önlemleri almak zorundadır. Böylece yarının kültür peyzajını, içinde yaşanan mekân olarak ekolojik yönden optimal bir duruma getirmeli ve geliştirmelidir. Peyzajı mümkün olduğu kadar rahatsız etmeden yani bilinçli bir denge içerisinde ve böylece güçlü tutmak gerekir. Bu ise, herşeyden önce, ekonomik isteklerle, doğal memleket potansiyelinin ekolojik olasılıkları arasındaki uygunluğu sağlamaktır. Burada tanzim ve koruma ilkeleri, plânlama ve uygulama

önlemleri ile kültür peyzajını geliştirecek aktif bir peyzaj politikası önerilmektedir. Peyzajı koruma ilkeleri, açılmış yaraların tedavisini, yapılan zararların kısmi veya mümkünse tamamen ortadan kaldırılmasını gerektirir.

Özellikle kırsal alanda, yeni düzenlemeler için Bitki, Toprak, Taş, Demir v.b. gibi onarım elemanları ile peyzaj mimarisi koruma önlemlerin alınması çalışmalarını «Doğa Onarımı» adı altında toplayabiliriz.

Doğa onarımı, peyzaj mimarisinin bir kolu olup, bu disiplinin çalışma hedeflerine ulaşmasına üzerine aldığı biyolojik-tekni ve estetik-düzenleyici görevleri yerine getirerek yardımcı olur.

Kullanılan onarım malzemesi cinslerine göre doğa onarımı üç ayrı şekil (Tip) gösterir :

DOĞA ONARIMI

Cansız Materyalle onarım
Canlı Bitkisel Materyalle Onarım
Konbine Onarım

2. BİTKİSEL ÖRTÜLEMENİN TANIMI

Doğa onarımının, canlı bitkisel materyalle onarım şekli, bugün «Canlı İksâ» veya «Canlı Kaplama» şekillerinde isimlendirilmektedir. Birbirinin eş anlamı sayılabilen bu iki deyişten «Canlı İksâ», İksâ kelimesinin türkçemizde çok az kullanılan bir yabancı kelime oluşu nedeniyle, «Canlı Kaplamaya» oranla daha az kullanılmaktadır. «Canlı Kaplama» deyişinde de «Canlı» kelimesinin ne tür canlıları kapsadığı belirsiz kalmaktadır. Bu nedenlerle, konuyu en iyi ifade eden deyim «Bitkisel Örtüleme» olduğu kanısında ve doğa onarımının bu onarım şeklini «Bitkisel örtüleme» adı altında işleyeceğiz.

Bitkisel Örtüleme : «Peyzaj Mimarisi hedef ve amaçlarına ulaşmak için bitki kısımlarını, bitkiler ve bitki topluluklarını canlı onarım ve düzenleme materyali olarak kullanmaya denir» (Buchwald, 1966). U. Schlüter

ise, «Bitkisel örtüleme, Peyzaj Mimarisinin bir kolu olup, canlı bitki kısımlarını, bitki ve bitki topluluklarını kullanarak insanın içerisinde yaşadığı çevresinin daha iyi, daha optimal hale getirilmesine yardım eder» şeklinde tanımlıyor. Her iki tanımdanda anlaşılacağı gibi, bu onarım şeklinde taş, toprak, beton demir v.b. cansız onarım malzemesi kullanılmıyor. Yalnız bir çok hallerde ve bilhassa ilk senelerde teknik bir destek olarak Bitkisel Örtüleme, cansız onarım elemanlarına gereksinme gösterir. Bu nedenle, doğa onarımının üçüncü şekli olan Kombine onarımının Bitkisel örtülemenin kapsamına alınmasında yarar vardır.

Bitkisel örtüleme zamanımızın bir buluşu değildir. Daha orta çağlarda ormanı yok etmekle Erozyon arasında bir bağlantı olduğunun farkına varmıştır insanoğlu. Yalnız 19. yüzyılda teknolojinin hızla gelişmesi, doğada büyük yaraların açılmasına neden olmuş ve doğanın kendi kendine bu yaraları tedavisi ya mümkün olmamış ya da çok uzun zamanı gereksindirmiştir. Bu nedenle çok pahalıya malolan birtakım teknik yöntemlerle önlemler alınmaya başlanmış, fakat bitkisel materyalle alınan önlemlerin bazı üstün vasıflara sahip olması zamanla teknik-biyolojik yöntemlerin geliştirilmesine neden olmuştur. Demontzey in 1878 de Fransa'da başlattığı bu çalışmalar daha sonraları İsviçre ve Avusturya'da geliştirilmiştir. 1930'lardan sonra Almanya'da «Autobahn» denilen yolların yapımının başlaması ile ortaya çıkan kilometrelerce kazi ve dolgu şevlerinin onarımı için, kısa zamanda Bitkisel Örtüleme yöntemlerine başvurulmuş ve bu konunun hızla gelişmesi sağlanmıştır.

Bitkisel Örtüleme alanındaki araştırmalar, henüz başlangıç safhasındadır, bilim bu alanda ilk uğraşlarına 20. asrın başla-

rında başlamıştır. Bitki parçaları, bitkiler ve bitki toplulukları, Bitkisel Örtüleme malzemeleri olarak Peyzaj bakımı ve ekolojisi için görevlerini yaptıkları gibi, insanlar üzerinde olumlu psikolojik ve fiziksel etkiler yaratır.

Bitkisel örtüleme objeleri kalıcı ve geniş etkileri nedeniyle, Ziraat ve Orman alanlarını, ulaşım yollarını ve yerleşim alanlarını erozyon tehlikesine karşı korur.

Toprağın tahkim ederek kalitesini düzeltir, böylece ekolojik çeşitliliği artırır, mikroklima ve su düzenini ayarlar. Bunlar Bitkisel örtülemenin Peyzaj ekolojisi açısından hedefleridir.

Yerleşim alanlarında, toz önleme ağaçlamaları, peyzajı güzelleştirici bitkilendirme çalışmaları, göz kamaşmasına karşı ve gürültü önleyici ağaçlamalar gibi uğraşlar, insanlar üzerinde olumlu psikolojik ve fiziksel etkiler yaratır.

3. ÇALIŞMA ALANLARI

Bitkisel örtülemelin çalışma alanlarını kısaca maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz :

- a — Azgın derelerde, durgun ve akar sularda kıyı korunması ve düzenlenmesi
- b — Sahil sedlerinin yapımı ve bakımı
- c — Sahillerde biyolojik toprak kazanma çalışmaları
- d — Çiğ tehlikesi olan alanlarda kara ve demiryolları v.b. tesisleri koruma çalışmaları
- e — Stabil olmayan şevlerin su erozyonuna, toprak kaymalarına ve taş yuvarlanmalarına karşı korunması, ekstrem alanların yeniden ormanlık sahalar haline getirtilmeleri çalışmaları.
- f — Tarım arazilerine rüzgâr etkenine karşı koruyucu önlemlerin alınması için gerekli çalışmalar

g — Biyolojik ve estetik-düzenleyici nedenlerle tarım arazilerinin ağaçlandırılma çalışmaları,

h — Kumulların stabilizasyonu

i — Estetik ve fonksiyonel açılardan ulaşım yollarında ve yerleşim alanlarında göz kamaşmasına, gürültüye ve toza karşı önlemlerin alınması çalışmaları.

4. CANLI ONARIM MATERYALİNİN ÖZELLİKLERİ

Organik bir sistem olarak, Bitkisel örtüleme objeleri ile cansız materyalle yapılan bir onarım arasında bazı farklı özellikler görülür. Önce, Bitkisel örtüleme malzemesi olarak kullanılan canlı bitki parçaları, bitki ve bitki toplulukları ve bunlarla meydana getirilen bir sistemin diğerine karşı olan üstün vasıflarını görelim.

a — Canlı onarım elemanları, cansız onarım elemanları gibi sistem kurulduktan sonra yavaş yavaş iklim ve zaman koşulları altında dağılıp yıkılma ve parçalama durumu ile karşı karşıya değildirler.

Bunun tamamen tersi olarak, zamanla daha stabil bir duruma gelirler ve devamlı fonksiyonlarını yerine getirebilecek şekilde kalırlar, kendi kendilerini yenilerler. Yani canlı onarım elemanları, ortaya çıkan ufak tefek zararları kendi başlarına ortadan kaldıracabilecek özelliğe sahiptirler. Değişen şartlara belirli bir ölçüde uyabilirler ve kendi kendilerini zamanla daha stabil objeler olarak geliştirirler.

b — Peyzajda canlı onarım elemanlarının oluşturduğu fonksiyonlardan bir çoğunu, cansız onarım elemanları ile yapmak mümkün değildir. Örneğin : Transpirasyon yoluyla evrendeki su dolaşımına olan katkıları

- c — Cansız onarım malzemeleri peyzaj düzenleyici olarak katkıda bulunurlar, yalnız estetik yönden canlı onarım malzemeleri kadar önem arzetmezler. Çoğu kez çevrenin fiziksel yapısına ters düşerler.
- d — Canlı onarım elemanları su, rüzgâr, toprak kayması, taş yuvarlanması gibi etkin güçlerin enerjilerini elâstiki bir şekilde azaltırlar veya tamamen önlerler.
- e — Ekolojik-biyolojik ve düzenleme açılarından iyi ve doğru plânlanmış ve tatbik edilmiş bir bitkisel örtüleme sistemi peyzajın dengesinde olumlu bir etki yapacağı gibi, rahatsız etmeyen bir görüntü verirler, biyolojik ve ekolojik çeşitliliği artırır.
- f — Bazı hallerde bitkisel örtüleme sistemlerinin kuruluş masrafları başlangıçta pahalıya mal olabilir, fakat süreklilik gözönünde alınır, gerçekte daha ucuza mal olduğu görülür.

Bütün bu üstün vasıflarının yanısıra, bitkisel onarım elemanlarının cansız onarım elemanlarına karşı bir takım dezavantajları da vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- Canlı onarım malzemesi olarak elimizde sadece bitki olmasına karşın, cansız onarım malzemeleri değişik özelliklerde büyük bir çeşitlilik gösterirler. Bu durum onlara haliyle birtakım üstünlükler sağlar, Örneğin : devamlı karla kaplı olan alanlarda, yetiştirme ortamı, bitki için gerekli şartları vermediğinden canlı onarım malzemeleriyle bir çalışma düşünülemez.
- Canlı onarım malzemelerinin etkinliklerini tam olarak göstermeleri zamana ihtiyaç gösterir. Örneğin : toprak erozyonuna mani olma çalışmalarında alanın bitki tarafından tamamen kaplanması, bitkinin kök sisteminin gelişmesi, derinlere kadar yayılarak toprağı tutması zamana bağlıdır.

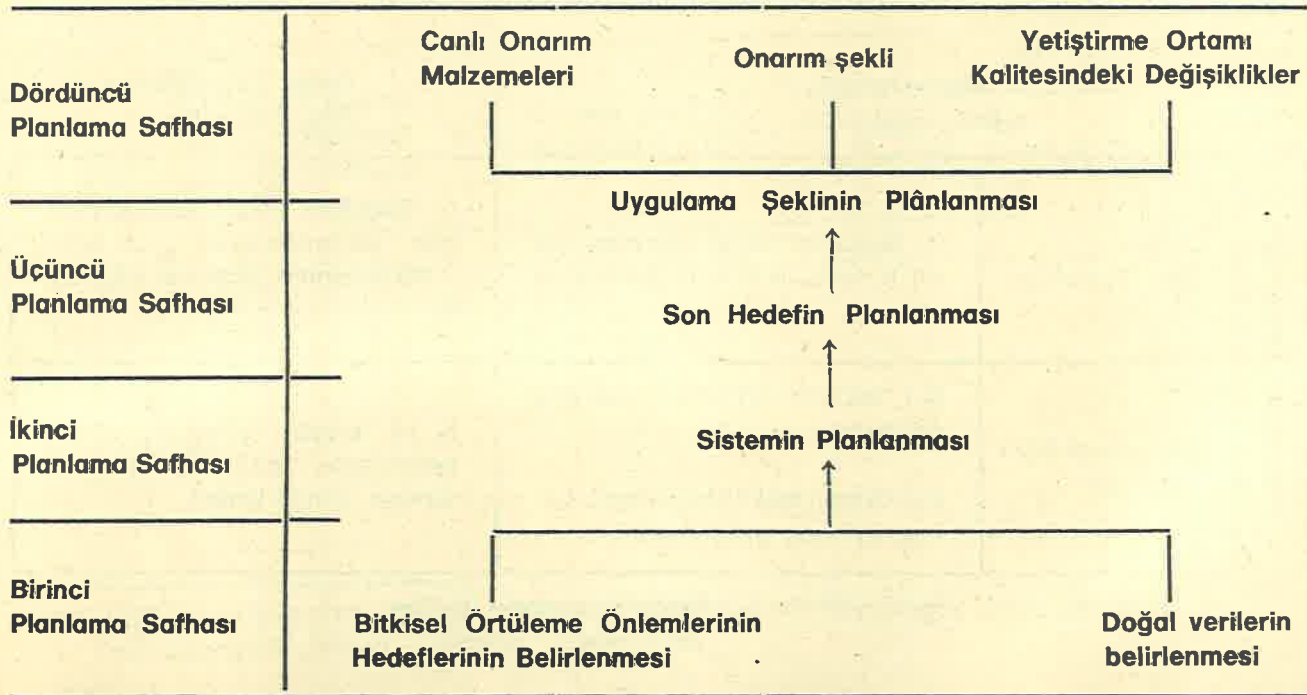
Bu nedenle, bazı hallerde cansız onarım malzemeleri ile bilhassa ilk yıllarda teknik bir ön tedbir alınması gerekebilir.

- Canlı onarım malzemeleri, çoğunlukla diğerlerine oranla daha fazla alana ihtiyaç gösterirler. Bu da bir çok hallerde dezavantaj olarak nitelendirilir.

5. BİTKİSEL ÖRTÜLEME ÖNLEMLERİNİN PLÂNLANMASI

Bitkisel örtülemenin kendi başına hedef ve gayeleri olmadığını, peyzaj mimarisi hedef ve gayelerinin bir kısmına aracı olduğunu söylemiştik. Bitkisel örtüleme önlemleri sadece tarım arazisi, su yüzeyleri, yerleşim alanları gibi herhangi bir sahanın emniyet ve geliştirilmesini hedef olarak alır. Bitkisel örtüleme önlemleri plânlanması ancak gelecekteki alan kullanım şekli belli ise başarıya ulaşır ve bu plânlama dört kısımda yapılır.

BİTKİSEL ÖRTÜLEME ÖNLEMLERİNİN PLANLAMA SAFHALARI

1 — Birinci Plânlama Dönemi :

Hedeflerin belirlenmesi, yapılacak çalışmalara göre çok değişik olur. Bitkisel örtüleme genel olarak iyi bir ekolojik denge- nin kurulması veya açılan yara- ların giderilmesi, iyi olmayan ko- şulların ve zararların iyileştiril- mesi, ortadan kaldırılması için plânlanır.

Birkaç örnek vermek gere- kirse, ana hedefler şunlar ola- bilir :

a — İç sularda

- 1 — Kıyı korunması
- 2 — Zarar görmüş yerlerin onarımı
- 3 — Akarsularda su akışının yavaşlatılması

b — Sahillerde

- 1 — Toprak kazanmak
- 2 — Kıyı setlerinin korun- ması
- 3 — Kumul stabilizasyonu

c — Şevlerde

- 1 — Şevlerin korunması ve emniyeti

d — Az eğimli veya düz alan- larda

- 1 — Vegetasyon örtüsü ol-mayan alanların korun- ması
- 2 — Tarım arazilerinde rüz- gârın olumsuz tesirleri- ne karşı tedbir almak
- 3 — Tarım arazilerinin su erozyonuna karşı korun- ması

e — Ulaşım yolları ve yerleşim alanlarında

- 1 — Trafik emniyeti sağla- yıcı önlemler
- 2 — Gürültü önleyici çalış- malar

Doğal verileri, yetişme orta- mı karakterlerini ve vegetasyo- nu inceleyerek belirliyoruz. Ye- tişme ortamı karakteri denince, herhangi bir yerde insan hariç, vegetasyon üzerine tesir eden herşeyi anlıyoruz (Taş, Toprak, Geomorfolojik ve Hidrolojik iliş- kiler ve fauna gibi) Yetişme or- tamı karakterini tayinde öncelik- le bu bireysel faktörler önem ar-

zediyor. Ayrıca bugünkü doğal vegetasyon potansiyelini göste- ren haritalar, onarım alanının bi- yolojik potansiyelini göstermesi bakımından incelenir. Bitkisel ör- tülenmenin önemini ifade edebil- me, son hedefi tayin edebilme, bitkisel örtülenmenin uygulama tarzını saptamada yetişme orta- mı karakterini bilmek zorundayız

Vegetasyonun araştırılma- sında ise sadece bugünkü ger- çek bitki topluluğu değil, bitki topluluklarının takib ettiği sıra- lamaların saptanmasına gerek vardır.

Bitki topluluklarının bilin- mesi herşeyden önce canlı ona- rım malzemesi olarak bitki seçi- minde önemlidir.

Bu seçim :

- a — Yetişme ortamı karakterine
- b — O ortamda bir zamanlar bu- lunan bitki topluluğuna
- c — Bugünkü doğal vegetasyon potansiyeline dayanılarak yapılır.

BİTKİSEL ÖRTÜLEMENİN SON HEDEFİ

	Doğal Orman Bitki Topluluğu	Doğal Çayır-Mera Bitki Topluluğu
Onarım alanında bugünkü doğal vegetasyon potansiyeli	Orman Bitki Topluluğu	A. Bugünkü doğal vegetasyona ait türlerin ilk etapta dikilmeleri
	Çayır-mera bitki topluluğu	D.1 Yetişme ortamının niteliğini değiştirme D.2 Orman bitki topluluğunu bir kaç safhada geliştirmek
		C. Bugünkü doğal vegetasyon- dan aktarılabilecek yan bitki topluluklarının türlerinin dikilme- si B. İlk etapta bugünkü doğal vegetasyon potansiyeline ait türlerin yetiştirilmesi

Bugünkü doğal vegetasyon ile son hedef arasındaki ilişkiler

2. İkinci Plânlama Dönemi

Hedef ve doğal verilerin saptanmasından ve böylece bitkisel örtüleme önlemlerinin temel hatlarının belirlenmesinden ve geliştirilmesinden sonra, bu bitkisel örtüleme sisteminin O mekân içerisindeki düzenlemesi, bu plânlama safhasında 1/1000, 1/5000 lik ölçeklerde plânlanır.

3. Üçüncü Plânlama Dönemi :

Her onarım alanı için tam gelişmiş doğal bir bitki topluluğu düşünülebilir. Bu çoğunlukla ya orman bitki topluluğu veya çayırmera bitki topluluğu olur.

Bu son bitki topluluğu, genellikle en stabil ekolojik sistemi oluşturur ve bitkisel örtüleme objeleri en olumlu etkilerini burada gösterirler. Koşullar uygun olduğu takdirde, bugünkü

doğal vegetasyon potansiyeli son hedef olmalı, ama bu her zaman mümkün olmaz. Şöyle ki, bugünkü doğal vegetasyon potansiyeli orman bitki topluluğu olan bir onarım sahasında örneğin : bir yol şevi ağaçlamasında, trafik emniyeti sebebiyle çim veya çok senelik otsu bitkileri kullanma durumuyla karşılaşabiliriz veya bunun tam tersi, bugünkü doğal vegetasyon potansiyeli çayır bitki topluluğu olan bir onarım alanında bitkisel örtüleme önlemleri gereği son hedef olarak bir orman bitki topluluğu plânlaması gerekebilir.

Bu durumda ya ortam koşullarını (anorganik ve organik gübre verme, toprak işleme, sulama, alanın teraslanması, hayvan otlamasına karşı telle çevirme vb) değiştirmek gerekir, ya da plânlanan bitki topluluğu bir

takım onarım safhalarından sonra elde edilir. Örneğin : Çayır bitki topluluğu, Öncü çalılar, orman bitki topluluğu.

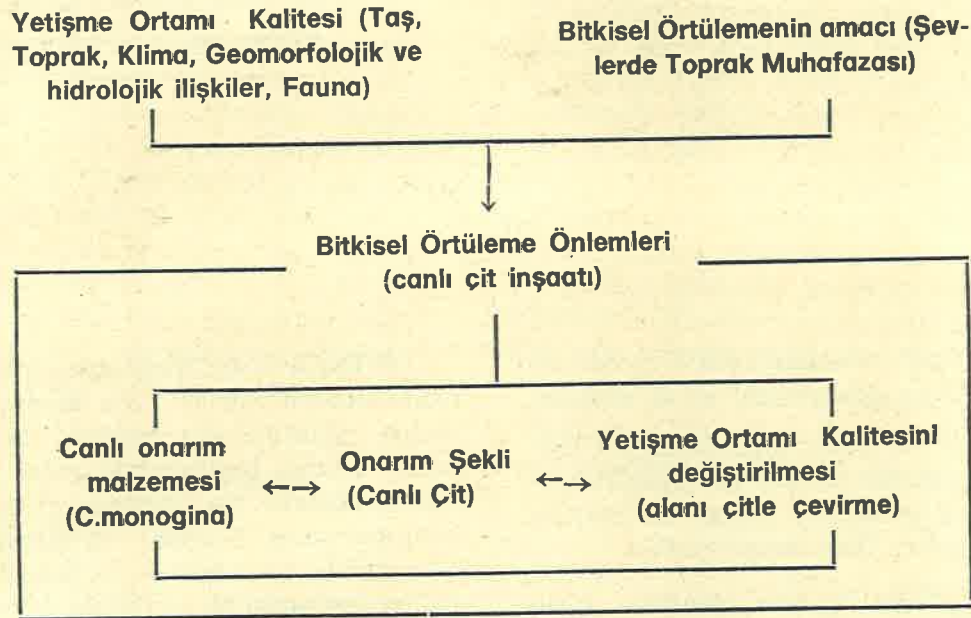
4. Dördüncü plânlama Dönemi

Plânlamanın bu safhasında Bitkisel örtüleme önlemlerinin uygulama şekilleri 1/10 ile 1/500 lük ölçeklerde plânlanır.

Burada :

- Canlı onarım malzemesinin seçimi
- Onarım şeklinin seçimi
- Ortam karakterinin değiştirilmesi (gerekli ise) gibi konular ele alınır.

Bu üç bitkisel örtüleme safhası, hem yetiştirme ortamı kalitesine hem de bitkisel örtülemenin hedefine bağlıdır.

Bitkisel örtüleme önlemlerinin uygulama şekli :

Not : Bitkisel örtülemenin değişik çalışma yöntemlerini bundan sonraki sayılarımızda vermeğe çalışacağız.

Temiz Hava Kenti: Sheffield

TRT Televizyonunda bir süre önce Sheffield Kenti (İngiltere)'nin hava kirliliği sorunlarının çözümü ile ilgili belgesel bir film yayınlanmıştı.

Bu filmin konuşma metnini ilginç bulduğumuzdan aynen yayınlıyoruz.

1. **ADAM** — Burayı tanınmayacak derecede değiştirdiler. Temizlediler. Mükemmel bir iş yaptılar.

2. **ADAM** — Bir zamanlar şapkalarımızın üzerine naylon kılıf geçirirdik. Bu kılıfları üç dört haftada bir değiştirmek gerekirdi... Şimdi ise kılıfları temizlemek gerekmiyor.. Hava temizlendi.

3. **ADAM** — Kapkara bir evde yaşıyordum. Evin dışı siyahtı... Şimdi ise evimin dışı pırıl pırıl sarı... Hiç te kirlenmiyor.. Çok güzel!

4. **ADAM** — Daha rahat nefes alıyoruz.. Sis yok... Ağızda acı bir tad yok..

1. **KADIN** — İnsan sanayi kentinin ortasında yaşadığını hissetmiyor. Hele kentin bu bölümünde..

2. **KADIN** — Hava temiz.. Herşey daha canlı, taze görünüyor..

3. **KADIN** — Buraya gelenler kentin sanayi kenti olduğuna inanmıyorlar..

SPIKER — Bu İngiltere'nin beşinci büyük kentidir. Nüfusu 520.000... Bu kentte 190.000'den çok konut... 1600'den çok fabrika... 1700 kayıtlı şirket vardır Burası İngiltere'nin çatal bıçak endüstrisinin merkezidir. Ve Dünyada en çok çelik üretilen kent burasıdır. Burada, 16 kilometre karelik bir alan içinde, yani kentin endüstri bölgesinde, Avrupa'nın herhangi bir yerinden daha çok yakıt tüketilir.

Fakat aynı derecede önemli olan bir başka gerçek, bu kentin İngiltere'deki ilk temiz havalı kent olmasıdır. Burası **SHEFFIELD**'dir..

Bir zamanların, dumanlardan kararmış bu kenti, Cehennemin Tabanı diye adlandırılan bu kent, görüntüsünü nasıl değiştirmiştir? Nasıl Avrupa'nın en temiz havalı endüstri kenti haline getirilmiştir? Bu değişim, endüstri devriminin tamamlanması için geçmiş olan sürenin iki katında gerçekleştirilebilmiştir.

Sheffield'in hava kirliliği sorunu, taa 12 nci yüzyılda Kirkstead keşişlerinin çelik üretmeye başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Fakat halkın hava kirliliğinden, sağlıklı ve çevreleri açısından şikayet etmeye başlamaları için bir 600 yıl daha geçmesi gerekmiştir. 1764 yılında bile Sheffield adı dumansız anılmaz olmuş ve gelen turistler, yapıların salon renklerine dikkati çekmeye başlamışlardı.

1819 yılına gelindiğinde yerel yönetimin artık dumandan rahatsız olmaya başladığını görüyoruz. Bu yıl, çok duman çıkaran işyerlerine ceza kesilmesi için yasalar yürürlüğe konmuş. 1853 yılında ise İngiltere Parlamentosu, yerel yöneticilerin, yasalara aykırı hareket eden endüstricilere ceza kesmesini mümkün kılan özel bir yasa kabul etti... Endüstri devriminin en hızlı zamanlarında, yerel yöneticiler, bu güçlü kişileri karşlarına almak zorunda kaldılar. Hatta bu güçlü kişilerden bazıları, yerel yönetimde söz sahibiydiler. Daha çok duman ve daha çok kir diyorlardı çünkü, bu onlar için daha çok çelik üretimi ve daha çok kazanç anlamını taşıyordu... Kenti ziyaret eden bir kişinin söylediği gibi, «Bazı endüstriciler duman artışının ticaretin gelişmesiyle eş anlamlı olduğuna kendilerini o kadar inandırmışlardı ki, hava temiz olduğunda, ma-vi gökyüzü onlar için iflas, yıkıntı anlamı taşıyordu...»

Bununla birlikte masmavi gökyüzüne kavuşabilmek için Sheffield kenti kampanyasını sürdürdü. 1890 yılında Bay Nicholson Baş Duman Denetçisi atandı... 1927 yılında ilk Duman Önleme Komitesi kuruldu.. Bu olay ülkede ilk kez gerçekleşiyordu. Bundan sonraki yirmi yıl içinde yerel yöneticiler ve yetkililer yan yana, elele çalıştılar. Havayı kirletenleri, yöntemleri değiştirmek için eğittiler, ikna ettiler. Zayıf yasalarla bunu gerçekleştirmek olanağı yoktu. Evlerin bacalarından çıkan duman kontrol edilemiyordu. Fakat tam bu sırada yeni bir gelişme oldu...

Belediye Başkanı Sir Ron Ironmonger :

BELEDİYE BAŞKANI — 1945 yılında savaş bittiğinde Sheffield çok büyük bir sorunla karşı karşıyaydı. Acaba 1939 yılının, ölen kentine mi dönecektik. Verem ve bronşit mi bekliyordu bibi.. Yoksa, Sheffield'ı içinde yaşanabilir bir kent haline mi getirecektik?.. Sorun buydu... Elimizde duman sorununu çözümlenmek, temiz havayı getirmek için yasal olsun olmasın hiçbir yetkimiz yoktu. Fakat biz temiz hava kampanyasını başlattık. 1956 yılında çıkarılan Temiz Hava Yasası ise, Sheffield'e Yasal yetkiler sağladı. Bundan tam anlamıyla yararlanmaya karar verdik. Yasadaki her maddeyi noktasına virgülüne kadar uyguladık ve 25 yıl içinde hiç kuşkusuz Avrupalı'nın en temiz endüstri kentini yarattık.

SPIKER — 1956 tarihli Temiz Hava Yasası...

Bu yasanın yaklaşımı kesindi. 150 yıldan beri, dumanın tanımlanması konusunda sürmekte olan tartışmaları bir anda kestirip attı. İlk kez gene bu yasayla bazı zaman ölçüleri getirdi. Yasanın sağladığı yetkiyle, 24 saat içinde, herhangi bir yarım saatlik sürede iki dakikadan fazla duman çıkaran şirkete ceza kesilmeye başlandı. Fakat hepsinden önemlisi, bu yasa, Yerel Yönetimlerin «Dumansız Alanlar» oluşturmalarına yetki verdi. Böylece evlerden çıkan dumanların da denetimi imkanı ortaya çıktı.

Sheffield'in planı dolaysızdı ve karmaşık değildi. Yalnızca dumansız bir kent istiyorlardı.

Üç yıllık bir planlamadan sonra 1959 yılında, kenti dumandan temizleyecek ve onüç yıl sürecek uygulama başladı.

Kent merkezi ile işe başladılar. Çünkü, Sheffield kentini oluşturan 27 yerleşim bölgesinin dumandan en kolay temizlenebilecek bölgesi kent merkeziydi. Merkezde bir çok dükkan ve büro, birkaç fabrika ve az miktarda ev bulunuyordu. Bu girişim aynı zamanda bir ustalığı da sergilemiştir. Kent merkezi, başlatılan kampanyanın vitrini olacak ve herkes burada, kampanyanın etkisini hemen görebilecekti. Kampanyanın kent merkezi ile ilgili bölümü tamamlandığında, artık, Yerel Yönetimin de diğer bölgeler konusunda daha sert önlemler alması olanağı doğdu, çünkü olumlu sonuçlar bir anda sezilmişti. Bundan sonra yerel yöntem, kentin güney batısından, konutların bulunduğu bölgelerden işe girişti. Güney batıdan başlanmasının nedeni, rüzgarın da temizleme yönünde esmesidir. Planın ana kısmının konutlardan başlanmasının nedeni, Sheffield kentinde, konutların yarattığı hava kirliliğinin endüstriye oranla daha büyük bir sorun olduğunun bilincine varılmasıydı.

Duman deneticileri 186.000 evle uğraşmak zorundaydılar... Bu evlerin % 90 kadarı, ısınma ve yemek pişirme için kömür kullanıyordu.

Duman nedeniyle ortaya çıkan, parçacık, kir ve kükürt gazları yoğundu... Duman her zaman için çatıların hemen üzerinde asılı kalıyordu. Çevrede bulunan herkes, bu asılı örtüden yağın toz ve dumandan payını alıyordu tabii..

Demek ki halkın eğitilmesi gerekiyordu. Halkın, yüzyıllardır alışkanlığını değiştirmesi gerekiyordu. Kömür bırakılmalı, elektrik ve havagazı gibi daha temiz yöntemler kullanılmalıydı.

Basının, kitle haberleşme araçlarının yardımıyla ve kitlelere açık dersler verilerek Duman Denetçileri, daha iyi bir şekil için halkı ikna ettiler ve zorladılar. Fakat hepsinden önemlisi, halkla kendi evlerinde kişisel olarak yapılan görüşmelerdi. Belediyenin para ödediği görevliler, kapı kapı dolaşarak Temiz Hava Kampanyasını anlattılar.

İki duman denetçisinin bir evi ziyareti...

Evdeki araçların değiştirilmesi için kiracının birşey ödemesi gerekmiyordu.

İşin maliyeti, Hükümet, Yerel Yönetim ve ev sahibi arasında paylaşıyordu... Hükümet toplam maliyetin onda dördünü, ev sahibi ile Yerel Yönetim ise her biri onda üçünü ödüyorlardı.

Yerel Yönetime ait olan konutlardaki değişiklikler için ise, hükümet gene toplam maliyetin onda dördünü ödemiş, gerisi ise Yerel Yönetim tarafından karşılanmıştı. Yani Belediyenin kiracıları gene hiçbir şey ödemediler. Fakat aslında tüm kiracıları nedeniyle, kentin temizlenmesine dolaylı da olsa katkıda bulunmuş oldular.

Ev sahiplerinin ödediği, toplam maliyetin onda üçü, değişik durumlar için üç İngiliz lirasından otuz İngiliz lirasına kadar değişiyordu.

Sheffield Belediyesi, evlerdeki ısınma ve yemek pişirme araçlarının değiştirilmesi için, toplam olarak birbuçuk milyon İngiliz lirası harcadı. En düstride araçların değiştirilmesi için ise Belediye hiç bir şey ödemedi.

Kentin havasının temizlenmesine, konutlardan başlanmasının başka yararları da vardı doğal olarak. Birbiri ardından bölgeler temizlendikçe, belediye kentin kuzey ve doğusundaki endüstriye önlem alma zamanının yaklaştığını sürekli duyurmuş oluyordu.. Böylece endüstrinin de hazırlanması için gereken, zaman sorunu çözümleniyordu. Doğaldır ki, evlerden yayılan hava kirliliğinin önlenmesi için yapılan çalışmalarda yerel yöneticiler, kentin endüstrisini yürütenlerle de karşılaştılar.. Ne yonden bakılırsa bakılsın, endüstrinin doğurduğu hava kirliliği, konutların doğurduğu sorun kadar büyük değildi. Evet, endüstri herşeyi çürüten ve sağlığı bozan dumanı, kirleri ve kükürt gazlarını çelik üretirken havaya salıyordu ama, fabrikaların çok yüksek bacaları tüm bu zararlıları atmosferin daha yüksek tabakalarına, rüzgarın bulunduğu tabakalara atıyor ve dağıtıyordu dumanı... Asıl büyük sorun, endüstricileri geleneksel yakıtları, kömürden vazgeçirmek ve gaz, ağır yağ ya da elektrik... Kazanlarda mekanik ateşçiler... ve bacalar için süzgeçler kullanmaya ikna etmekte...

Temiz Hava Devrimini yürütmekle görevli olan kişi kentin Baş Duman Denetçisi Joe Batey'di.

JOE BATEY : — Burası Sheffield'in başta gelen endüstri bölgelerinden biridir. Yapılan hesaplamalara göre, Sheffield'n 16 kilometrekarelik en düstri alanında Avrupa'nın herhangi bir kentinden daha fazla yakıt kullanılmaktadır. Hava kirliliğini önlemek istiyorsanız, endüstricilerin, işbirliği yapması gereklidir. Büyük bir ölçüde biz bu işbirliğini sağladık. Bazı endüstri kuruluşlarının pek önemli

sorunları vardı. Fakat kuruluşların hepsi kendi açılardan sorunlarını çözümlədiler. Hepsisi de amaca ulaştılar. Bazıları diğerlerinden daha başarılı oldu ama bu kaçınılmazdı zaten. Hatırda tutulmalıdır ki, özellikle çelik endüstrisinde hava kirliliğini önlemenin maliyeti çok çok yüksektir.

Sonra bu hava kirliliğini önleme tedbirleri de daha iyi bir çelik üretmemizi sağlamayacaktır. Fakat itirazlara rağmen belediye, yerel yönetim ısrarlıydı tutumunda. Bu önlemler alınacaktı ve alındı da... Sonuçlar ortada, görmek isteyen varsa Sheffield'da gelsin...

İşte Sheffield'ın en büyük çelik üreticilerinden birinin önündeyiz. Bu çelik endüstrisinin hava kirliliği yönünden çok büyük güçlüklerle karşılaşması olağandı. Fakat kuruluş, 1956 yılında yürürlüğe giren temiz hava yasası nedeniyle sorunlarını teker teker ele aldı...

ŞİRKET SAHİBİ — Her zaman için ulaşılmak istenen amaçlara yakınlık duyduk. Ama birçok da sorunumuz vardı. Haddehaneyi fazla çalışır hale getirdik. Bunun yararı oldu. Kazanla ilgili bazı sorunlarımız hala var. Henüz çözümlenemediğimiz bu sorun nedeniyle arada bir belediyeden mavi pusulayı alıyoruz...

Havayı belirli bir oranda kirlettiğimiz bildiriyor. Büyük harcamalar sonunda, preslerimizi basınçlı hava ile çalışır hale getirdik. Joe Batey bizim eritme ünitemizden bahsetti. Burada oksijen püskürterek eritmeyi denedik, fakat ortaya çıkan büyük duman sorunu ve küçük fırınlara temizleyici araçlar takmanın büyük maliyeti nedeniyle vazgeçtik. Bu küçük açıklama ne gibi sorunlarla karşılaşıya bulunulduğu konusunda bir fikir verebilir. Her zaman için Temiz Hava Yasasını destekledik ve yasanın yaptırımlar getirmiş olması, kesin olması, bugün gördüğünüz Sheffield kentine çok kısa bir zamanda kavuşmamızı sağladı.

SPIKER — Temiz Hava Kampanyası başlar başlamaz, kent havasında değişikliği saptamak için on hava kontrol istasyonu kuruldu, değişik yerlerde... Deneyler bu araçlarla yapıldı.

Hava önce bir süzgeç kâğıdından emiliyor, burada tüm kir ve tozunu bırakıyordu. Kalan hava ise hidrojen peroksid içinden geçirilerek asidleri alınıyordu. Kalan ise, dumanın, deneyde kullanılan hacimdeki havaya oranını bulmak üzere ölçülüyordu. Sonuçlar her 24 saatte bir kimyagerinin bürosunda toplanıyor ve kontrol ediliyordu. Kampanyanın sürdüğü onüç yıl boyunca ölçümler hayret verici gelişmeler gösterdi. Soldaki filtre kâğıdı, kampanyanın başladığı 1959 yılında kentin doğusundaki endüstri bölgesinde edinilen sonucu gösteriyor. Sağdaki süzgeç kâğıdı ise bugünü...

Gerçekten de kent havasındaki duman oranı % 85... hacim olarak kükürt % 50 den çok azaltılmıştır... Ayrıca bir zamanlar birbuçuk kilometre karelik bir alana yağın toz, 40 tondan, gramla ölçülebilecek ağırlıklara inmiştir... Fakat temiz havalı bir kent için savaş henüz sona ermemiştir. Duman hala vardır. Çok az olsa bile.. Her yıl bir kaç şirket, yasalara uymadıkları için cezalandırılmaktadır. Öldürücü kükürt buharları hala havaya salınmaktadır. Fakat bu kez fabrikalardan değil, taşıt araçlarından.. Duman sınır tanımamaktadır. Sheffield diğer kentlerden rüzgarla gelen dumana engel olmamaktadır. Şimdi sorunun bir bölümü diğer belediyeleri de, Sheffield örneğini uygulamaya razı etmektedir. İngiltere'nin ilk temiz hava kentinde yaşam nasıl acaba? Sisi alalım ele... 1950 lerin sonunda Sheffield yılda ortalama elli gün, kalın, gri bir sis altında kalırdı. Bu sis trafiği durdurur ve nefes almayı tatsız bir zorunluluk haline getirirdi.

1960'ların ortasında sisli günler yılda ortalama 25e' inmiştir. Şimdi ise o kadar enderdir ki, Sheffield Otobüs İşletmesi son iki yıldır sis nedeniyle seferlerinde hiçbir aksama olmadığını bildirmektedir.

Endüstri, yeni yöntemler, gaz ve elektrik, kömürden ucuz almamasına rağmen, daha etkili, daha imkânlı ve daha iyi kontrol edilebilir olduklarını kanıtlamışlardır. Ayrıca bu yöntemler, taşıma, depolama gerektirmemekte ve bir pislik bırakmamaktadır arkalarında...

Ticaret hayatında, iş hayatında da işgünü kayıplarının çok azaldığı dikkati çekmektedir. Çünkü sağlık düzelmektedir. Son üçyüz yılın kurum ve dumanı kesin kes yasaklandığına göre artık yapıların temizlenmesine de başlanabilir. Son olarak, yerel yöneticiler okulların temizlenmesine giriştiler. Bir zamanların asılı oldukları yerde çürüyen perdeler de kurtuldu. Çünkü hava kirliliğinin o son derece zararlı parçacıkları ve kükürt gazları yok artık. Ev kadınları da, yıkanmadan önceki halinden daha pis toplama korkusuna kapılmadan çamaşırlarını asabiliyorlar..

Temiz hava kampanyası başlamadan, kentin merkezinde ve endüstri bölgesinde yaşamayan tüm bitki ve çiçekler yeniden boy gösteriyor. Duman örtüsü güneş ışıklarını engellemiş ve bitkileri boğmuştu.. Şimdi ise kentin her yanında bitkilerin her türü yaşıyor, gelişiyor... Sheffield artık bir parklar kenti oldu.

Hatta yakındaki Finningley havaalanı da kentin havasının temizlendiğini farkettiler. Çünkü rüzgar Sheffield yönünden havaalanına estiğinde, artık görüş uzaklığı eskisi gibi azalmıyor...

Acaba tüm bunların maliyeti konusunda ne düşünüyor? Acaba değdi mi bunca harcama?...

BELEDİYE BAŞKANI — Temiz havaya kavuşmak 6.5 milyon İngiliz lirası tuttu. Hükümet, Belediye, ev sahipleri ve kiracılar eşit oranlarda paylaştılar bunu. Bu harcanmalı mıydı, yoksa harcanmamalı mıydı ?Bu, kente yapılmış bir yatırımdı. Kentin sağlığına kavuşturulması için gereken tedavinin ücretiydi. Aksi halde kent ölecekti. Ayrıca gelecek için de bir yatırım oldu bu...

Endüstrinin ne kadar harcadığını tahmin edemeyiz. Çok harcadılar. Ama daha da harcamaları gerekiyor. Bildiğimiz tek şey endüstride her ünitenin temizlenmesi için 100.000 İngiliz lirası değerinde araç gereç gerekiyor. Hepsini bir arada düşünüldüğünde yapılanların harcanan paranın sağlam bir yatırım olduğuna ve kentin bununla gurur duyması gerektiğine inanıyoruz.

1. ADAM — Hiç kuşku yok... Harcanan para yerine gitmiştir.

2. ADAM — Harcanan her kuruş yerindedir.

3. ADAM — Herşeyden önce kentin prestiji için çok önemliydi. Birkaç yıl geriye gittiğinizde Sheffield en kirli kentlerden biriydi. Yorkshire bölgesinin en büyük kenti, bir endüstri bölgesi ve Avrupa'nın başta gelen kentlerden biri olarak kavuştuğumuz bu durum çok iyi.. Hiç kuşkusuz..

1. KADIN — Sanırım temiz havayla birlikte turist te arttı. Herkes kenti görmeye geliyor? Yapılar temizleniyor. Özellikle taş yapılar.. Kentin merkezi tamamen değişti.

4. ADAM — Parayı her zaman tartışabiliriz. Daha iyi harcanamaz mıydı? Fakat sağlık ve kentin prestiji açısından böyle harcanmalıydı. Şimdi biz bir vitrin haline geldik. Gelip görsünler..

2. KADIN — Genel sağlık durumu ve kenti iyileştiren her tedbir milyonlarca İngiliz lirasına değer tabii.

SPIKER — 150 yıldan fazla bir süredir, temiz havaya kavuşmak için uğraşan Sheffield bu uğraşı karşılığında çok şey sergileyebilir. Temizlik uzun zaman ve para gerektirdi. Yasa yapan bir hükümet, kararlı bir yerel yönetim ve arzulu bir kamu, içinde yaşanabilecek bir çevre yaratmayı başardılar.

Sheffield hala endüstrinin merkezi olduğunu ileri sürebilir. Fakat şimdi, aynı zamanda Avrupa'nın en temiz endüstri kenti olmakla da övünebilir. Öyle bir kent ki, çoğu deniz kenarı tatil yerlerinden daha temiz.. İngiltere'deki herhangi bir kaplıca kenti kadar temiz... Sheffield için yeni ufuklar açılmaktadır...

Ufuklar aslında hep oradaydı... Ama eskiden görmek imkansızdı...

Bu stunlarımızda,

Derneęimiz

ve

A.. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarisi Bölümü'nn Ankara Kenti'nin 42 km. Güneydoęusunda bulunan «BEYNAM ORMANI»nın «Mutlak Koruma Alanı» olması için Sorumlu ve Yetkili Kamu Kuruluşlarına yaptığı başvurusuyla ilgili olarak Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'ndan aldığımız cevabı yayınlıyoruz.

PEYZAJ MİMARİSİ DERNEğİ

(ANKARA ÜNİVERSİTESİ PEYZAJ MİMARİSİ BÖLÜMÜ)

A N K A R A

İLGİ : 29.8.1977 gün ve 20 sayılı yazınız.

Bakanlığımızca 1976 yılında başlatılan «Ankara ve Diğer Büyük Kentler Rekreasyon Planlaması» projesi kapsamında ele alınan «Ankara Metropolitan Alan Bölgesi Rekreasyon Master Planı» aynı yıl sonunda tamamlanmış bulunmaktadır.

Ankara kentinde yaşayanların hem ruh, hem de beden sağlığı yönünden günübirlik ve kısa süreli dinlenme gereksinmelerini zaman içerisinde planlı ve programlı bir biçimde karşılamaya yönelik «Master Plan» da öncelikleri belirlenen alanlarda detay proje çalışmalarına Bakanlığımızca 1977 yılında devam edilmiştir.

1977 yılında ele alınan bu öncelikli noktalardan biri olan Beynam Muhafaza Ormanı'nda sınırlı bir günübirlik kullanım alanı tesisi konusunda Orman Bakanlığı ile görüş birliğine varılarak projelendirme çalışmalarına başlanmıştır.

İlgi'deki yazınızda da belirtildiği gibi Beynam Ormanı'nın doğal bitki örtüsü yönünden çok zengin ve gerçek step iklim koşullarına sahip yöreler arasında ayakta kalabilmiş tek örnek olduğu ve gerekli koruma önlemlerinin alınmasının uygun olacağı 1976 yılında yapılan çalışmada belirtilmiş ve bu konuyla ilgili öneriler bahsi geçen «Master Plan» da yer almıştır.

Ancak, Beynam Ormanı üzerinde yıllardan beri giderek artan bir kullanım talebinin yoğunlaştığı da bilinen bir vakıdır.

Bakanlığımızca yürütülen tüm planlama çalışmalarında hedef alınan «koruma-kullanma dengesinin sağlanması» prensibi Beynam Ormanı için de geçerli görülmüş ve yapılacak planlama ile bugünkü düzensiz kullanımın disipline edilerek orman yararına koruma önlemlerinin getirilebileceği düşünülmüştür.

Bakanlığımızca Beynam Ormanı için yapılan planlamada şu hususların sağlanması esas alınmıştır :

- a — Piknik amacıyla gelenlerin ancak izin verilen alanları kullanabilmesi;
- b — Kullanıcı sayısının denetlenebilmesi;
- c — Piknik olgusunu belirleyecek minimum servislerin getirilmesi;
- d — Ormandaki genel kullanımı kontrol edebilecek bir organizasyonun kurulması ve donatılması

Bu amaçla yapılan planlama sonucunda önerilen günübirlik kullanım alanlarının iki kademedede gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.

Birinci kademedede ormana giriş ve çıkış aynı yoldan sağlanacak ve toplam 22.5 hektarlık bir alan piknik kullanımına açılacaktır. Bu da toplam orman alanının (1601 hektar) yalnızca % 1.4 ünü teşkil etmektedir. Bu alanlarda yapılacak oturma yerleri, tuvalet, çeşme ve yağmur barınağı gibi tesislerle kullanıcıların özellikle bu alanları kullanmaları sağlanacak, girilmesi arzu edilmeyen kritik alanlar ise tamamen kapatılacaktır.

İkinci kademedede ise, birinci kademe alanlara 17.3 hektar piknik alanı daha ilave edilecek ve böylece bugünkü toplam orman alanının yalnızca % 2.5 lik bir kısmı piknik kullanımına açılmış olacaktır. Kullanım bu kadarla sınırlandırılacak ve ikinci kademededen sonra yeni piknik alanları açılmayacaktır.

Alanda önerilen sabit tesisler 150 kişilik bir kırkahvesi, bir satış büfesi, tuvalet, çeşmeler ve bekçi kulübesinden ibaret olup, konaklama türü kullanış kesinlikle getirilmemiştir.

Orman alanına giriş ve çıkışlarda yapılacak kapılar ve bekçi kulübeleriyle denetimin güçlendirileceği ve gelen ziyaretçilerden alınacak cüzi bir ücret ile de bakım giderlerinin karşılanacağı düşünülmüştür.

Bakanlığımızca ele alınan projede, fiziksel planlamanın yanı sıra, önerilen organize günübirlik kullanım alanının işletme biçimi üzerinde de önemle durulmuş ve gerekli personel ve ekipman sağlanmadan ormanın yoğun bir kullanıma açılmasının sakıncaları belirtilmiştir.

Beynam Ormanına getirilecek böyle bir organize kullanım nedeni ile, ormanın sürekli olarak denetim altında tutulacağı ve ileride ayrılacak ödeneklerle ormanda bitki sağlığı ve çeşitliliği yönünden gerekli geliştirme çalışmalarının yapılarak bilimsel araştırmalara hizmet edecek gerçek bir doğa parkı haline getirilebileceği de düşünülmektedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Turizm ve Tanıtma Bakanı a.

Rahmi ÇALIŞKAN
Turizm Planlaması
Genel Müdürü

IFLA'dan haberler

RAPOR 1

«Kentsel ecosystemlerde ekolojik çalışmalar» olarak belirlenen toplantı konusu aslında daha önce 1973 yılında Bad Manheim'de «Kentsel ve endüstriyel sistemlerde enerji kullanımının ekolojik etkileri» ve 1975 yılında Paris'de «yerleşim alanları üzerinde ekolojik çalışmalar» konularında yapılan ve Proje II kapsamında olan konferansların bir devamıdır.

Toplantıyı düzenleyenin amacı aynı zamanda Amsterdam'da 1976 yılında yapılan ve;

a) İştirakçi ülkeler tarafından sunulan farklı projeleri tanımlayan;

b) Sonuçların karşılaştırılabilirliğini metodik yaklaşımlar geliştiren;

c) Bölgesel koordinasyon için yol gösterici öneriler getiren plânlama toplantısının devamını sağlamak olmuştur.

Poznan Toplantılarına katılanlar, sundukları bildirimlerle — bu bildirimlerin bazıları plânlarla açıklanmıştır — bilgi alış verişinde bulunmuşlar, Ulusal MAB Komiteleri tarafından kentsel ekoloji konusunda yapılan araştırmalar sunulmuş ve geniş kapsamlı tartışmalar yapılmıştır. Bunlara ek olarak Konrik Dendroloji Enstitüsüne, Kornik Parkı ve Şatosuna gezi düzenlenmiş, ayrıca Poznan Bölgesini içeren bir günlük inceleme gezileri sırasında Poznan Teknik Üniversitesi tarafından yapılan milli park plân ve haritaları incelenmiş, tarımsal bölge içinde hizmet veren bir çok küçük kente gidilmiş ve bunlardan çoğunun kent çevresinde gelişme göstermekle birlikte Barok özelliklerini koruyan kentler oldukları görülmüştür.

Toplantıda sunulan bildiri ve konuşmalar konuyu çok yönlü olarak ele almışlardır.

Kanımcı en ilginç olanları şunlardır:

— Stephen Boyden'in Kentsel ekolojik sistemlerdeki insan yerleşimleri üzerinde ekolojik çalışmalar konulu bildirisinde özellikle enerji ve diğer önemli materyalin akış ve kullanımına ilişkin desen olarak dile getirilmiş ve kentsel ekosistemin ekolojik karakteristikleri arasındaki ilişkiler, bir bütün olarak ve tüm nüfusun sağlık ve iyiliği yönünden ele alınmıştır.

— Sally Macgill'in bildirisinde, kentsel ekosistem içinde akışlar, güncel modellerin ortaya koyduğu tahminler biçiminde dile getirilmiş ve şekillerle açıklanmıştır.

— Piotr Zaremba'nın kentleşmiş alanlarda çevre plânlama metodolojisi konulu bildirisinde ekoloji konusunun ekonomik yönden yorumu da yapılmış ve peyzaşa aşırı yüklenmeyi önlemek amacıyla kentlerde insan gereksinimleri araştırılmıştır.

Jerzy Koslowski bildirisinde, çevresel bilince ilişkin tartışılmaz kavramları, ekolojik konuları fiziksel plânlama ile bütünleştirme yolları olarak ortaya koymuş ayrıca, verilen bir alana ilişkin çözüm noktalarının doğal çevrenin direncine bağlı olduğu görüşünü getirmiştir.

Dikkatimi çeken diğer bildirimler arasında şunları sayabilirim:

— Richard Horner - «Kentsel ekosistem ilişkilerinin su kaynakları yolu ile belirlenme yöntemi»,

— Jean-Marie Legay - «Lyon'da kentsel ekoloji konusunda ön gözlemler»,

— Santiago Guillen - «Catalunya gibi bir Akdeniz endüstri bölgesine uygulanabilir öneriler ve düşüncelerle kentsel ve bölgesel yürütme çalışmalarında ekolojik kriterler»,

Mrs. A. Scholtzowna - Polonya

UNESCO Toplantısı Raporu - İNSAN ve BİOSFER Programı MAB Projesi 11 - 26 - 30 Eylül 1977 Poznan - Polonya

— Tadeuz Bartkowski - «Kırsal bir alanda yer alan Poznan endüstri kenti üzerinde araştırma»,

— Lech Zimowski - «Endüstriyel çevre içindeki koruma alanlarının tasarımına ilişkin sorunlar»,

Ernest Weismann - «Yugoslavya'nın Adriatik Bölgesinde insan çevresinin korunması - projesine ilişkin temel bilgiler»,

— Luben Tonev - «Bulgaristan'da kentleşme ve kentleşmeye ilişkin ekolojik konular»,

— Luis Sanches'de Carmona - «Mexico'daki duruma ilişkin rapor»,

Sonuç raporu aşağıdaki sorunların çözümünden sorumlu dört grup tarafından hazırlanmıştır.

1. Yerleşim alanlarında ekolojik kullanımlara bütünsel yaklaşımlar.

2. Ekolojik araştırmaların entegre plânlama ve karar özellikleri ile birlikte kullanılmaları.

3. İnsan nüfusu ve diğer sosyal-kültürel konularda entegre çalışmalar.

4. Enerji, halk, bilgi, manevi konuların model akışları üzerinde sistematik analizler.

Sonuç raporun tamamlama çalışmaları yakında sonuçlanacak ve taraftardan tamamlanacaktır.

Toplantıda sunulan bildirimler ve gözlemlerin hemen hepsi «ekoloji» sözcüğünü kentsel yaşam ve teknikleri olgularında doğal olay ve plânlama-kentleşme arasındaki ilişkiden sonuçlanan sorunlara daha fazla yer vermek üzere genişletilmelidir. Kanıma göre bu, doğal alanların kentsel organizmalara dönüşümünde çok önemli bir konudur. Bu tüm konular içinde peyzaçmalarının ve MAB II'nin rolü çok büyüktür, özellikle MAB ortak çalışmaya ilgi gösterdikçe daha olumlu çalışmalar beklenebilir.

Dr. H.F. WERKMEISTER

IFLA Orta Bölge Asbaşkanı

22.9-14.10 tarihinde Çekoslovakya, Macaristan ve Yugoslavya'ya yaptığım geziler hakkında rapor

RAPOR 2

25 Eylül günü Brno'ya vardım. Çevre Planlama Komisyonunun toplantısı 26 Eylül tarihinde Ziraat Fakültesinde yapıldı. IUCN (International Union of Conservation of Nature) in bir üyesi olarak «Ecodevelopment» ile ilişkili bir çok sorunu tartışma olanağı buldum. Ecodevelopment, bir kaç yıldan beri UNEP ve diğer kuruluşlar tarafından kullanılan ve tüm doğal faktörler ile sosyo-ekonomik olguları araştıran yeni bir bilim, yeni bir deyimdir. Uzun bir süreden beri tartışılmakta olan tanımlamanın geliştirilmesi zorunlu idi. Bu konuda getirilen öneriler toplantıda enine boyuna tartışıldı.

Peyzaj mimarlarının yıllardır eco-development'in gerçekten bilincine varmış olarak çalıştıklarını ve bu nedenle, UNEP'in çevrenin daha iyi düzenlenmesi ve sistemli planlama konusundaki amaçlarına ulaşmada en büyük yardımcı olduğu gerçeğini belirtmek isterim.

Çölleşme tartışılan diğer önemli bir konu idi. IFLA UNEP toplantılarında hazır bulunma olanağını elde etmiştir. Burada dünya çapındaki bu önemli sorunun ne ölçüde peyzaj mimarlarının etki alanına girdiği belirlenmiştir.

27 Eylül «Kırsal Peyzajın sosyo-Ekonomik İlkeler Dikkate Alınarak Rasyonel Kullanımı Üzerinde Uluslararası Simpozyum» başladı. Katılanların çoğu Doğu Avrupa ülkelerinden gelmiş olmakla birlikte, Orta Avrupa'dan bir kaç kişi ve Kanada'dan da bir kişi gelmişti. Simpozyum konuları arasında şunları sayabilirim :

1. Kırsal peyzajın biçimlendirilmesi yönünden ekolojik araştırmalarla bağlantılı olan teorik ve metodik sorunlar

2. Kırsal peyzajın bir kompleks olarak planlanması

3. Tarımsal yapının ve tarımsal üretim konusundaki gelişmelerin kırsal peyzajın biçimlendirilmesi üzerindeki etkisi

4. Kırsal konstrüksiyon ve mühendislik altyapısının peyzajın fizyonomisindeki rolü

5. Kırsal peyzajın biçimlendirilmesinde ormancılık, tarım ve su kullanımını arasında ilişkiler

6. Kırsal peyzajın biçimlendirilmesinde turizm ve rekreasyonun etkisi.

Toplantıda sunulan «Turizmin yarattığı olumsuz etkilerin bilinçli peyzaj planlama çalışmaları ile önlenmesi» konulu bildiri büyük bir önem taşıyordu. Tebliğci peyzaj planlama yöntemini özel bir peyzaj planı ile gözler önüne serdi. Bu bildiride, kırsal peyzajda yer alan yeni yapıtlara ilişkin bir çok soru yanıtlandı ve kırsal alan kullanma konusundaki eğilimler dile getirildi.

Simpozyumun hazırlanmasından sorumlu kişiler «Agrodesign Krajiny» adında çok etkili bir broşür de hazırlamışlardı.

Ben, bazı meslektaşlarımız tarafından desteklenen ve tarım ile bağlantılı olan bu «design» deyimine karşı çıktım. Memleketimizin çalışma alanlarının ne olduğunu açıkça belirtmeye ve peyzaj mimarı tarafından hazırlanan bir peyzaj planının neler getirdiğini anlatmaya çalıştım. «Agrodesign» deyiminin kısa sürede ortadan kalkmasını dilerim. Sunulan bazı bildiriler, Güney Moravya'daki Dyje Nehri için yapılmış olan büyük projeleri tanıttılar. 30 Eylül günü, su mühendisliği konuları yanısıra rekreasyon vb. konularla ilişkili olarak bu ilgi çekici projeye ilişkin çalışmalarını görmek için bir gezi yapıldı. Ekoloji yönünden bir çok soru ortaya çıkmakla birlikte ne yazık ki bunlar yeterince tartışılmadı. Ayrıca kültürel

değeri ve arkeolojik önemi olan bazı yerler de bize tanıtıldı. Toparlamak gerekirse, bu simpozyuma katılmak yararlı oldu.

1-4 Ekim tarihleri arasında Budapeşte'de kalarak Prof. Mössenyi ve öteki meslektaşlarla tanışmak olanağını buldum. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarisi Enstitüsüne yaptığım ziyaret sırasında, araştırma ve öğretim konularında ulaşılan yüksek standartları görerek çok olumlu izlenimler edindim. Kendilerine yıllardır tüm dünyada yayınlanmış olan mesleki yayınlar konusunda bilgi verdim. Üniversitede «Peyzaj Planlama Metodolojisi» konulu bir tebliğ verme şansını buldum. Ayrıca, IFLA'nın genel durumu, IFLA bölgelerinde ve öteki bir çok ülkede peyzaj mimarisi öğretimi ve IFLA'nın dünya çapındaki tüm aktivitelerine ilişkin bilgiler verdim. Konuşmaların tamamlanmasından sonraki tartışmalar son derece hareketli ve yapıcı oldu.

Prof. Ogrin'in çağrısı üzerine, 6-12 Ekim tarihleri arasında Ljubljana'ya gittim. Burada da Ziraat Fakültesi Dekanı ile görüşme ve öğrenciler, meslektaşlar ve öteki disiplinlerden çağırılmış olanlar için bir konferans düzenlendi.

Amacım mesleğimizin önemini, uluslararası işbirliğinin yararını ve IFLA'nın çeşitli uğraşlarının sonuçlarını ortaya koymak oldu.

Fakat çeşitli peyzaj planlama çalışmaları örnekleri gösterilip tartışılabilseydi çalışmalar daha yararlı olurdu.

Prof. Ogrin'in enstitüsüne yapılan ziyaret, araştırma ve öğretim konusunda çok başarılı bir aşamaya ulaştıklarını ortaya koymuştur.

Bu her üç ülkedeki meslektaşlara, bana gösterdikleri yakınlık ve ilgiden ötürü teşekkür ederim.

Çeviri : Dr. Nur SÖZEN

BASINDAN HABERLER

• ÇEVRE SORUNLARI KONULARI

**Bu Yıl da Ankara'nın Kirli Havası İçin
Hiç Bir Önlem Alınmadı**

8 Ekim 1977

«Milliyet»

Mustafa İstemi

Geçen Yıl Enerji Bakanlığı tarafından Romen uzmanlara hazırlatılan Kirli Hava Projesinden ne tice alınamamıştır.

Yaz aylarında bile kirli havanın üzerinden eksilmediği Ankara, kaloriferlerin yeni yeni yanmağa başladığı bu günlerde tekrar ise dumana boğulmağa başlamıştır.

Rüzgârsız havalarda içinde yaşayanların genizlerini yakacak bir biçimde yoğunlaşan is-duman özellikle alçak semtlerde saatlerce çöküp kalmaktadır.

Yıllardan beri siyasi ağızların arada bir konu ettikleri, Ankara'nın kirli havası için 1977 kışına girerkende alınmış hiç bir tedbir yoktur.

Geçen yılın Enerji Bakanlığınca Romen uzmanlara etüd ettirilen ve bir proje hazırlandığı bildirilirken, kirli hava çalışmaları, siyasi atmosferden daha yoğun seyretmesi bakımından yine «Kadük» olmuşa benzemektedir.

Ankara'da yaşayan iki milyonu aşkın kişinin sıhhatini yakından ilgilendiren uzmanların, bilim adamlarının verdikleri zehirli gaz isimlerine rağmen Hükümetin gündemine girmeyen Ankara'nın kirli havası 1977 kışında da Başkent Ankara'nın çocuklarına, yetişkinlerine ve yaşlılarına temiz havayı «Soluklamalarına» fırsat vermiyeceğe benzemektedir.

**Marmara Belediyeler Birliği Genel Kurulunda
Çevre Sorunlarından Yakınıldı**

27 Ocak 1977

«Milliyet»

Marmara Belediyeler Birliğinin dün İstanbul Belediye Sarayında yapılan 7. Genel Kurul Toplantısında söz alan Belediye başkanları, çevre sağlığı sorunları üzerinde durmuşlar, mezarlık ve çöp dökecek yer bulamamaktan yakınmışlardır.

Toplantıda söz alan Çatalca Belediye Başkanı Çağlayan Ege, «Bölgelerinde ruhsat alınmadan yapılan ve Başbakan Demirel tarafından açılan bir çimento fabrikasından» yakınmış, «Bu fabrika zararlı zehir, toz ve artıklarıyla çevreye ölüm saçmaktadır» demiştir.

Boğulan Güzelim Kent İstanbul

26 Ocak 1977

Milliyet

Doç. Dr. Fevzi AKSOY

İstanbul son yıllarda, özellikle durgun havalarda tam anlamı ile bir sis içine bürünmektedir. O kadar ki, bu sis, minareleri bile aşmaktadır. Oysa hava kirlenmesi tehlikesinin sigara içmekten daha tehlikeli olduğu artık anlaşılmıştır. Unutulmamalıdır ki, İstanbul'da yeşil alanlar da azalmıştır, tatil günlerinde temiz hava alma olanakları, aynı ölçüde daralmaktadır. Belki politik, ekonomik, sosyal bir sorunlar yığılmış dururken, hava kirlenmesi hafife alınabilir. Ancak kentin havası kirlendiği zaman, bundan milyonlarca insanın etkilendiği gözden kaçırılmamalıdır. Ekonomik, politik ve sosyal alanda herkesin bacası tütmelidir ama, bu tütüşü, insan sağlığı yönünden de düzenlemek gereği vardır. Bir gün gelip «Boğuluyoruz» denildiğinde, zehirlenen balıkları hatırlamaktan başka çare kalmayacaktır. Balık kendi zehirlenmesinden sorumlu değildir. Oysa biz kendi zehirlenmemizden sorumlu yuz.

• ŞEHİRCİLİK KONULARI

Unutulan Güzel Kent İstanbul

17.2.1977

Milliyet

Oğuz KARACA

Büyüyen İstanbul, büyüyen Türkiye'nin önemli bir kenti olarak devlete verilen vergilerle büyük bir paya sahiptir. Böyle olduğu halde İstanbul tam bir kendi haline bırakılmışlık içinde, her gün daha yaşanmaz bir hale gelmektedir. Apartman sisteminin gelmesi ile birlikte, beş altı metre eninde onbeş yirmi hanelik her eski İstanbul sokağında, şimdi en az ikiyüz aile yaşamaktadır. Ama kentte hiç bir hizmet üretimi bu büyüme ile aynı durumda değildir. Bir an önce Belediye hizmet ve yönetimi ile ilgili yasanın çıkarılması, belediyenin mali olanaklara kavuşturulması, ulaşım, konut sorunlarının tutarlı bir sistem içinde çözülmesi zorunludur. İstanbul cezalandırılmaya değil, aslında ödüllendirilmeye lâyık bir kenttir.

Boğaz Nazım Plânı Hazırlandı ve Yüksek Anıtlar Kuruluna Verildi

Boğazda 3 kattan Yüksek Yapıya Yer Verilmiyor

21 Ocak 1977

Milliyet

Güngör GÖNÜLTAŞ

Sadece Boğazın Güneybatısındaki üs alanı ve kuzeyde Ayazağa ile sınırlı bölgeye 7 katlı yapı izni tanınmıyor.

Yerleşme bölgeleri ile orman sınırı arasındaki kırsal alanda ise ancak iki katlı bahçeli ev yapılabilecek.

Boğaz nazım plânının getirdiği ana ilkeler şunlardır :

- Plân sınırları içinde kalan alan, İstanbul Metropolitan alanının en önemli rekreasyon alanıdır.
- Yöre önemli bir turizm alanı kabul edilmiştir.
- Sınırlı konutlanmaya açıktır.
- Boğaz değerlerini olumsuz biçimde etkileyen mevcut sanayi ve depolama çalışmalarının bu yöreden çıkarılması amaçlanmıştır.
- Plân, Anıtlar Yüksek Kurulunun saptadığı doğal ve tarihi SİT yörelerinin (Korunması gerekli doğal, tarihi, arkeolojik, turistik ve benzeri değerleri içeren alan) korunmaya dönük, kararlarına plânlama ilkeleri getirmektedir.
- Konut yerleşme alanlarında, yeşil alanların gelişme, ve çoğalmasına yol açıcı önlemler getirmektedir.

● TURİZM KONULARI

Antalya'da 1 milyon 500 bin metre kare plaj sahası halka açılıyor

28 Ocak 1978

Milliyet

Finike'de «Belediyeler Birliği» adı altında imtiyazlı kimselere tahsis edilen ve etrafı dikenli tellerle çevrilip, halkın yaklaşmaması için bekçiler bekletilen plaj kulüpleri, Karayolları tarafından kamulaştırılarak yıktırılmış, tel örgüler sökülmiş serbest ve ücretsiz olarak en geniş şekilde bir uygulama ile halkın istifasına sunulmuştur.

Turizm Gelirleri Geçen Yıl Azaldı

1 Şubat 1977

Milliyet

Ege Seyahat Acenteleri Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Ergun Göksan «1976 yılında Türkiye'ye gelen turist sayısında 150 bin dolayında bir artış olmasına rağmen, turizm dövizleri girişinin yükselmediğini açıklamıştır.

1976 Turizm gelirlerinin 1975 yılının geliri olan 272 milyon dolara bile ulaşamadığını öne süren Ergun Göksan, oysa en az % 10-15 artış alması gerekirdi» diyerek, şunları söylemiştir.

«Bunun da nedini, Türk parasının serbest piyasadaki değer kaybıdır. Ülkeye resmen girmesi gereken ulaştırma, konaklama acentalarca sağlanan dövizlerdeki artışa rağmen, turistlerin ülke içinde harcadığı döviz karaborsaya gitmektedir.

Bu da turist dövizini için ihracattaki gibi prim, vergi idaresi ve benzeri ortamı gerekli kılmaktadır.»

Dünya Turizmi Gelişme Gösteriyor

27 Eylül

Milliyet

Ergin AŞKIN

İspanya Avrupa'da en çok turizm geliri elde eden ülkedir. Ancak 1977 de geliri % 6 azalacaktır. Dünya Turizmi 1977 yılı içinde kapsamlı bir gelişimin belirtilerini taşımaktadır. 1950 lerdeki olumlu atılımı andıran evrensel turizm koşulları, önümüzdeki yılda da olumlu özelliğini koruyacak nitelikte görünmektedir.

«1977 yılında, tüm dünya ülkelerinde, turizme harcanan paranın 360 milyon doları bulacağını» saptayan uzmanlar, «Bu miktarın tüm ülkelere aynı yıl içinde, silâh alımına yatırdıklarından 600 milyon dolar daha çok olduğunu» belirtmektedirler.

Pamukkale Özelliğini Yitiriyor

6 Şubat 1977

Milliyet

Şenol ÜNAL

Pamukkale'ye beyazlık veren suyun geniş bir alana akıtılmak istenmesi üzerine, yer yer kararlar görülmeye başlamıştır. Eskiden dar bir bölgeye akan suyun Pamukkale'nin özelliğini sürdürmesini sağlarken, çeşitli kuruluşların kendi bölgelerinin de beyazlığa kavuşması için suyu böldükleri ve yönünü çevirdikleri, bu nedenle de kararmanın meydana geldiği saptanmıştır. Çeşitli kuruluşlara ait tesislerin bulunduğu Pamukkale'de kararmanın önüne geçilmesi için, çevrede beyazlığa olanak veren suyun belirli ve uzun sürelerde aynı yerde akıtılması gereği üzerinde durulmuştur.

GARDENIA

ÇİÇEKÇİLİK ve FİDANCILIK İŞLT.

R. DİSPERATI

Fidanlık : Yalova - İzmit yolu, 18. km. Tel : Altınova No. 85
İmar Sok. 4 Yalova - Tel: 13 74 - 13 28 Tlg : Gardenia

**TÜRKİYE'DE İLK DEFA
SİSLEME İLE ZEYTİN VE
SÜS BİTKİLERİ ÜRETİMİ**

A. O. Ç.

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ

- Çeşitli süs bitkileri ve yetkili teknik elemanları ile bahçe ve peyzaj mimarlığı uygulamalarında hizmetinizdedir.
- Pastörize süt ve mamülleri
- Besili tavuk ve koyunları
- Günlük yumurta
- Yıllanmış nefis kalite şarapları

için A. O. ÇİFTLİĞİ'ni
tercih ediniz.

Telefon: 13 14 40

